STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 18

1981

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSILIUL DE CONDUCERE

Redactor şef: prof. dr. doc. OLGA NECRASOV, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Redactor şef adjunct: dr. V. V. CARAMELEA

Membri: acad. ŞT.-M. MILCU
acad. VICTOR PREDA
acad. PETRE JITARIU
prof. dr. GHEORGHE IVĂNESCU, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România
dr. MARIA CRISTESCU
dr. TATIANA DRĂGHICESCU

Secretar responsabil de redacţie: dr. ELENA RADU

În ţară, abonamentele se primesc la oficiile poştale, agenţiile poştale, factorii poştali şi difuzorii de presă din întreprinderi şi instituţii. Revistele se pot procura şi prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poştă), Calea Victoriei nr. 125, sectorul 1, 79717, Bucureşti.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-Import Presă, P. O. Box 136—137, telex 11226, 79517, Bucureşti, România, str. 13 Decembrie nr. 3, sau la reprezentanţii săi din străinătate.

La revue „Studii şi cercetări de antropologie" paraît une fois par an.

Toute commande de l'étranger sera adressée à ILEXIM, Département d'exportation-importation (presse), P.O. Box 136—137, télex 11226, 79517, Bucureşti, România, str. 13 Decembrie nr. 3, ou à ses représentants à l'étranger. En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste ou chez votre facteur. Le prix d'un abonnement est de $ 32 par an.

ADRESA REDACŢIEI:
ACADEMIA R.S. ROMÂNIA,
Secţia de ştiinţe biologice,
Calea Victoriei 125,
79717, Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 18 1981

SUMAR

Antropologie istorică

GEORGETA MIU, SERAFIMA ANTONIU şi D. BOTEZATU, Contribuţii la cunoaşterea structurii antropologice a populaţiei din necropola de la Hăneşti („La Moviliţa") aparţinînd culturii Sîntana de Mureş-Cerneahov 3

IOANA POPOVICI-BĂDĂRĂU şi M. ŞT. UDRESCU, Contribuţii antropologice privind demografia unei aşezări din judeţul Bihor în secolele XVII—XVIII 9

Antropologie contemporană

MARIA VLĂDESCU, M. ADAM, M. ŞT. UDRESCU şi H. SCHMIDT, Date asupra indicelui Rohrer la populaţia din Oltenia 13

CORNELIU VULPE şi RODICA GAGHEŞ, Contribuţie la studiul dermatoglifelor digitale, palmare şi plantare la populaţia din Cornereva (jud. Caraş-Severin) 19

Cercetări de biologie umană în Carpaţii Orientali: satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului)

OLGA NECRASOV, Introducere 25

DAN BOTEZATU, MARIA ŞTIRBU, SILVIA GHIGEA şi GEORGETA MIU, Caracteristicile antropologice ale populaţiilor din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului) 27

EMILIA URÎTU, D. BOTEZATU, MARIA ŞTIRBU, GEORGETA MIU şi SILVIA GHIGEA, Date comparative privind variabilitatea unor caractere fiziometrice la populaţiile din Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului) 35

MARIA CRISTESCU, Variabilitatea glicemiei serice la două populaţii din Carpaţii Orientali 43

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 1—88

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

MARIA ISTRATE şi ANA-CEZARINA BĂLTEANU, Variabilitatea lipidemiei şi colesterolemiei la populaţiile din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului) 47
MARIA-ELENA ROŞCA, ANA ŢARCĂ şi MARIA ISTRATE, Variabilitatea hemoglobinei şi a hematocritului la populaţiile din Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului) 53
CEZARINA BĂLTEANU şi MARIA ISTRATE, Unele aspecte privind structura alimentară a populaţiilor din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului) 59
ANA ŢARCĂ, Studiul dermatoglifelor digitale la populaţiile din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului) 63
SILVIA GHIGEA, D. BOTEZATU, CEZARINA BĂLTEANU, EMILIA URÎTU, MARIA ŞTIRBU şi GEORGETA MIU, Aspecte ale evoluţiei structurii demografice a populaţiilor din satele Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului) 69
MARIA ŞTIRBU, MARIA CRISTESCU, GEORGETA MIU, EMILIA URÎTU şi SILVIA GHIGEA, Evoluţia duratei vieţii în decursul secolului XX la populaţiile din Neagra Şarului (Ţara Dornelor) şi Brusturoasa (valea superioară a Trotuşului) 75

Antropologie aplicată

TH. ENĂCHESCU şi V. V. CARAMELEA, Ontogeneză, enculturaţie, socializare. Cercetări de antropologie aplicată biomedicală şi social-cultural-axiologică (I) 81

Recenzii 87

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA STRUCTURII ANTROPOLOGICE A POPULAȚIEI DIN NECROPOLA DE LA HĂNEȘTI („LA MOVILIȚA") APARȚINÎND CULTURII SÎNTANA DE MUREȘ—CERNEAHOV

DE

GEORGETA MIU, SERAFIMA ANTONIU și D. BOTEZATU

Identificată prin numeroase descoperiri de necropole și așezări din secolul IV e.n., cultura Sîntana de Mureș—Cerneahov, cunoscută prin mai multe variante regionale, rămîne încă un neepuizat subiect de cercetare în antropologia și arheologia românească.

Numărul necropolelor descoperite pe teritoriul țării noastre aparținînd acestei culturi este destul de mare, dar, din nefericire, studiul antropologic este redus numai la cîteva serii aparținînd necropolelor Independența (M. Cristescu și colab.), Petriș și Erbiceni (D. Botezatu), Lețcani (S. Antoniu), precum și un studiu asupra unui schelet de la Erbiceni (O. Necrasov și M. Cristescu).

Studiul populației culturii Cerneahov pe teritoriul U.R.S.S. a fost abordat de mai mulți autori: G. F. Debeț (1948), P. S. Konduktorova (1958), M. S. Velikanova (1961).

MATERIALUL DE STUDIU ȘI METODA DE LUCRU

Observațiile și discuțiile consemnate în această lucrare se întemeiază pe studiul a 28 de schelete descoperite în necropola de la Hănești („La Moviliță"), toate provenind din morminte de inhumație.

Studiul antropometric, referindu-se atît la scheletul cranian cît și la cel postcranian (efectuat după metodele introduse de R. Martin), a fost completat printr-un studiu de ordin morfoscopic referitor la caractere nemăsurabile, precum și printr-un studiu tipologic.

Sexul și vîrsta au fost determinate după tehnicile recomandate la reuniunile de lucru de la Praga (1972) și Sarospatak (1978).

DATE PALEODEMOGRAFICE

Cu toate că unele schelete sînt foarte deteriorate, sexul și vîrsta au putut fi determinate în totalitatea cazurilor, cu o singură excepție (scheletul M_{27} — cu probabilitate feminin).

Analiza frecvențelor înscrise în tabelul nr. 1 ne permite să constatăm o mortalitate relativ ridicată a tineretului sub 20 de ani, și în special a

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 3—8

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

copiilor de 7—14 ani (14,28%), urmaţi la paritate de copiii în vîrstă de 0—7 ani şi de adolescenţi (10,71%). Împreună, aceste categorii formează aproximativ 1/3 din totalul populaţiei (35,71%). Din cei care au depăşit vîrsta de 20 de ani, 21,57% au decedat înainte să treacă pragul maturi-

Tabelul nr. 1

Distribuţia pe sexe şi clase de vîrstă a scheletelor seriei de la Hăneşti

Sex / Vîrsta	Bărbaţi		Femei		Indeterminate		Total	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
Infans I (0— 7 ani)	—	—	—	—	3	10,71	3	10,71
Infans II (7—14 ani)	—	—	—	—	4	14,28	4	14,28
Juvenis (14—18 ani)	—	—	—	—	3	10,71	3	10,71
Adultus (18—30 ani)	1	3,70	5	14,30	—	—	6	21,57
Maturus (30—60 ani)	2	7,40	10	35,71	—	—	12	42,85
Senilis (60 — X ani)	—	—	—	—	—	—	—	—
TOTAL	3	10,71	15	53,57	10	35,71	28	100,00

tăţii. Mortalitatea cea mai ridicată se situează la vîrsta matură (42,85%) şi nici un individ nu atinge bătrîneţea.

Din punctul de vedere al repartiţiei pe sexe, din cei 18 indivizi adulţi sau maturi al căror sex a putut fi determinat, 83,33% sînt femei şi numai 16,66% bărbaţi.

Vîrsta medie la deces pentru întreaga serie este de 25 de ani şi două luni, ceea ce reprezintă o durată medie de viaţă foarte scurtă atît datorită marii mortalităţi a copiilor, cît şi lipsei subiecţilor care să fi depăşit vîrsta de 60 de ani.

CARACTERISTICILE ANTROPOLOGICE ALE SERIEI OSTEOLOGICE DE LA HĂNEŞTI

Pentru caracterizarea antropologică vom folosi numai scheletele de adulţi şi maturi, dintre care nu s-au putut recupera prin restaurare decît două cranii complete, precum şi patru neurocranii (fără faţă). Din nefericire, toate cele şase schelete care au permis studiul biometric aparţin sexului feminin, astfel încît caracterizarea noastră populaţională dă o imagine parţială.

a. **Craniul neural** este în medie lung (177 mm) şi mijlociu de larg (144 mm), ceea ce ne dă un indice care se situează la limita dintre categoria dolicocrană şi cea mezocrană (75,55). De altfel, majoritatea neurocraniilor se situează în categoria mezocrană, categoriile hiperdolicocrană, dolicocrană şi cea brahicrană fiind reprezentate la paritate (16,66%).

Dimensiunea verticală a neurocraniului porio-bregmatică se situează prin media sa în categoria înaltă (112 mm), indicele porio-bregmatic longitudinal fiind în medie de tip hipsicran (63,78), la limita inferioară a acestei categorii. Repartiţia pe categorii a acestui indice indică predominanţa categoriei hipsicrane (66,66%), cea ortocrană întrunind un procent relativ mic (33,33%). Indicele porio-bregmatic transversal se încadrează prin medie în categoria metriocrană (83,28), dar variabilitatea individuală merge de la forma tapeinocrană pînă la cea acrocrană.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Principalele caracteristici antropometrice și morfologice individuale ale seriei de schelete feminine de la Hănești

Nr. Martin	Dimensiuni și indici	M_{16}	M_{17}	M_{25}	M_{28}	M_{29}	M_{30}	Media
1	g — op	177	175	175	172	177	182	176,78
8	eu — eu	135	129	141	135	134	126	133,78
9	ft — ft	93	89	—	—	92	96	93,40
10	co — co	114	111	125?	111	117	115	115,95
12	ast — ast	116	101	—	105	101	106	106,25
20	po — b	113	102	111	113	113	114	112,45
45	zy — zy	151	—	—	—	—	124	127,50
48	n — pr	64	—	—	—	—	64	64,00
51	mf — ek	41	—	—	—	—	39	40,00
52	înălțimea orbitei	32	—	—	—	—	32	32,00
54	al — al	22	—	—	—	—	24	23,00
55	n — ns	48	—	—	—	—	44	46,00
8 :1	I. cefalic	76,27	73,71	80,57	78,49	75,71	69,23	75,55
20 :1	I. por. — br. lg.	63,84	58,29	63,43	65,70	63,84	62,64	63,78
20 :8	I. por. — br. tr.	83,70	79,07	78,72	83,70	84,33	90,48	83,29
9 :8	I. fr. — par. tr.	68,89	68,99	—	—	68,66	76,19	70,67
9 :10	I. fr. tr.	81,58	80,18	—	—	78,63	83,48	80,96
12 :8	I. par. — occip.	85,93	78,29	—	77,78	75,37	84,12	79,65
48 :45	I. facial	48,85	—	—	—	—	51,61	50,19
54 :55	I. nazal	45,83	—	—	—	—	54,54	50,18
52 :51	I. orbitar	78,04	—	—	—	—	82,05	80,04
45 :8	I. zigo-parietal	97,04	—	—	—	—	98,41	97,32
	Norma verticală	romboidă	ovoidă	ovoidă	ovoidă	ovoidă	ovoidă	
	Norma occipitală	bombă	bombă	„cort"	bombă	bombă	„casă"	
	Relief glabelar	I	I—II	II	II	II	II	
	Statură medie	154	—	—	158	160	154	

Valoarea medie a indicelui fronto-parietal transversal, care se situează în categoria eurimetopă, nu reflectă tendința de variabilitate, datorită unui caz de excepție, accentuat eurimetop (76,19), toate celelalte frunți fiind de tip metriometop.

Indicele frontal transversal aparține prin media sa formei intermediare (80,96), unde de altfel sînt concentrate majoritatea cazurilor (75,00%), categoria de frunte sferică oferind un singur caz (25,00%).

Dezvoltarea în lărgime a occipitalului ne indică predominanța formelor incipient largi (M = 79,65) cu tendința spre forma de occipital mijlociu.

Neurocraniul este predominant ovoid în norma verticală și de bombă în cea occipitală. Relieful glabelar, ca și cel supraorbitar, este slab dezvoltat (I — II). Relieful occipital prezintă o repartizare aproape egală a gradelor I, II și III.

b. **Craniul facial**, datorită stării deteriorate a majorității fețelor, nu a permis decît în două cazuri stabilirea principalelor dimensiuni și indici. Masivul facial pentru cele două schelete este relativ înalt, de lărgime mijlocie, corespunzător unei medii a indicelui facial superior de tip mezen (50,19). Profilul vertical al feței ne indică un ușor mezognatism

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

subnazal. Indicele orbitar este iarăşi în ambele cazuri de tip mezoconc (80,04), nasul de tip camerin (54,54) sau leptorin (45,83), iar apertura piriformă este de tip antropin sau prevăzută cu şanţ prenazal.

Mandibula, de masivitate mijlocie, prezintă în majoritatea cazurilor un relief mentonier de formă piramidală, forma de buton fiind întîlnită mai rar.

STATURA ŞI SCHELETUL POSTCRANIAN

Statura (valoarea medie obţinută prin metoda Manouvrier, Trotter—Gleser, Bach—Breitinger) la populaţia masculină de la Hăneşti (calculată, din nefericire, numai pentru un individ) este de 165 cm, integrîndu-se în categoria staturilor mijlocii, în timp ce media feminină este de 156 cm, plasîndu-se la limita dintre categoriile feminine mijlocie şi supramijlocie. De altfel, frecvenţa maximă corespunde de asemenea cu cele două categorii amintite, întîlnindu-se un singur caz de statură mare.

Tabelul nr. 3

Statura seriei de la Hăneşti

Sex	F. mică	Mică	Submijlocie	Mijlocie	Supramijlocie	Mare	F. mare
♂	x—149,9	150—159,9	160—163,9	164—166,9	167—169,9	170—179,9	180—x
	—	—	—	1—100%	—	—	—
♀	x—139,9	140—148,9	149—152,9	153—155,9	156—158,9	159—167,9	168—x
	—	—	—	2—40%	2—40%	1—20%	—

Dată fiind predominanţa scheletelor feminine în această serie, scheletul postcranian este în general gracil sau de masivitate mijlocie, oferind un relief muscular puţin pronunţat. Femurul este predominant platimeră (57,11%), celelalte două categorii (eurimeră şi hiperplatimeră) fiind reprezentate prin procente relativ mici. Tibia prezintă toate cele trei forme principale, dar cu frecvenţe diferite: euricnemă — 50%, mezocnemă — 37,50%, platicnemă — 12,50%.

CARACTERISTICILE TIPOLOGICE

Stabilirea caracteristicilor tipologice pentru această serie este dificilă mai ales datorită faptului că reconstituirea neurocraniilor şi a feţelor nu s-a putut realiza decît parţial, iar în unele cazuri deloc.

Caracteristicile cranio-faciale şi aspectul gracil al oaselor lungi atestă prezenţa dominantă a caracterelor mediteranoide, la care se adaugă şi slabe influenţe ale altor tipuri antropologice, cum sînt protoeuropoid, nordic sau alpin.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONCLUZII

Comparînd rezultatele obținute de noi cu cele publicate de alți autori, constatăm o variabilitate tipologică destul de pronunțată a seriilor descoperite pe întinsul areal de răspîndire a acestei culturi.

Aceasta ne sugerează că la realizarea acestei culturi au putut participa numeroase grupuri etnice, variabilitatea antropologică întîlnită fiind dependentă de specificul fondului autohton al populațiilor locale.

Prezența elementelor mediteranoide atestă contribuția populației locale dacice, ele neputînd fi aduse nici de goți, nici de sarmați, fără a ne putea permite să excludem aportul acestor grupe etnice la formarea acestei populații. Prezența unor resturi de ofrandă mortuară (aparținînd păsărilor și mamiferelor) în unele morminte, ca și absența craniilor de tip macrocefal (deformate intenționat), ar putea constitui argumente în plus că sîntem în prezența unei populații așezate și autohtone, pînă în prezent necunoscîndu-se nici un caz de practică a deformării intenționate a capului la populația autohtonă.

CONTRIBUTIONS À LA CONNAISSANCE DE LA STRUCTURE ANTHROPOLOGIQUE DE LA POPULATION DE LA PETITE NÉCROPOLE DE HĂNEȘTI («MOVILIȚA») APPARTENANT À LA CULTURE SÎNTANA DE MUREȘ—CERNEAHOV

RÉSUMÉ

La petite série de Hănești «Moviliţa» (dép. de Botoşani) est formée de 28 squelettes assez détériorés, dont seulement 6 se prêtent à une étude anthropologique (tous féminins). La répartition des sujets selon l'âge et le sexe est présentée dans le tableau 1, qui met en évidence une assez forte mortalité infantile, la prévalence numérique des femmes parmi les sujets adultes et d'âge mûr, ainsi que l'absence des sujets âgés de plus de 60 ans.

Selon les données obtenues (tableau 2), cette petite série est assez mélangée du point de vue de l'indice crânien (1 hyperdolichocrâne, 1 dolichocrâne, 3 mésocrânes et 1 brachycrâne modéré). Le front y est le plus souvent métriométope ; la hauteur du neurocrâne donne des indices vertico-longitudinaux orthocrânes (2 cas) et hypsicrânes (4 cas), les indices vertico-transversaux étant distribués dans les 3 catégories existantes. Le massif facial, qui n'a pu être reconstitué que pour 2 squelettes, y est mésène, à orbites mésoconques, au nez chamaerhinien, aux malaires légers et à disposition intermédiaire, aux mandibules graciles. Les statures appartiennent aux catégories moyenne et surmoyenne. L'ossature est généralement gracile. Du point de vue typologique, les 2 sujets aux crânes complets offrent un faciès méditerranoïde, tout en présentant certaines influences protoeuropoïdes atténuées. La présence d'un fonds méditerranoïde dans le cas de ces sujets pourrait indiquer leur origine locale, et constituer une preuve de la contribution des autochtones à la structure de la population de cette culture.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU DAN, FEDOROVICI C., *Caracterizarea antropologică a unor schelete aparţinînd culturii Sîntana de Mureş — Cerneahov din Moldova*, St. cerc. antropol., 1973, **10**, *1*, 3—13.
2. CRISTESCU MARIA, *Contribuţii la cunoaşterea structurii antropologice a populaţiei din cultura Sîntana de Mureş — Cerneahov*, Arheol. Moldovei, 1969, **IV**, 149—166.
3. NEGRASOV OLGA, CRISTESCU MARIA, *Caracterizarea antropologică a unui schelet de la Erbiceni de la sfîrşitul secolului IV e.n.*, Arheol. Moldovei, 1962, **I**, 219—223.
4. NICOLĂESCU-PLOPŞOR D., *Contribuţii paleoantropologice la rezolvarea unor probleme istorice privind perioada migraţiei popoarelor în spaţiul carpato-dunărean*, Rev. muzeelor, **IV**, *2*, 101—110.
5. VELIKANOVA M. S., *Paleoantropologhiceskii material iz moghilnikov cerneahovskoi kulturi Moldovii*, Antrop. Sbornic, 1961, **III**, 26—52.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul antropologic

Primit în redacţie la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚII ANTROPOLOGICE PRIVIND DEMOGRAFIA UNEI AȘEZĂRI DIN JUDEȚUL BIHOR ÎN SECOLELE XVII – XVIII

DE

IOANA POPOVICI-BĂDĂRĂU și M. ȘT. UDRESCU

În urma săpăturilor arheologice efectuate de un colectiv al Muzeului Țării Crișurilor din Oradea, colectiv condus de dr. Radu Popa, s-au descoperit în satul Sînnicolau de Beiuș, situat pe Crișul Negru în partea dinspre cîmpie a Țării Beiușului, două necropole medievale : una în jurul bisericii cu turn, datată în secolele XI – XIV, și cealaltă în Dealul bisericii, din secolele XVII – XVIII.

În această lucrare prezentăm cîteva date demografice obținute din studiul scheletelor provenite din cimitirul mai tîrziu, cimitir pe care îl considerăm deosebit de important, acolo fiind înhumați strămoșii locuitorilor de azi ai satului. Deoarece populația actuală a fost deja cercetată integral și complex (6), (7), (8), există posibilitatea de a urmări și compara dinamica unor procese demografice ale colectivității care a folosit acest habitat în două etape ale evoluției ei.

Din analiza structurii pe grupe de vîrstă a celor 63 de schelete studiate a reieșit că mai mult de jumătate din subiecți (52,4%) sînt copii morți între 0 și 14 ani (tabelul nr. 1). Deși studiul demografic s-a efectuat pe aproape întreaga serie deshumată (93,6%), aceasta reprezintă numai parțial populația necropolei. Evident, se poate obiecta că structura demografică s-ar putea schimba în eventualitatea studierii integrale a cimitirului, critică valabilă de altfel pentru majoritatea estimărilor demografice pe bază de schelete, deshumările exhaustive fiind excepționale.

Cu toate acestea, structura pe grupe de vîrstă la Sînnicolau este asemănătoare cu cea întîlnită în seriile mai bine reprezentate studiate de noi la sud de Carpați, datînd din evul mediu și în condiții de viață similare (9).

Mai important ni se pare faptul că din cercetarea registrelor de stare civilă ale aceleiași așezări se constată, începînd cu sfîrșitul secolului al XIX-lea și pînă după primul război mondial (1895—1920), o mortalitate în grupa copiilor sub 14 ani asemănătoare (59,5%) cu cea găsită în cimitirul din secolele XVII – XVIII (tabelul nr. 1). Excepție face mortalitatea infantilă (grupa 0—1 ani), mai puțin reprezentată în seria de schelete. Frecvența scăzută a copiilor decedați pînă la vîrsta de 1 an în necropole este un fapt binecunoscut, explicabil fie prin înhumarea sugarilor în alte locuri sau într-o margine a cimitirului adesea nedescoperită, fie la adîncime mai mică și mai ușor de distrus etc.

Marea mortalitate a copiilor, ca și frecvența scăzută a vîrstnicilor, coboară speranța de viață la naștere a populației la aproximativ 24,4 ani

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 9—11

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

în prima etapă cercetată şi la 27 ani în cea de-a doua (menţionăm că în zilele noastre mortalitatea în grupa 0—14 ani este aproape inexistentă, iar proporţia celor decedaţi la bătrîneţe este de circa 80%, speranţa de viaţă depăşind astfel 70 de ani, fenomen accentuat şi de migrarea unei părţi a adulţilor tineri către oraşe) (7).

Tabelul nr. 1

Mortalitatea pe grupe de vîrstă la Sînnicolau de Beiuş

Vîrsta (ani)	Secolele XVII — XVIII		Secolele XIX — XX	
	N	%	N	%
0—4	23	36,50	154	49,04
5—9	6	9,52	25	7,96
10—14	4	6,35	8	2,54
15—19	2	3,17	5	1,59
20—39	8	12,70	26	8,28
40—59	11	19,47	45	14,33
60—x	9	14,28	51	16,24

Datele demografice obţinute la Sînnicolau, atît prin studiul scheletelor din cimitirul din secolele XVII — XVIII, cît şi din actele de la începutul acestui veac, confirmă concluziile unor cercetători cu privire la „mortalitatea ridicată la populaţia de religie ortodoxă" din Transilvania, datorită „condiţiilor grele de viaţă ale ţărănimii iobage, care în cea mai mare parte erau români" (2).

Studiul cimitirului ne-a permis să estimăm şi volumul populaţiei satului şi să-l comparăm cu datele menţionate de istorici pentru epoca respectivă. Ţinînd seama de aprecierile arheologice cu privire la durata de folosire a necropolei, de numărul probabil de morminte (5) şi de speranţa de viaţă la naştere, volumul populaţiei, calculat după formula Acsady — Nemeskery (1), ar fi fost în medie de 132 de locuitori (faţă de aproximativ 300 astăzi).

La sfîrşitul secolului al XVII-lea, în actele vremii sînt numiţi 6 capi de familie la Sînnicolau, pentru ca după cîteva decenii numărul lor să ajungă la 9 (3) (cinci dintre aceste nume se întîlnesc în populaţia satului de azi în proporţie de 70%) (10). Este vorba de „familia mare", gospodărie cu mai multe familii simple, aşa-numitele „porţi". Poarta, „unitate fiscală", mai mare decît familia, „unitate demografică", cuprindea, după estimările lui Şt. Pascu pentru Transilvania medievală, între 9 şi 13 membri (4). În acest caz, populaţia satului ar fi avut, adăugînd şi un procent de 20% neimpozabili, între 97 şi 129 de locuitori la începutul secolului al XVIII-lea, cifră asemănătoare cu cea estimată de noi. Subliniem că la Sînnicolau se mai întîlnesc şi azi rămăşiţe ale familiei patriarhale (doi fraţi în vîrstă care trăiesc împreună cu descendenţii lor în aceeaşi gospodărie).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Aceste rezultate vin în sprijinul valabilităţii analizei demografice pe baza scheletelor din vechile cimitire, în lipsa altor izvoare mai precise. În cazul concret al seriei noastre, deşi ea conţine doar o parte din populaţia cimitirului cercetat, rezultatele obţinute pe criterii antropologice şi arheologice arată că este reprezentativă ca dinamică demografică.

CONTRIBUTIONS ANTHROPOLOGIQUES CONCERNANT LA DÉMOGRAPHIE D'UN ÉTABLISSEMENT HUMAIN DU DÉPARTEMENT DE BIHOR AUX XVIIe—XVIIIe SIÈCLES

RÉSUMÉ

Il s'agit des données démographiques obtenues par l'étude d'une série de squelettes des 17e—18e siècles, comparées avec celles obtenues par les registres d'état civil entre 1895—1920 du même village (ouest de la Transylvanie).

On constate une mortalité similaire dans le groupe d'âge 0—14 ans (52% et 58%).

Le volume de la population calculé à partir des données archéo-anthropologiques est lui aussi similaire à celui estimé sur la base des données historiques de la période respective.

BIBLIOGRAFIE

1. ACSADY G., NEMESKERY J., *History of life, span and mortality*, Budapesta, 1970, p. 65.
2. GIURGIU NATALIA, *Populaţia Transilvaniei la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea*, în *Populaţie şi societate*, vol. I, sub red. ŞT. PASCU, Edit. Dacia, Cluj, 1972, p. 97.
3. MOŢOC ANIŢA, *Monografia folclorică a satului Sînnicolau de Beiuş*, teză, Cluj-Napoca, 1978.
4. PASCU ŞT., *Voievodatul Transilvaniei*, II, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 130, 414, 437.
5. POPA R., *Complexul medieval de la Sînnicolau de Beiuş „Dealul Bisericii", comuna Şoimi, jud. Bihor*, comunicare la Inst. de arheologie, Bucureşti, 1979.
6. POPOVICI IOANA, VLĂDESCU MARIA, *An anthropological approach of two rural settlements of the Bihor Country: Sînnicolau de Beiuş and Ursad*, Ann. roum. Anthrop., 1978, **15**, 37.
7. POPOVICI IOANA, VLĂDESCU MARIA, *Aspecte demografice într-un sat din jud. Bihor în perioada 1895—1978 (I)*, St. cerc. antropol., 1979, **16**, 45.
8. POPOVICI IOANA, VLĂDESCU MARIA, *Demographic aspects in a Bihor Country village (Note II)*, Ann. roum. Anthrop., 1979, **16**, 49.
9. POPOVICI IOANA, UDRESCU ŞT. M., *Date demografice comparative asupra unor populaţii medievale din Cîmpia Română în secolele XIV — XVIII*, St. cerc. antropol., 1974, **11**, *1*, 3.
10. POPOVICI IOANA, VLĂDESCU MARIA, *Aspecte de dinamică antroponimică în satul Sînnicolau de Beiuş, jud. Bihor*, comunicare la Ses. an. a Inst. „Dr. V. Babeş", 1981.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 25 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DATE ASUPRA INDICELUI ROHRER LA POPULAȚIA DIN OLTENIA

DE

MARIA VLĂDESCU, M. ADAM, M. ȘT. UDRESCU și H. SCHMIDT

În două studii din anul 1980 am publicat rezultatele cercetărilor noastre asupra variabilității indicelui Rohrer, staturii și greutății la populația din țara noastră în general (2) și detaliat, în funcție de vîrstă, la populația masculină din Transilvania și Muntenia (3).

Continuînd seria analizelor asupra constituției corporale, așa cum poate fi ea caracterizată prin indicele Rohrer, prezentăm în această lucrare date despre populația din Oltenia, introducînd valori mai amănunțite și despre sexul feminin.

Intenția noastră este de a oferi, în primul rînd nutriționiștilor, parametri cu valoare de normă în funcție de o serie de variabile (sex, vîrstă, mediu geografic, structură antropologică) despre un indice constituțional sensibil la variațiile unei componente mezologice foarte importante, alimentația.

MATERIAL ȘI METODE

Au fost sistematizate datele privind indicele Rohrer — cu cele două componente ale sale (statura și greutatea) — din 18—22 de comunități umane din Oltenia. Dintre acestea, 10 au fost cercetate de H. Dumitrescu și colaboratori în perioada 1962—1966 și publicate în „Atlasul antropologic al Olteniei" (1), iar celelalte au fost studiate de noi în anul 1980, pentru o cît mai bună reprezentare a acestei provincii istorice în proiectatul atlas antropologic al României.

Colectarea datelor în teren și prelucrarea lor statistică s-au făcut după metodologia clasică. Am folosit două modalități de prezentare a rezultatelor în tabele : 1) media sintetică a fiecărei variabile constituționale pentru seria de 10 sate (3); 2) mediile ponderate cu parametrii de dispersie pentru populația a 18 sate pentru care am dispus de date individuale, medii calculate în raport cu sexul, vîrsta, zona geografică și pe provincie în general [1].

REZULTATE

Cercetarea din anul 1980 (3) se referă numai la 10 sate. Așa cum se observă din tabelul nr. 1, la un număr aproape dublu, cît cuprinde stu-

[1] Prelucrarea matematică aparține statisticienei Ana Pop.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

diul de față, statura se înscrie cu o valoare practic nemodificată (o variație pînă la + 0,5 cm). Cu plusuri marcate apare însă greutatea (4,8 kg la bărbați, 3,4 kg la femei). Variația de aproape 5 kg la bărbați explică și deplasarea valorii medii a indicelui Rohrer din categoria subeutrofică (1,31) în cea eutrofică (1,39). Media aceluiași indice crește și la femei, dar ea nu depășește limitele normalității.

Tabelul nr. 1

Date comparative pe autori

Autori	Nr. sate	Indicele Rohrer		Statura (cm)		Greutatea (kg)	
		B	F	B	F	B	F
St.-M. Milcu, H. Dumitrescu	10	1,31	1,43	167,4	155,8	60,6	53,5
M. Vlădescu și colab.	18	1,39	1,48	167,9	156,1	65,4	56,9

Repartiția procentuală a localităților în funcție de media indicelui Rohrer din tabelul nr. 2 vine să confirme datele menționate anterior: seriile masculine din peste 60% dintre sate au în prezent o constituție corporală armonios conformată. Diferențele sexuale sînt evidențiate mai ales de orientarea sensului variabilității, și anume către subeutrofie la bărbați și către supraeutrofie la femei.

Tabelul nr. 2

Clasificarea localităților în funcție de valoarea medie a indicelui Rohrer

Autori	Nr. sate	Subeutrofie				Eutrofie				Supraeutrofie			
		B		F		B		F		B		F	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
St.-M. Milcu, H. Dumitrescu	10	7	70,0	—	—	3	30,0	10	100	—	—	—	—
M. Vlădescu și colab.	22	7	31,8	—	—	14	63,6	18	81,8	1	4,5	4	18,2

Datele cu valoare de normă, în raport cu zona geografică și cu vîrsta, sînt înscrise în tabelele nr. 3, 4 și 5.

Din analiza mediilor globale zonale nu se observă o stratificare geografică evidentă a parametrilor constituționali pe care îi cercetăm. La populația de la munte, precum și la cea de la cîmpie, indiferent de sex, conformația corporală este eutrofică, valorile medii ale staturii situîndu-se la limita mijlocie — supramijlocie, iar cele ale ponderii înscriindu-se cu diferențe mai mici de 1 kg. Diferențe apar însă atunci cînd urmărim evoluția dimensiunilor pe decade de vîrstă. Valorile înălțimii diminuează progresiv, așa încît la vîrsta de peste 50 de ani bărbații au o statură cu aproximativ 3,5 cm, iar femeile cu 2,3—3,8 cm mai scundă față de cea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Variabilitatea indicelui Rohrer

Vîrsta (ani)	Subzonele Olteniei	Bărbați						Femei					
		N	$X_1 - X_n$	$\bar{X}$	σ	± m	CV	N	$X_1 - X_n$	$\bar{X}$	σ	± m	CV
18—29	submontană	107	0,70—1,83	1,32	0,15	0,01	11,36	108	1,08—1,79	1,35	0,16	0,02	11,85
	cîmpie	173	1,00—2,18	1,40	0,14	0,01	10,00	234	1,05—2,25	1,41	0,22	0,01	15,60
30—39	submontană	141	1,40—2,11	1,38	0,18	0,02	13,04	196	1,05—2,49	1,47	0,20	0,01	13,61
	cîmpie	284	1,00—2,18	1,31	0,17	0,01	12,97	299	1,05—2,29	1,48	0,23	0,01	15,84
40—49	submontană	142	0,97—1,99	1,41	0,17	0,01	12,06	188	1,10—2,64	1,53	0,24	0,02	15,69
	cîmpie	189	1,00—2,14	1,40	0,23	0,02	16,40	191	1,13—2,20	1,54	0,25	0,02	16,23
50—59	submontană	164	1,10—2,05	1,46	0,23	0,02	15,75	167	1,00—2,60	1,44	0,20	0,02	13,89
	cîmpie	185	1,04—2,19	1,35	0,22	0,02	16,30	219	1,19—2,30	1,55	0,25	0,02	16,13
Global	submontană	554	0,97—2,11	1,40	0,20	0,01	14,29	661	1,00—2,64	1,48	0,25	0,01	16,89
	cîmpie	831	1,00—2,19	1,43	0,19	0,01	14,29	943	1,05—2,30	1,49	0,25	0,01	16,78
	Total	1385	0,97—2,19	1,39	0,20	0,01	14,39	1604	1,00—2,64	1,48	0,25	0,01	16,89

Tabelul nr. 4

Variabilitatea staturii și a greutății la seriile masculine

Vîrsta (ani)	Subzonele Olteniei	Statură (cm)						Greutate (kg)					
		N	$X_1 - X_n$	$\bar{X}$	σ	± m	CV	N	$X_1 - X_n$	$\bar{X}$	σ	± m	CV
18—29	submontană	105	154—185	169,1	6,78	0,66	4,10	105	33— 85	61,5	8,70	0,84	18,18
	cîmpie	178	156—189	169,8	6,50	0,49	3,91	178	40— 88	61,6	7,70	0,58	12,51
30—39	submontană	141	148—186	168,0	7,70	0,06	4,58	141	43—103	63,1	11,10	0,94	17,61
	cîmpie	284	153—185	170,5	6,62	0,39	4,00	284	40—102	62,5	6,60	0,11	10,57
40—49	submontană	142	152—186	167,8	7,64	0,64	4,55	142	45—100	65,2	10,90	0,91	16,73
	cîmpie	189	153—183	166,9	6,58	0,48	3,94	189	40—112	65,9	11,80	0,86	17,91
50—59	submontană	164	150—181	165,3	6,70	0,52	4,05	164	43—104	62,9	12,00	0,94	19,09
	cîmpie	185	153—181	166,4	6,66	0,94	4,00	185	40—99	63,3	10,85	0,80	17,15
Global	submontană	552	148—186	167,5	7,40	0,31	4,39	552	33—104	63,2	11,00	0,47	17,41
	cîmpie	836	153—189	167,7	6,62	0,23	3,95	836	40—112	64,2	10,35	0,36	16,13
	Total	1388	148—189	167,9	3,51	0,94	2,09	1388	33—112	65,4	10,70	0,29	16,37

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Variabilitatea staturii și a greutății la seriile feminine

Vîrsta (ani)	Subzonele Olteniei	Statură (cm)						Greutate (kg)					
		N	$X_1 - X_n$	$\bar{X}$	σ	±m	CV	N	$X_1 - X_n$	$\bar{X}$	σ	±m	CV
18—29	submontană	108	145—172	159,2	2,60	2,50	1,63	113	40—74	53,9	6,65	0,63	12,34
	cîmpie	227	142—168	157,5	4,42	2,93	2,81	234	38—99	54,2	9,50	0,62	17,44
30—39	submontană	196	141—171	156,3	2,51	1,76	1,61	204	38—99	57,2	9,40	1,23	16,43
	cîmpie	299	145—172	156,0	5,11	2,96	3,27	299	37—89	56,0	9,75	0,56	17,41
40—49	submontană	191	148—171	156,0	4,60	3,33	2,95	191	38—104	58,5	10,50	0,76	17,96
	cîmpie	191	141—169	156,0	5,55	4,02	3,56	191	39—95	58,8	11,35	0,82	21,27
50—59	submontană	178	141—171	155,4	5,83	4,37	3,75	179	30—99	59,0	13,10	0,98	22,20
	cîmpie	219	145—165	155,1	4,70	3,18	3,03	219	38—94	57,8	10,80	0,73	18,69
Global	submontană	673	141—171	155,6	5,92	2,28	3,81	687	30—104	57,5	10,60	0,40	18,43
	cîmpie	936	141—172	156,2	5,30	1,73	3,39	943	37—99	56,9	10,45	0,34	18,50
	Total	1619	141—172	156,1	5,47	1,36	3,50	1650	30—104	56,9	10,50	0,26	18,45

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

care caracterizează prima clasă de vîrstă. Sporul de greutate care se observă de la o clasă de vîrstă la alta atinge la femei cota de 5 kg ; la bărbați, surplusul este ceva mai mic (4 kg) și se oprește la 49 de ani. După 50 de ani, bărbații au o greutate cu cel puțin 2 kg mai mică decît în decada anterioară. Modificarea pe parcursul vîrstelor a proporției statură/greutate se reflectă în valorile indicelui Rohrer. Accentuarea corpolenței este mai puternică la femei. Indicele Rohrer crește progresiv de la limita inferioară a variantei eutrofice pînă la limita cu tipul constituțional supraeutrofic în intervalul 20—50 de ani la munte și dincolo de acest nivel în zona de cîmpie.

DONNÉES SUR L'INDICE ROHRER CHEZ LA POPULATION D'OLTÉNIE

RÉSUMÉ

L'étude analyse des données sur l'indice Rohrer et ses paramètres composants, la taille et le poids, d'une population d'Olténie (Roumanie).

Dans les tableaux 1 —5 figurent les valeurs moyennes de ces caractères constitutionnels fonction de sexe, âge et milieu géographique.

BIBLIOGRAFIE

1. MILCU ȘT.-M., DUMITRESCU H., *Atlasul antropologic al Olteniei*, Edit. Academiei, București, 1968.
2. VLĂDESCU MARIA, *Data on the Rohrer Index in the Romanians (II)*, Ann. roum. Anthrop., 1980, **17**, 21—27.
3. VLĂDESCU MARIA, RADU ELENA, VULPE C., GLAVCE CRISTIANA, POPOVICI IOANA, CIOTARU D., *Indicele Rohrer, indicator al stării de nutriție a populației din Muntenia și Transilvania (I)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 9—14.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 25 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONTRIBUȚIE LA STUDIUL DERMATOGLIFELOR DIGITALE, PALMARE ȘI PLANTARE LA POPULAȚIA DIN CORNEREVA (JUD. CARAȘ-SEVERIN)

DE

CORNELIU VULPE și RODICA GAGHEȘ

Localitatea cercetată face parte din grupul celor 40 de sate ale comunei Cornereva, toate fiind situate în depresiunea cu același nume din partea nord-vestică a Munților Cernei. Aici s-a organizat în primăvara anului 1976 o campanie de cercetări antropologice, prilej cu care au fost recoltate dermatoglifele digito-palmare și plantare de la 312 subiecți, din care 161 de sex masculin și 151 de sex feminin.

DERMATOGLIFELE DIGITALE

Estimînd desenele papilare în funcție de mînă și sex, se constată că bărbații exprimă mai bine repartiția dermatoglifelor potrivit schemei clasice (A : s > d ; Lr : d > s ; Lu : s > d ; V : d > s), în timp ce femeile manifestă o tendință de egalare a distribuțiilor dreapta-stînga, înclinînd chiar către o inversare a raporturilor față de schemă, așa cum este cazul laturilor ulnare (d > s).

Apreciind datele obținute în funcție de sex, se observă că arcurile și buclele dețin procente vizibil mai crescute la femei, pe cînd verticilele înregistrează frecvențe evident mai ridicate la bărbați.

Repartiția globală a dermatoglifelor digitale (A = 8,5%; L = 58,1%; V = 33,4%) arată că, față de valorile caracteristice nordului și occidentului european (L = 59—70%; V = 24—33%), la care noi am făcut referiri și în alte rînduri, în cazul populației din Cornereva se poate sesiza tendința de plasare a frecvențelor fie la limita inferioară, fie la cea superioară a variabilității acestor caractere (tabelul nr. 1).

DERMATOGLIFELE PALMARE

Pentru a marca gradul de transversalitate al principalelor creste papilare palmare, am luat în considerație atît tipurile modale ale liniilor A și D, cît și Main-line-indexul lui Cummins, care exprimă de fapt transversalitatea celor două creste luate împreună (tabelele nr. 2 și 3).

Așa cum s-a observat și la alte eșantioane, tipul modal 5, indicator al transversalității radiantului principal A, deține procente mult mai crescute la mîna dreaptă decît la stînga atît la bărbați, cît și la femei (♂ : st. = 37,9% — dr = 53,4%; ♀ : st. = 42,4% — dr. = 59,6%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Dermatoglifele digitale

Tipul de desen	♂						♀						♂ + ♀	
	s		d		s + d		s		d		s + d			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
A	45	5,6	43	5,4	88	5,5	94	12,5	83	11,0	177	11,7	265	8,5
Lr	27	3,4	41	5,1	68	4,3	22	2,9	19	2,5	41	2,7	109	3,5
Lu	450	56,2	397	49,6	847	52,9	421	55,8	430	57,0	851	56,4	1698	54,6
ΣL	477	59,6	438	54,7	915	57,2	443	58,7	449	59,5	892	59,1	1807	58,1
V	159	19,9	210	26,3	369	23,1	149	19,7	164	21,7	313	20,7	682	21,9
VS	119	14,9	109	13,6	228	14,2	69	9,1	59	7,8	128	8,5	356	11,5
ΣV	278	34,8	319	39,9	597	37,3	218	28,8	223	29,5	441	29,2	1038	33,4
Nr. degete	800		800		1600		755		755		1510		3110	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Tipurile modale ale liniilor A, D și formele abortive ale liniei C

Linia		♂						♀						♂ + ♀	
		s		d		s + d		s		d		s + d			
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
A	3	74	45,9	57	35,4	131	40,7	60	39,7	42	27,8	102	33,8	233	37,3
	5	61	37,9	86	53,4	147	45,7	64	42,4	90	59,6	154	51,0	301	48,2
D	11	46	28,6	88	54,6	134	41,6	49	32,5	85	56,3	134	44,4	268	42,9
	9	96	59,6	56	34,8	152	47,2	82	54,3	52	34,4	134	44,4	286	45,8
	7	19	11,8	17	10,6	36	11,2	20	13,2	14	9,3	34	11,2	70	11,2
C	X	24	14,9	18	11,2	42	13,0	24	15,9	17	11,3	41	13,6	83	13,3
	x	14	8,7	2	1,2	16	4,9	14	9,3	4	2,6	18	5,9	34	5,4
	0	9	5,6	9	5,6	18	5,6	14	9,3	8	5,3	22	7,3	40	6,4
Nr. palme		161		161		322		151		151		302		624	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

De asemenea, şi tipul modal 11 al radiantului principal D arată o transversalitate mai accentuată a crestelor papilare la mîna dreaptă comparativ cu cea stîngă (♂ : st. = 28,6% — dr. = 54,6%; ♀ : st. = 32,5% — dr. = 56,3%).

Main-line-indexul lui Cummins confirmă o dată în plus că poziţia mai transversală a crestelor papilare palmare este evident în favoarea mîinii drepte, indiferent de sex (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3

Main-line-indexul lui Cummins

Sexul	Mîna		
	s	d	s + d
♂	8,2	9,2	8,7
♀	8,4	9,4	8,9
♂ + ♀	—	—	8,8

Dacă radiantele principale A şi D imprimă o anumită caracteristică mîinii drepte, în schimb formele abortive sau reducţionale ale liniei C (X + x + O) exprimă la eşantionul cercetat o netă superioritate numerică la mîna stîngă atît la seria masculină, cît şi la cea feminină (♂ : st. = 29,2% — dr. = 18,0%; ♀ : st. = = 34,5% — dr. = 19,2%).

De menţionat că, indiferent de mînă şi sex, formele reducţionale $C_x(X + x)$ sînt mai numeroase decît formele C_0, fapt ce concordă cu modul de distribuţie al acestor caractere la populaţiile europene (tabelul nr. 2).

Potrivit tabelului nr. 4, repartiţia desenelor palmare în funcţie de regiune, mînă şi sex urmează o schemă, în general, comună atît bărbaţilor, cît şi femeilor :

	H	T + I	II	III	IV
♂:	d > s	s > d	d > s	d > s	s > d
♀:	s > d	s > d	d > s	d > s	s > d

Apreciind distribuţiile în funcţie de regiune şi sex, schema va prezenta următoarea suită :

♂ : sp. IV > sp. III > reg. hipot. > reg. ten. + I > sp. II

♀ : sp. IV > reg. hipot. > sp. III > reg. ten. + I > sp. II

De remarcat că, pe ansamblul populaţiei cercetate, numărul cel mai ridicat de desene palmare îl înregistrează spaţiul interdigital IV, urmat apoi de spaţiul interdigital III şi de regiunea hipotenară, cu frecvenţe foarte apropiate, după care mult mai distanţate sînt regiunea tenară cu spaţiul interdigital I şi spaţiul II (tabelul nr. 4).

Triradiusul axial, raportat la întreaga populaţie studiată, prezintă un număr de poziţii proximale (t) şi combinate (tc) aproape paritare, în timp ce poziţiile mediană (t′) şi apoi distală (t″) deţin procente mult mai coborîte (tabelul nr. 4).

DERMATOGLIFELE PLANTARE

Considerînd distribuţia dermatoglifelor plantare în funcţie de latură, se constată că arcurile deţin procente mai ridicate la piciorul stîng, în timp ce laţurile distale sînt mai numeroase la piciorul drept atît la seria masculină, cît şi la cea feminină. De asemenea, mai poate fi sesizată o creştere a procentului de laţuri peroneale la piciorul stîng al bărbaţilor

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Dermatoglifele palmare și triradiusul axial

Regiunea și t-ul axial	♂						♀						♂ + ♀	
	s		d		s + d		s		d		s + d			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
H	58	36,0	65	40,4	123	38,2	67	44,4	55	36,4	122	40,4	245	39,3
T + I	35	21,7	22	13,7	57	17,7	23	15,2	20	13,3	43	14,2	100	16,0
II	4	2,5	13	8,1	17	5,3	5	3,3	10	6,6	15	4,9	32	5,1
III	50	31,1	86	53,4	136	42,2	39	25,8	77	51,0	116	38,4	252	40,4
IV	88	54,7	71	44,1	159	49,4	77	51,0	62	41,1	139	46,0	298	47,8
t	74	46,0	70	43,5	144	44,7	54	35,8	64	42,4	118	39,1	262	42,0
t'	25	15,5	16	9,9	41	12,7	23	15,2	25	16,6	48	15,9	89	14,3
t''	2	1,2	5	3,1	7	2,3	7	4,6	5	3,3	12	4,0	19	3,0
tc	60	37,3	70	43,5	130	40,3	67	44,4	57	37,7	124	41,0	254	40,7
Nr. palme	161		161		322		151		151		302		624	

Tabelul nr. 5

Dermatoglifele plantare

Desenul	♂						♀						♂ + ♀	
	s		d		s + d		s		d		s + d			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
O	468	58,1	448	55,7	916	56,9	456	60,4	436	57,8	892	59,1	1808	58,0
D	199	24,7	233	28,9	432	26,8	185	24,5	198	26,2	383	25,4	815	26,1
P	59	7,3	43	5,3	102	6,3	38	5,0	36	4,8	74	4,9	176	5,6
T	10	1,2	14	1,7	24	1,5	13	1,7	10	1,3	23	1,5	47	1,5
F	3	0,4	2	0,3	5	0,3	6	0,8	6	0,8	12	0,8	17	0,5
W	66	8,2	65	8,1	131	8,1	57	7,6	69	9,1	126	8,3	257	8,2
Nr. regiuni	805		805		1610		755		755		1510		3120	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

şi a frecvenţei verticilelor la piciorul drept al femeilor. Pentru celelalte tipuri de desen (T, F), valorile dreapta-stînga sînt paritare (tabelul nr. 5).

Indiferent însă de sex şi de raporturile de simetrie, repartiţia în suită a desenelor plantare apare sub forma : O > D > W > P > T > F, unde, potrivit notaţiei Wichmann, O = arc, D = laţ distal, W = verticil, P = laţ peroneal, T = laţ tibial, F = laţ fibular.

În final, se poate conchide că, în afara unor diferenţe de latură şi de sex, concordante în general cu schemele clasice, repartiţia dermatoglifelor digitale, palmare şi plantare la populaţia din Cornereva prezintă, pe lîngă elementele de variabilitate structurală caracteristice acestei aşezări, şi acele valori de ansamblu ce o integrează în unitatea populaţiilor noastre, sesizîndu-se totodată şi poziţia ei faţă de limitele stabilite pentru populaţiile europene.

CONTRIBUTION À L'ÉTUDE DES DERMATOGLYPHES DIGITAUX, PALMAIRES ET PLANTAIRES CHEZ LA POPULATION DE CORNEREVA (DÉP. CARAŞ-SEVERIN)

RÉSUMÉ

Pour la région sud-ouest du pays, Cornereva est la troisième localité envisagée par nous du point de vue dermatoglyphique. À côté des aspects de symétrie et dimorphisme sexuel, cet ouvrage a relevé la position qu'occupe cette population dans le contexte de nos populations ainsi que de celles d'Europe.

Conformément à la répartition des dermatoglyphes digitaux (A : ♂ = 5,5% — ♀ = 11,7%; L : ♂ = 57,2% — ♀ = 59,1%; V : ♂ = 37,3% — ♀ = 29,2%), l'échantillon est situé, en général, à l'approche des limites de variabilité, constatées par C. Turai pour le département de Caraş-Severin (A : ♂ = 3,5 % — ♀ = 10,2%; L : ♂ = 61,2% — ♀ = 62,3%; V : ♂ = 35,4% — ♀ = 27,5%).

BIBLIOGRAFIE

1. CUMMINS H., MIDLO CH., *Finger prints, palms and soles*, Philadelphia, 1943.
2. VULPE C., *Aspecte ale dermatoglifelor la populaţia din Lindenfeld (jud. Caraş-Severin)*, St. cerc. antropol., 1976, **13**, 53—57.
3. VULPE C., GAGHEŞ RODICA, *Observaţii asupra dermatoglifelor la populaţia din Caraşova (jud. Caraş-Severin)*, St. cerc. antropol., 1977, **14**, 39—43.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 25 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CERCETĂRI DE BIOLOGIE UMANĂ ÎN CARPAȚII ORIENTALI: SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

INTRODUCERE

DE

OLGA NECRASOV

În anul 1980, Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie din Iași a continuat cercetările începute asupra populațiilor din zona Carpaților Orientali în alte două sate : Neagra Șarului (regiunea Dornelor) și Brusturoasa (Valea superioară a Trotușului). Cercetările realizate în ambele așezări s-au referit la principalele aspecte demografice, la structura antropologică și la tipurile constituționale, la alimentație și la starea de nutriție, la caracterele fiziometrice, biochimice, hematologice și hematotipice, la evaluarea ritmului de îmbătrînire, precum și la starea de sănătate a populației.

În acest volum sînt prezentate o parte din rezultatele obținute. Capitolul introductiv conține unele caracteristici de ordin geografic, istoric și ocupațional ale ambelor așezări.

Satul **Neagra Șarului** (com. Șaru Dornei, jud. Suceava) este situat în depresiunea intracarpatică a Dornelor, intercalată între Munții Călimani, Bîrgăului, Suhard și ai Bistriței, la o altitudine de 900—1000 m, pe un teren accidentat, de-a lungul pîrîului Neagra Șarului și al afluenților săi (Pîrîul cu Pește, Pîrîul Calului, Pîrîul Roșu, Haita).

Clima regiunii este aspră, cu ierni lungi ; zilele cu îngheț încep înainte de 1 octombrie, ultimul îngheț avînd loc în genere abia după 1 mai. Temperatura medie anuală este abia de + 4°C ; solul este acoperit cu zăpadă timp de peste 100 de zile. Media anuală a precipitațiilor se ridică la 1000 mm. Vîntul dominant, cu direcție sud-vestică, suflă de-a lungul văii ; iarna se resimte și o circulație nordică a aerului. Cerul este acoperit timp de 160—180 de zile, durata medie de strălucire a soarelui fiind de 1500—1750 ore anual.

Solul, brun acid și brun podzolic, format din elemente vulcanice, prezintă un profil subțire, avînd temperaturi scăzute. Subsolul este bogat în minereuri de mangan, sulfuri metalice, oxizi de fier, precum și în ape freatice și vadoase, care ies sub formă de izvoare minerale.

Calitățile solului și clima de tip montan fac ca regiunea să nu fie propice pentru agricultură ; singurele culturi care dau oarecare rezultate sînt cele ale cartofului și ale secarei. Zona este însă bogată în păduri (molid, brad și pin, amestecați cu mesteceni), malurile pîraielor fiind bordate de

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 25—26

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

arini și răchitiș. O mare bogăție a zonei sînt și finețele, de foarte bună calitate.

Neagra Șarului a fost inițial un cătun al vechii răzeșii Șaru Dornei, a cărei populație a fost formată din răzeși, țărani liberi cu drept de proprietate asupra pămînturilor din așezările respective, care s-au bucurat, ca în întreaga Țară a Dornelor, de numeroase privilegii ce datează dinainte de descălecat. Este probabil că ei au provenit din vechea „republică a Cîmpulungului Moldovenesc", despre care vorbește Dimitrie Cantemir în *Descriptio Moldaviae*, făcînd parte astfel din cea mai veche populație autohtonă a Moldovei. Cu timpul, lor li s-au adăugat unii dintre plăieșii care păzeau granițele țării, precum și elemente venite din Maramureș și Transilvania.

Actualmente, populația acestui sat este formată din 2147 de locuitori, care, grație pășunilor bogate, se ocupă în special cu creșterea vitelor (ovine, taurine și porcine). Mulți bărbați lucrează la exploatări forestiere sau în mine, iar unele femei se ocupă cu îmbutelierea apelor minerale. În general, venitul locuitorilor este foarte mulțumitor.

Satul **Brusturoasa** (com. Brusturoasa, jud. Bacău) este așezat pe rîul Trotuș, precum și pe unii dintre afluenții acestuia, la o altitudine ce variază între 670 și 800 m. Este mărginit la nord de Munții Tarcăului, iar la sud de Munții Ciucului.

Solul este aici brun montan de pădure, tipic și podzolic.

Clima regiunii este relativ aspră, mai puțin însă decît în satul Neagra Șarului. Temperatura medie anuală este de + 6°C ; zilele cu îngheț încep înainte de 1 octombrie și sfîrșesc după 1 mai ; solul este acoperit cu zăpadă în medie timp de aproape 100 de zile. Cerul este acoperit timp de 140 —160 de zile, numărul orelor de strălucire a soarelui fiind de aproape 1750. Media anuală a precipitațiilor atinge 700 mm. Vîntul dominant este cel de vest, dar iarna se fac simțite și vînturile venite din direcție estică.

Întrucît clima este mai puțin aspră decît în satul Neagra Șarului, la Brusturoasa reușesc, în afară de cultura cartofului și a secarei, și alte culturi, în special cea a porumbului ; de asemenea cresc relativ bine unii pomi fructiferi (mărul, părul și prunul), precum și unele legume. Toate acestea însă se cultivă numai pentru uzul personal ; bogăția principală constă în pășuni montane, care permit creșterea vitelor (mai puțin intensivă decît la Neagra Șarului), precum și în păduri (conifere și foioase), la a căror exploatare rațională sînt angajați numeroși locuitori. Unii dintre ei lucrează de asemenea în localitățile învecinate, mai ales la Comănești, Moinești, Dărmănești, orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej, astfel încît veniturile lor sînt satisfăcătoare.

Conform tradiției existente, primii locuitori ar fi fost așezați aici de către Ștefan cel Mare pentru paza granitei, dar documente care să ateste aceasta nu sînt. De fapt, întreaga zonă se pare că ar fi fost locuită mai înainte, întrucît un document din 1440, dat de Ilie și Ștefan Vodă, fiii lui Alexandru cel Bun, menționează satul Lucăcești, de unde încă de pe atunci se exploata păcura.

Pe parcursul secolelor, numărul locuitorilor a crescut, ajungînd în prezent la 2938.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CARACTERISTICILE ANTROPOLOGICE ALE POPULAȚIILOR DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI) *

DE

DAN BOTEZATU, MARIA ȘTIRBU, SILVIA GHIGEA și GEORGETA MIU

Materialul analizat în studiul nostru se referă la două serii de localnici din satul Neagra Șarului (117 bărbați și 162 femei), situat în Depresiunea Dornelor, și la alte două loturi din satul Brusturoasa (116 bărbați și 192 femei) de pe valea superioară a Trotușului. Vîrsta subiecților analizați este cuprinsă între 20 și 60 de ani.

Pentru studiul biometric a fost utilizată tehnica clasică a lui R. Martin-Saller, observațiile somatoscopice și tipologice făcîndu-se după metoda E. von Eickstedt ușor modificată.

CONFORMAȚIA CEFALO-FACIALĂ

Pentru a avea o privire de ansamblu și pentru a sesiza unele diferențieri la nivelul celor două populații în privința principalelor caracteristici ale dimensiunilor și conformației cefalo-faciale, recurgem mai întîi la o succintă caracterizare a valorilor medii ale dimensiunilor și indicilor calotei și feței, valori stabilite pe baza scărilor clasice ale acestor parametri și înscrise în tabelul nr. 1.

O primă subliniere pe care o facem chiar de la început este comportarea unitară a celor două sexe, din aceste puncte de vedere, în cadrul fiecărei localități studiate.

Astfel, calota cefalică atît la bărbații cît și la femeile din Neagra Șarului este mai lungă și mai largă decît cea a seriilor din Brusturoasa, indicele cefalic avînd valori medii de tip brahicefal, cu o oarecare tendință spre mezocefalie la populația din Brusturoasa. În privința înălțimii calotei, cele două populații nu se diferențiază prea mult, ambele avînd diametrul vertical înalt, iar indicii vertico-longitudinal și vertico-transversal de tip hipsicefal moderat și metriocefal.

Variabilitatea individuală se înscrie în general în limitele de $\pm 2\sigma$, concentrarea maximă a subiecților corespunzînd în clasa în care se plasează media caracterului respectiv.

---

* La măsurătorile corporale ale bărbaților din satul Brusturoasa a participat și biolog Sevastru Pavel.

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 27–33

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Valorile medii şi deviaţiile standard ale principalelor dimensiuni şi indici la populaţiile satelor Neagra Şarului şi Brusturoasa

117/162 116/192

Caractere şi indici	Sex	Neagra Şarului				Brusturoasa			
		M	m	σ	V	M	m	σ	V
G — op	B	188,68	0,31	6,09	3,22	187,52	0,40	6,60	3,52
	F	178,63	0,42	7,88	4,41	180,32	0,39	5,43	3,01
Eu — eu	B	157,21	0,29	5,80	3,69	154,89	0,28	4,63	2,99
	F	151,25	0,29	5,42	3,58	149,66	0,29	4,55	3,04
Ft — ft	B	114,32	0,23	4,52	3,95	113,48	0,25	4,17	3,67
	F	111,65	0,24	4,57	4,05	110,92	0,24	4,29	3,81
Zy — zy	B	145,76	0,29	5,73	3,93	142,63	0,28	4,74	3,32
	F	137,67	0,27	5,03	3,65	135,26	0,27	4,81	3,55
Go — go	B	113,29	0,30	5,90	5,18	113,93	0,34	5,67	4,98
	F	107,18	0,32	5,95	5,55	107,07	0,35	5,78	5,39
N — gn	B	126,24	0,32	6,25	4,95	123,75	0,40	6,68	5,41
	F	116,25	0,30	5,61	4,82	114,20	0,42	5,97	5,22
N — sto	B	77,69	0,23	4,56	5,87	77,23	0,25	4,26	5,52
	F	72,73	0,24	4,55	6,25	72,41	0,30	4,91	5,95
N — sbn	B	54,82	0,19	3,82	6,96	54,33	0,20	3,36	6,18
	F	50,96	0,20	3,75	7,35	50,41	0,23	3,57	7,08
Al — al	B	34,25	0,17	3,29	9,60	33,65	0,18	3,04	9,03
	F	31,27	0,12	2,30	7,35	30,96	0,14	2,43	7,84
T — v	B	127,26	0,23	4,64	3,65	126,01	0,31	5,20	4,12
	F	122,54	0,22	4,18	3,41	121,60	0,29	4,82	3,96
Ind. cefalic	B	83,38	0,17	3,37	4,04	82,68	0,21	3,48	4,20
	F	85,06	0,30	5,72	6,72	83,06	0,39	3,40	4,09
Ind. vertico-longitudinal	B	67,50	0,14	2,82	4,18	67,25	0,19	3,18	4,72
	F	68,76	0,23	4,41	6,41	67,48	0,24	2,96	4,38
Ind. vertico-transversal	B	81,00	0,15	2,95	3,64	81,40	0,22	3,65	4,48
	F	80,92	0,19	3,56	4,40	81,30	0,30	3,38	4,15
Ind. fronto-parietal	B	72,75	0,13	2,64	3,63	73,30	0,15	2,58	3,51
	F	73,72	0,17	3,23	4,38	74,16	0,17	3,20	4,31
Ind. jugo-parietal	B	92,76	0,17	3,30	3,56	92,76	0,19	3,12	3,36
	F	90,89	0,19	3,55	3,91	90,42	0,20	3,26	3,60
Ind. jugo-mandibular	B	77,74	0,16	3,11	4,00	79,90	0,21	3,45	4,31
	F	77,84	0,14	3,03	3,89	79,17	0,23	3,48	4,39
Ind. fronto-jugal	B	78,48	0,15	3,01	3,83	79,60	0,17	2,81	3,53
	F	81,13	0,13	2,51	3,09	82,05	0,20	2,97	3,61
Ind. facial superior	B	53,37	0,18	3,56	6,67	54,18	0,18	3,05	5,62
	F	52,90	0,20	3,76	7,10	53,58	0,21	3,45	6,43
Ind. facial total	B	86,70	0,25	4,86	5,61	86,82	0,29	4,80	5,52
	F	84,53	0,25	4,79	5,67	84,51	0,25	4,95	5,85
Ind. nazal	B	62,66	0,34	6,79	10,83	62,14	0,39	6,48	10,42
	F	61,69	0,34	6,47	10,48	61,69	0,29	6,41	10,30
Statura	B	1691,1	0,38	6,17	10,43	1677,6	0,38	6,21	10,41
	F	1586,0	0,26	4,96	7,86	1562,2	0,27	5,58	8,71
Statura şezind	B	885,5	0,38	3,27	2,40	882,8	0,21	3,42	3,02
	F	842,0	0,13	2,71	2,28	836,2	0,20	3,32	2,78

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Astfel, din punctul de vedere al indicelui cefalic, 44,4% din bărbaţii şi 50,0% din femeile din Neagra Şarului şi 51,6% din bărbaţii şi 46,0% din femeile din Brusturoasa sînt brahicefali, majoritatea celorlalţi subiecţi distribuindu-se aproape paritar în categoriile mezo- şi hiperbrahicefală; cazuri de calote ultrabrahicefale sînt rare (3—4%), iar cele dolicocefale reprezintă excepţii.

Repartiţia pe categorii a indicelui vertico-longitudinal şi a celui vertico-transversal ne arată pentru primul o concentrare a majorităţii cazurilor în categoria hipsicefală (Neagra Şarului: bărbaţi 94,1%, femei 97,0%; Brusturoasa: bărbaţi 91,8%, femei 95,0%) cu tendinţă spre varianta sa moderată, în timp ce pentru al doilea se constată o predominanţă a categoriei metriocefale (Neagra Şarului: bărbaţi 63,3%, femei 61,1%; Brusturoasa: bărbaţi 61,5%, femei 61,5%).

Regiunea anterioară a calotei, apreciată prin diametrul frontal minim, este în medie largă, cu valori ceva mai ridicate la populaţia din Ţara Dornelor, avînd o concentrare maximă a subiecţilor în această categorie (Neagra Şarului 53,0% şi 58,6%; Brusturoasa 47,5% şi 65,5%). Raportul dimensiunilor fronto-parietale indică frunţi largi, mediile sale fiind la populaţiile din ambele sate de tip eurimetop, aproape totalitatea subiecţilor încadrîndu-se în această categorie (Neagra Şarului 92,3% şi 96,9%; Brusturoasa 96,7% şi 92,5%).

Dezvoltarea în înălţime a masivului facial se înscrie, prin mediile obţinute, în categoria înaltă (atît pentru întregul masiv facial, cît şi pentru etajul său superior), dar valorile înălţimii totale a feţei sînt mai ridicate la populaţia din Neagra Şarului, în timp ce pentru etajul superior al feţei valorile medii la populaţiile din cele două comunităţi sînt practic egale. Această situaţie ne indică o mandibulă mai înaltă la populaţiile din Neagra Şarului.

Faţa prezintă diametrul bizigomatic în medie de tip larg la populaţia din Neagra Şarului şi de tip mijlociu la cea din Brusturoasa, diametrul bigoniac fiind, în schimb, la ambele populaţii foarte larg.

Indicii facial total şi superior aparţin la toate cele patru eşantioane categoriilor mezoprosope şi mezene, categorii în care se găsesc şi cele mai ridicate procente la repartiţia cazurilor (Neagra Şarului: bărbaţi 35,9% şi 47,9%, femei 37,0% şi 43,8%; Brusturoasa: bărbaţi 29,5% şi 56,6%, femei 59,0% şi 49,0%).

Segmentul nazal este în medie mijlociu de înalt la populaţiile din ambele sate, dar lărgimea sa este mai accentuată la seriile din Neagra Şarului (valori mijlociu minime) decît la cele din Brusturoasa (valori înguste superioare); cu toate acestea, indicele nazal este de tip mezorin la toate cele patru eşantioane, categorie în care se încadrează şi majoritatea subiecţilor (Neagra Şarului: bărbaţi 37,7%, femei 32,7%; Brusturoasa: bărbaţi 32,8%, femei 30,5%).

PARTICULARITĂŢILE SOMATICE

Reţinînd din totalitatea acestora pe cele mai semnificative pentru diagnoza tipologică, facem următoarele sublinieri:

— La ambele populaţii, occipitalul este în majoritate mijlociu de bombat atît la bărbaţi (Neagra Şarului 52,3%, Brusturoasa 50%) cît şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Asocierea tipului pigmentar al irisului cu cel al părului și repartiția sa numerică și procentuală la populațiile din satele studiate

Culoarea irisului	Sex	Culoarea părului								Total	
		blond (M — O)		castaniu (P — T)		brun (U — Y)		roșcat (I — VII)			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
satul Neagra Șarului											
Deschisă	B	—	—	4	3,42	7	5,98	—	—	11	9,40
(1a — 2c)	F	—	—	—	—	8	4,90	—	—	8	4,90
Intermediară	B	—	—	4	3,42	73	62,39	—	—	77	65,81
(3—11)	F	—	—	8	4,90	83	50,92	—	—	91	55,82
Închisă	B	—	—	1	0,85	28	23,93	—	—	29	24,78
(12—15)	F	—	—	9	5,52	55	33,74	—	—	64	39,26
Total	B	—	—	9	7,69	108	92,30	—	—	117	99,99
	F	—	—	17	10,42	146	89,56	—	—	163	99,98
satul Brusturoasa											
Deschisă	B	—	—	5	4,31	17	14,66	—	—	22	18,97
(1a — 2c)	F	—	—	6	3,12	22	11,46	—	—	28	14,58
Intermediară	B	—	—	3	2,59	50	43,10	—	—	53	45,69
(3—11)	F	—	—	8	4,17	85	44,27	—	—	93	48,44
Închisă	B	—	—	—	—	41	35,34	—	—	41	35,34
(12—15)	F	—	—	3	1,56	68	35,42	—	—	71	36,98
Total	B	—	—	8	6,90	108	93,10	—	—	116	100,0
	F	—	—	17	8,85	175	91,15	—	—	192	100,0

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

la femei (49,3% şi 51,2%), dar la femei formele bombate sînt mai frecvente (28,5% şi 31%) decît la bărbaţi, care, din contră, deţin o incidenţă mai mare a formelor plate (41,9% şi 35,6%).

— Forma feţei, în care se reflectă puternic particularităţile legate de sex, este predominant ovală la femei (51% şi 55%) şi predominant pentagonală la bărbaţi (50,9% şi 42,6%), în mod corespunzător pe locul al doilea ca frecvenţă situîndu-se la primul sex formele pentagonale (25,8% şi 23%), iar la bărbaţi cele ovale (33% şi 27%). Celelalte forme sînt mai rar întîlnite, cu o frecvenţă mai mare fiind formele dreptunghiulare (9—15%) şi triunghiulare (6—9%).

— Malarele sînt cel mai adesea mijlociu de dezvoltate şi mijlociu de frontalizate.

— Fanta bucală este de obicei mijlocie ca dimensionare, iar buza superioară de asemenea mijlociu de înaltă.

— Nasul prezintă carena predominant dreaptă la ambele populaţii şi la ambele sexe (35—60%), dar nasurile cu carena convexă sînt mai frecvente la bărbaţi (29% şi 38%) faţă de femei (20% şi 15%). Vîrful nasului este în majoritatea cazurilor drept (bărbaţi 85% şi 92%, femei 81% şi 88%).

— Bărbia este fie proeminentă (între 50 şi 58%), fie dreaptă (între 35 şi 37%), formele de bărbie retrasă fiind rare.

— Mandibula prezintă ramul său vertical de obicei mijlociu ca înclinare (între 60 şi 74%), dar sînt întîlnite şi formele oblice (între 23 şi 37%). Gonioanele sînt la bărbaţi fie dezvoltate (47—55%), fie mijlocii (47—53%), în timp ce la femei sînt fie mijlocii (50—53%), fie slab dezvoltate (45—50%).

PIGMENTAŢIA IRISULUI ŞI A PĂRULUI

Pigmentaţia este destul de uniformă la cele două populaţii (tabelul nr. 2).

Se constată o predominanţă a culorii de iris intermediar, urmată de culoarea închisă, şi o concentrare masivă a numărului de cazuri în categoria de păr brun. De remarcat absenţa părului blond, precum şi a celui roşcat.

Asocierea combinativă individuală între culoarea părului şi a irisului prezintă o predominanţă a asocierii disarmonice a părului brun cu ochii intermediari, urmată de combinaţia armonică păr brun—iris de culoare închisă; celelalte combinaţii întrunesc procentaje mult mai mici.

CONFORMAŢIA CORPORALĂ

Din punctul de vedere al caracterelor biometrice corporale, populaţia satului Neagra Şarului se caracterizează prin staturi în general mai mari decît cea din Brusturoasa, ambele populaţii fiind însă asemănătoare sub aspectul proporţiilor corporale, bărbaţii avînd o proporţionare de tip macroskelic (91,02 şi 90,14), iar femeile mezatiskelic (88,43 şi 86,90). Diagnoza constituţională, realizată după metoda Brian, indică la ambele

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

populaţii o tendinţă constituţională longilină, procentul de brahimorfi fiind însă mai ridicat în satul Brusturoasa (media longilini 50,23 — media brevilini 35,24 în satul Neagra Şarului şi media longilini 45,54 — media brevilini 38,76 la Brusturoasa). De altfel, populaţia din satul dornean apare cu un indice skelic mediu (91,02 bărbaţi şi 88,43 femei) mai ridicat decît populaţia din localitatea de pe valea Trotuşului (90,14 bărbaţi şi 86,90 femei) şi cu umeri relativ mai largi raportaţi la statură. Nu se remarcă însă diferenţe importante în forma trunchiului apreciată după indicele acromio-iliac.

STRUCTURA TIPOLOGICĂ

Structura antropologică, obiectivată de caracterele antropometrice şi morfologice cefalo-faciale şi corporale, atestă caracterul relativ omogen al celor două populaţii, ambele fiind constituite dintr-un complex tipologic fundamental dinaro-nordico-mediteranid, la care se mai adaugă, cu o participare mai slabă, elementele esteuropide şi alpine, trăsăturile mongoloide întîlnindu-se în mod excepţional.

O uşoară diferenţiere între cele două populaţii o constituie frecvenţa mai ridicată a elementelor mediteranoide la populaţia de pe valea Trotuşului faţă de cea din Ţara Dornelor, fenomen ce se manifestă printr-o diminuare a diametrelor cefalice şi a valorilor indicelui cefalic, a regiunii anterioare a frunţii, a înălţimii totale a feţei, a lărgimii nasului, precum şi printr-o pigmentaţie mai pronunţată, alături de o talie ceva mai scăzută.

CARACTÉRISTIQUES ANTHROPOLOGIQUES DES POPULATIONS DES VILLAGES DE NEAGRA ŞARULUI (PAYS DES DORNA) ET DE BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DU TROTUŞ)

RÉSUMÉ

L'étude fut réalisée sur des échantillons suffisants du point de vue statistique (Neagra Şarului : 117 ♂ et 162 ♀; Brusturoasa : 116 ♂ et 192 ♀).

Il en résulte que les deux populations sont assez homogènes. Elles sont caractérisées par la prédominance des calottes brachycéphales modérées (à moyennes un peu plus élevées à Neagra Şarului), hypsicéphales et métriocéphales et à occipital moyennement bombé. Les moyennes de l'indice facial total appartiennent à la catégorie mésoprosope, celles de l'indice facial supérieur étant mésènes. Le contour facial est habituellement pentagonoïde plus ou moins allongé. Le nez, à carène très fréquemment droite et à plancher horizontal, offre des moyennes mésorhiniennes.

La pigmentation de l'iris est en majorité du type intermédiaire, celle des cheveux étant le plus souvent plus ou moins foncée.

La stature est moyenne, les proportions accusent une majorité macroskélique chez les hommes et mésatiskélique chez les femmes. Les types constitutionnels (selon L. Brian) indiquent une tendance longiligne chez les deux populations.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Du point de vue typologique, les deux populations appartiennent à un complexe dinaro-nordico-méditerranoïde, avec certaines influences alpines et, en une moindre mesure, esteuropoïdes. Il nous faut signaler en même temps que l'apport de l'élément méditerranoïde est plus prononcé à Brusturoasa qu'à Neagra Şarului où, par contre, l'influence alpine est plus importante.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU D., BĂLTEANU C., GHIGEA S., MIU G., *Unele caracteristici antropologice ale populaţiei din satul Agăş (valea superioară a Trotuşului)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 59–63.
2. NECRASOV O., *Recherches anthropologiques dans le N–E de la Roumanie*, teză de doctorat, Iaşi, 1940.
3. NECRASOV O., BOTEZATU D., GHEORGHIU G., IACOB M., COTUNA D., FEDOROVICI C., *Nouvelles recherches anthropologiques sur le „Pays des Dorna"*, Ann. roum. Anthrop., 1965, **2**, 37–50.
4. NECRASOV O., CRISTESCU M., BOTEZATU D., ANTONIU S., ROŞCA M., LAZĂR A., ŞTEFĂNESCU GH., COMĂNESCU ŞT., FEDOROVICI C., *Contribuţie la studiul antropologic al Bucovinei cu o privire specială asupra fenomenului de microevoluţie*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, *1*, 45–57.
5. RAINER F., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages roumains des Carpathes*, Bucureşti, 1937.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DATE COMPARATIVE PRIVIND VARIABILITATEA UNOR CARACTERE FIZIOMETRICE LA POPULAȚIILE DIN NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

EMILIA URÎTU, D. BOTEZATU, MARIA ȘTIRBU, GEORGETA MIU și SILVIA GHIGEA

Lucrarea de față are ca scop abordarea unui studiu comparativ asupra unor caractere fiziometrice mai importante prin marea lor variabilitate sub influența factorilor de mediu, ca expresie a adaptabilității organismului uman în contextul particularităților ecologice și ocupaționale, la două populații din zona submontană a Carpaților Orientali.

METODĂ ȘI MATERIAL DE LUCRU

Au fost determinate valorile individuale și apoi efectuate calculele statistice pe decade, etape de vîrstă și sexe, pentru următoarele caractere :

— presiunea arterială sistolică și diastolică, cu aparatul Vaquez-Laubry ;

— capacitatea vitală cu ajutorul spirometrului uscat de tip H. Dette, precum și determinările prin eutest tip VT_{12} (Medicor — R.P.U.) a VEM și VEMS ;

— forța musculară a mîinii, determinată cu ajutorul dinamometrului de tip DRP_{90} (de fabricație sovietică), luîndu-se în considerație cifra cea mai ridicată obținută prin determinări individuale repetate.

Materialul de studiu a fost reprezentat prin eșantioane mixte de populație adultă, în vîrstă între 20 și 80 de ani, totalizînd 351 de persoane în satul Neagra Șarului (regiunea Dornelor), din care 155 bărbați și 196 femei, și 428 de persoane în satul Brusturoasa (valea superioară a Trotușului), din care 187 bărbați și 241 femei.

REZULTATE

PRESIUNEA ARTERIALĂ

Urmărind indicatorul presiune arterială, observăm o creștere cu vîrsta a valorilor presiunii sistolice și diastolice, a cărei amplitudine este mai mare la femei decît la bărbați (tabelul nr. 1).

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 35—42

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Valori medii ale tensiunii arteriale sistolice şi diastolice, pe decade, grupe de vîrstă şi sex

Clasa de vîrstă (ani)	Bărbaţi					Femei				
	Nr.	TAS	σ	TAD	σ	Nr.	TAS	σ	TAD	σ
Neagra Şarului										
20—29	20	13,05	3,06	7,63	1,97	42	12,77	2,14	7,81	1,61
30—39	21	13,58	0,83	8,00	1,44	24	13,92	4,33	7,92	1,43
40—49	37	14,25	3,82	8,68	2,49	58	14,95	4,93	8,69	2,50
50—59	40	14,29	4,19	8,72	2,33	44	15,23	5,44	9,01	2,91
60—69	20	16,82	7,34	9,60	3,29	20	18,83	6,49	9,87	2,42
70—79	17	17,45	7,34	9,92	2,64	8	20,00	5,55	10,00	2,23
20—59	118	14,02	3,82	8,39	3,09	168	14,10	4,91	8,45	2,57
60 — x	34	17,03	7,34	10,00	3,05	28	19,33	5,56	10,00	2,40
Coeficient de corelaţie		0,4972		0,4895			0,6590		0,5061	
Brusturoasa										
20—29	11	12,72	1,67	6,96	0,99	19	12,06	3,46	7,37	2,28
30—39	17	12,48	2,09	7,33	1,29	44	12,70	2,92	7,88	2,07
40—49	53	13,21	3,67	7,84	2,06	75	14,02	5,19	7,26	2,68
50—59	35	14,33	5,38	8,48	2,90	57	15,24	5,97	8,81	2,43
60—69	39	16,08	5,18	8,57	2,26	38	16,79	6,66	8,90	2,74
70—79	32	16,27	6,07	8,68	2,93	8	16,07	8,05	9,18	2,82
20—59	116	13,14	4,20	7,89	2,35	195	13,88	5,92	8,42	2,56
60— x	71	16,20	6,00	8,39	2,59	46	16,49	6,95	9,02	2,94
Coeficient de corelaţie		0,1822		0,3872			0,4599		0,3550	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Din analiza valorilor medii obţinute pe decade de vîrstă constatăm în general că presiunea arterială, sistolică şi diastolică, este în medie mai mare la populaţia din Neagra Şarului decît la cea din Brusturoasa începînd chiar cu prima decadă de vîrstă, diferenţele fiind mai ample la femei decît la bărbaţi. Intensitatea acestui proces este exprimată de valorile coeficientului de corelaţie a tensiunii arteriale cu vîrsta, care deţine valori semnificative, precum şi de valorile foarte apropiate la bărbaţi între presiunea arterială sistolică şi cea diastolică, dar cu diferenţe mai mari între acestea la femei, creşterea cu vîrsta a presiunii arteriale sistolice fiind mai amplă decît a celei diastolice (conform coeficientului de corelaţie).

Demn de remarcat este faptul că, la bărbaţii examinaţi după vîrsta de 60 de ani, tensiunea diastolică se menţine relativ constantă (la Brusturoasa), ceea ce confirmă tabloul geriatric tipic în accepţiunea lui Fabris, la femei aceasta suferind o creştere mai evidentă în ultimele două decade de vîrstă (5).

Rezultate similare au fost publicate în 1974 de către C. Neamţu şi D. Botezatu, în urma unui studiu efectuat pe un eşantion mixt de 319 subiecţi, provenit din satul Săpînţa (jud. Maramureş).

În ceea ce priveşte procentajul de hipertensivi, asistăm la o frecvenţă mai ridicată a acestora, în special în eşantioanele feminine din cele două populaţii, deosebirea dintre ele constînd în precocitatea apariţiei bolii la populaţia feminină din Brusturoasa (încă de la 20—29 ani) şi în valorile medii tensionale mult mai ridicate după 45 de ani la femeile din Neagra Şarului.

CAPACITATEA VITALĂ

Explorarea funcţională a aparatului respirator pe sexe şi decade de vîrstă a demonstrat în general o diminuare cu vîrsta a capacităţii vitale, mai evidentă după 50 de ani în special la femei, în timp ce la bărbaţii din ambele sate se remarcă o creştere tranzitorie a valorilor medii ale capacităţii vitale către decada a doua de vîrstă (tabelul nr. 2).

Acest fenomen ar putea constitui consecinţa unei mai bune dezvoltări a musculaturii toracice, după vîrsta de 30 de ani, printr-un antrenament fizic continuu în procesul muncii (avînd în vedere profesiile de bază — forestieri, crescători de animale, mineri), cu repercusiuni favorabile asupra capacităţii vitale.

O situaţie similară o oferă indicele capacitate vitală/talie, a cărui valoare creşte uşor la bărbaţii din a doua decadă de vîrstă, pentru ca ulterior să scadă odată cu vîrsta, corelativ cu scăderea progresivă a taliei, comportînd un model de involuţie cu vîrsta a funcţiilor respiratorii asemănător valorilor absolute ale capacităţii vitale.

Analiza comparativă a valorilor medii ale capacităţii vitale între seriile masculine şi cele feminine studiate denotă o superioritate netă a valorilor obţinute la bărbaţi atît prin determinările spirometrice, cît şi prin cele efectuate cu eutestul în ambele populaţii studiate. Dar ceea ce ni se pare o caracteristică pentru populaţia din satul Neagra Şarului este faptul că mediile valorilor capacităţii vitale, VEM şi VEMS obţinute la

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Valori medii ale capacității vitale, VEM, VEMS, ale raportului CV/talie, VEMS/talie și indicelui Tiffneau (IPB)

Clasa de vîrstă (ani)	Nr.	Talie (M)	Cap. vlt.		VEM		VEMS		Ind. Tiffneau		CV/T	VEMS/T
			M	σ	M	σ	M	σ	M	σ		
NEAGRA ȘARULUI												
Bărbați												
20—29	19	169,32	5031	524	4552	555	3668	458	79,63	6,38	29,71	21,66
30—39	22	169,37	5295	722	4282	756	3423	539	76,55	6,04	31,26	20,21
40—49	37	169,65	4319	896	4308	676	2919	568	71,57	7,46	25,46	17,20
50—59	37	168,29	3889	967	3524	943	2449	735	69,44	7,04	23,10	14,55
60—69	20	165,86	3380	640	3065	617	2265	488	68,65	9,28	20,37	13,65
70—79	14	163,91	3129	608	2892	590	2079	468	69,71	7,28	19,01	13,03
20—59	115	168,81	4432	880	3997	846	2949	787	73,37	9,50	26,25	17,46
60 — X	34	165,95	3520	628	3008	611	2071	460	69,09	9,44	20,00	12,47
Femei												
20—29	40	159,94	3655	449	3282	499	2340	509	71,68	13,27	22,85	14,63
30—39	23	159,49	3440	485	3086	360	2231	354	73,61	9,13	21,56	13,98
40—49	50	158,48	3216	499	3000	461	2152	490	72,54	9,22	20,29	13,77
50—59	41	156,59	2859	468	2608	543	2100	625	72,81	8,78	18,25	13,41
60—69	18	154,91	2545	543	2200	210	1617	333	71,50	9,19	16,42	10,43
70—79	6	151,30	1984	459	1667	682	1300	476	76,66	11,25	13,11	8,59
20—59	154	158,38	3248	591	2900	591	2131	475	72,42	9,72	20,50	13,45
60 — X	24	154,00	2500	574	2080	632	1569	537	73,71	8,40	16,23	10,18

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BRUSTUROASA

Bărbați

20—29	11	169,78	4609	675	3637	546	3290	280	90,54	6,33	27,14	19,37
30—39	14	169,24	4735	710	3486	714	2879	559	83,00	10,32	27,97	17,01
40—49	47	167,91	4018	596	2863	554	2454	554	83,82	8,42	23,92	14,61
50—59	33	166,75	3842	698	2567	785	2179	740	83,12	10,59	23,04	13,06
60—69	37	165,94	3337	752	2125	668	1700	666	83,59	10,32	20,10	10,24
70—79	27	164,87	3111	593	1863	577	1600	556	84,77	8,20	18,86	9,70
20—59	105	167,88	4066	737	2948	770	2493	702	84,52	9,33	24,21	14,84
60—X	64	165,93	3242	707	1958	635	1658	613	84,28	9,53	19,53	10,03

Femei

20—29	19	154,04	3306	538	2132	858	1995	760	84,89	11,30	21,18	12,78
30—39	39	157,77	3049	537	2258	412	1918	366	85,84	10,96	19,32	12,15
40—49	73	155,69	2853	471	1992	438	1727	437	86,26	11,26	18,32	11,09
50—59	53	155,69	2585	526	1714	420	1436	226	85,54	9,71	16,60	9,22
60—69	33	154,08	2337	418	1460	405	1288	378	87,00	6,93	15,16	8,35
70—79	6	151,43	1666	594	1034	188	866	100	84,83	9,39	11,00	5,71
20—59	184	155,93	2791	524	1975	554	1793	555	85,79	10,75	17,89	11,49
60—X	39	153,51	2258	487	1403	411	1224	381	86,92	7,66	14,70	7,97

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ambele sexe sînt mult mai ridicate decît cele ale populaţiei din Brusturoasa, cel puţin în primele trei decade de vîrstă, după care valorile absolute scad.

În ceea ce priveşte indicele de permeabilitate bronşică (Tiffneau), mediile valorilor obţinute la ambele sexe şi în primele trei decade de vîrstă din cele două populaţii studiate se înscriu în limitele normale ale adultului, cu deosebirea că valorile obţinute în satul Neagra Şarului se situează la limita inferioară a valorilor standard. După vîrsta de 50 de ani, la bărbaţi valorile indicelui Tiffneau suferă o scădere mai accentuată, ca urmare a patologiei respiratorii cronice cu caracter restrictiv şi bronho-obstructiv, mai bogată la sexul masculin din această zonă (silicoză, silico-tuberculoză, astm bronşic, bronşită cronică, fibroză pulmonară etc., care totalizează un procentaj de frecvenţă de 5,14% faţă de 1,19% în eşantionul masculin din Brusturoasa).

Studii recente au evidenţiat faptul că, în contextul condiţiilor de instalare şi evoluţie a silicozei, este cumulată acţiunea mai multor factori care au ca rezultat o afectare a segmentului bronşic distal (7), afectare care scapă spirometriei clasice utilizate pentru explorarea de rutină a silicoticilor şi astfel, chiar în cazul unei spirometrii normale, există un oarecare grad de insuficienţă respiratorie, cu risc de agravare ulterioară prin efort (3).

FORŢA DINAMOMETRICĂ

Analizînd comparativ cele două populaţii din punctul de vedere al forţei dinamometrice, observăm valori medii mai ridicate la populaţia din Brusturoasa faţă de cea din Neagra Şarului şi de asemenea mai ridicate la sexul masculin comparativ cu cel feminin (tabelul nr. 3).

Fac excepţie decada a doua de vîrstă la ambele sexe în satul Brusturoasa şi numai sexul feminin din Neagra Şarului, în care valorile medii obţinute depăşesc pe cele ale primei decade de vîrstă studiate, fenomen pe care l-am explicat printr-un antrenament mai evident la efort al subiecţilor celei de-a doua decade comparativ cu tinerii pînă la 30 de ani.

Privind în dinamică valorile medii ale dinamometriei la cele două sexe, precum şi procesul de involuţie, constatăm o diminuare progresivă cu vîrsta a forţei de presiune a mîinii, în ritm mai constant şi mai rapid la sexul masculin comparativ cu cel feminin.

În concluzie, din analiza comparativă a rezultatelor obţinute de noi în urma investigaţiilor aparatului cardio-vascular, respirator şi a forţei dinamometrice la populaţia din Neagra Şarului şi Brusturoasa, care prezintă unele asemănări de ordin geografic şi ocupaţional, rezultă că, în cadrul procesului de involuţie funcţională progresivă cu vîrsta, tradus printr-o creştere a valorilor medii ale tensiunii arteriale sistolice şi diastolice, o scădere a valorilor absolute şi relative ale capacităţii vitale şi a forţei dinamometrice, se semnalează particularităţi regionale în amploarea modificărilor constatate, care trebuie privite în contextul legăturii cu mediul geografic, genul de viaţă, profesia exercitată şi riscurile patologice ce decurg din acestea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Variabilitatea forței dinamometrice, pe decade de vîrstă și sex, în populațiile din Neagra Șarului și Brusturoasa

Clasa de vîrstă (ani)	Neagra Șarului						Brusturoasa					
	Bărbați			Femei			Bărbați			Femei		
	Nr.	M	σ	Nr.	M	σ	Nr.	M	σ	Nr.	M	σ
20—29	20	41,05	7,11	43	27,40	5,14	12	45,16	8,68	19	25,95	4,70
30—39	20	36,65	7,77	24	29,12	5,57	16	47,43	10,50	44	29,34	5,00
40—49	35	35,30	8,08	54	25,10	5,75	52	42,25	8,23	75	27,44	4,56
50—59	39	32,95	10,67	43	23,19	6,86	36	37,53	6,36	56	24,31	5,64
60—69	19	24,94	6,88	19	21,95	4,69	38	33,68	6,05	38	23,79	6,04
70—79	16	23,81	5,79	8	17,50	7,14	32	29,38	7,96	8	18,50	3,31
20—59	114	36,15	7,98	164	25,79	5,46	116	41,8	7,97	194	27,23	4,94
60—x	35	24,60	6,20	27	19,93	4,60	70	31,7	6,35	46	22,87	4,59

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DONNÉES COMPARATIVES SUR LA VARIABILITÉ DE QUELQUES CARACTÈRES PHYSIOMÉTRIQUES CHEZ LES POPULATIONS DE NEAGRA ŞARULUI (RÉGION DES DORNA) ET DE BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DE TROTUŞ)

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient la variabilité de trois caractères physiométriques : pression artérielle, capacité vitale et force dynamométrique dans deux villages des Carpates Orientales.

On constate les faits suivants :

La pression artérielle systolique et diastolique est plus élevée chez la population de Neagra Şarului que chez celle de Brusturoasa, cette différence étant déjà présente dès la première décade d'âge étudiée (20—30 ans).

L'augmentation avec l'âge de cet indicateur est aussi plus ample dans la première population que dans la seconde, spécialement chez les femmes. La capacité vitale est au contraire plus grande chez la population de Neagra Şarului des deux sexes en comparaison de celle de Brusturoasa. Les modifications avec l'âge sont moins marquées que celles qui apparaissent dans le cas de la pression artérielle. La force dynamométrique est toujours plus élevée à Brusturoasa qu'à Neagra Şarului.

BIBLIOGRAFIE

1. BACIU I., *Fiziologie*, Edit. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1970.
2. BARBU R., *Explorări funcţionale*, Edit. didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1979.
3. BARHARD B., PREDA N., MUICĂ N., MĂTIEŞ R., *Criterii de retncadrare în muncă a minerilor bolnavi de silicoză*, Igiena, 1980, *3*, 271—273.
4. BRUCKNER I., *Medicina internă*, vol. I, Edit. medicală, Bucureşti, 1979.
5. DUMITRU M., *Bazele geronto-cardiologiei*, Edit. medicală, Bucureşti, 1979.
6. GHIGEA SILVIA, *Variabilitatea a doi parametri fiziometrici în condiţii ecologice diferite*, St. cerc. antropol., 1978, **15**, 57—60.
7. IONESCU AL., PREDA N., MUICĂ N., CRĂCIUN O., *Afectarea căilor aeriene mici în silicoză*, Igiena, 1980, *3*, 225—231.
8. MIU GEORGETA, BOTEZATU D., URÎTU EMILIA, GHIGEA SILVIA, SEVASTRU P., *Variabilitatea unor indicatori fiziometrici la o populaţie din Ţara Dornelor (satul Panaci)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 43—47.
9. NEAMŢU C., BOTEZATU D., *Variabilitatea unor caractere fiziometrice la populaţia din Săpînţa*, St. cerc. antropol., 1974, **11**, 77—89.
10. PREDA N., MUICĂ N., NIŢĂ A., DINESCU E., *Prevalenţa şi răsunetul funcţional al bronşitei cronice la minerii bolnavi de silicoză*, Igiena, 1971, *8*.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA GLICEMIEI SERICE LA DOUĂ POPULAȚII DIN CARPAȚII ORIENTALI

DE

MARIA CRISTESCU

Creșterea considerabilă în ultima vreme a incidenței bolilor de nutriție, ca rezultat al genului de viață și de alimentație caracteristic vieții moderne, justifică cercetarea noastră epidemiologică asupra variabilității glicemiei în diferite micropopulații cu condiții ecologice diferite, diabetul reprezentînd una dintre afecțiunile cu etiologie complexă ereditară și ecologică a cărei frecvență a devenit îngrijorătoare.

MATERIALUL ȘI METODA DE LUCRU

Eșantioanele investigate din punctul de vedere al glicemiei sînt constituite din 267 subiecți din satul Neagra Șarului (114 bărbați și 153 femei) și din 259 subiecți din satul Brusturoasa (146 bărbați și 113 femei), cuprinși în limitele de vîrstă 20—80 de ani.

Dozarea glicemiei a fost făcută cu ortotoluidină fără deproteinizare.

REZULTATELE OBȚINUTE

În tabelul nr. 1 am înscris principalii parametri statistici înregistrați pentru glicemie la seriile de bărbați și femei din cele două așezări studiate, constituite fiecare din totalitatea subiecților investigați, iar în tabelul nr. 2 valorile medii ale glicemiei, secționînd materialul pe decade de vîrstă.

Tabelul nr. 1

Parametrii de poziție și dispersie ai glicemiei la seriile din Neagra Șarului și Brusturoasa

Satul	Sex	Min.—Max.	M	σ	Mediana	Modulul	Test semnificativ
Neagra Șarului	♂	0,60—1,30	0,79	0,12	0,78	0,70—0,79	2,75
	♀	0,60—1,45	0,81	0,13	0,80	0,80—0,89	
Brusturoasa	♂	0,65—1,60	0,94	0,18	0,81	0,80—0,89	2,76
	♀	0,65—3,00	0,98	0,28	0,81	0,80—0,89	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Analiza datelor înscrise în tabelul nr. 1 ne permite să facem următoarele observaţii :

Valorile medii, precum şi intensitatea dispersiei (σ) valorilor maxime atinse sînt mai mari la populaţia de ambele sexe din Brusturoasa decît la cea din Neagra Şarului (testul T = 13,60 pentru bărbaţi şi T = 19,23

Tabelul nr. 2

Parametrii de poziţie şi dispersie ai glicemiei obţinuţi pentru diferite grupe de vîrstă

Grupa de vîrstă (ani)	Neagra Şarului				Brusturoasa			
	Bărbaţi		Femei		Bărbaţi		Femei	
	Min.-Max.	M	Min.-Max.	M	Min.-Max.	M	Min.-Max.	M
20—29	0,55—0,85	0,70	0,55—0,95	0,79	0,65—1,05	0,86	0,65—1,10	0,88
30—39	0,50—1,00	0,76	0,60—0,90	0,78	0,70—1,20	0,95	0,70—1,30	0,91
40—49	0,55—0,95	0,76	0,50—1,45	0,84	0,65—1,60	0,98	0,65—1,95	0,90
50—59	0,60—0,95	0,80	0,65—1,10	0,83	0,65—1,25	0,95	0,80—3,00	0,97
60—69	0,55—1,05	0,83	0,60—0,95	0,81	0,70—1,30	0,91	0,75—1,30	0,98
70—79	0,70—1,25	0,83	0,60—0,95	0,77	0,70—1,55	0,94	0,70—1,05	0,92

pentru femei). De altfel, numai în primul sat sînt depistate cazuri de diabet (4 subiecţi) luate în evidenţa medicală, iar frecvenţa celor ce depăşesc la analizele noastre repetate limita de 1,20% este la populaţia din Brusturoasa de 4,5%, iar la cea din Neagra Şarului numai de 0,39%.

Eliminarea cazurilor care depăşesc normalitatea nu conduce însă la egalitatea celor două populaţii, indicînd prin aceasta o predispoziţie pentru hiperglicemie a populaţiei din Brusturoasa, în special a femeilor.

Variabilitatea individuală în cadrul fiecărei serii corespunde cu o distribuţie gaussiană ; numai seria de femei din Brusturoasa ne oferă o variabilitate a glicemiei conformă cu legea „normală" ($\chi^2 = 75$; $P = 0,05$).

Valorile medii mai ridicate la populaţia acestei aşezări se marchează încă de la etapa de vîrstă de 20—29 de ani, progresiv cu vîrsta riscul pentru diabet accentuîndu-se, ceea ce face ca diferenţele populaţionale să se accentueze. Evoluţia cu vîrsta se manifestă, în general, printr-o tendinţă de creştere a valorilor medii ale glicemiei, valorile maxime atinse (tabelul nr. 2) variind de la o populaţie la alta şi de la un sex la altul. Astfel, la bărbaţii din Neagra Şarului şi la femeile din Brusturoasa, creşterea cu vîrsta a glicemiei este lineară, maximul fiind atins la decada 60—69 de ani, la ultima decadă staţionînd sau diminuînd uşor. La bărbaţii din Brusturoasa şi la femeile din Neagra Şarului, maximul atins coincide cu decada 40—49 de ani, după care apare tendinţa diminuării.

O caracteristică comună ambelor populaţii, care poate fi considerată ca un aspect al dimorfismului sexual, este valoarea medie generală mai ridicată la femei decît la bărbaţi atît pentru ansamblul seriilor (T = 2,7), cît şi pentru fiecare decadă de vîrstă, cu excepţia ultimei, cînd bărbaţii depăşesc femeile din acest punct de vedere. Insuficienţa cazurilor pentru asigurarea statistică la nivelul decadei 70—79 de ani ne obligă să nu ne pronunţăm însă cu certitudine pentru această decadă de vîrstă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În ceea ce privește modul cum se integrează cele două populații studiate de noi în această lucrare în contextul celorlalte populații studiate în țara noastră din punctul de vedere al variabilității glicemiei, putem sublinia că populația din Neagra Șarului se situează printre cele mai scăzute valori, iar cea din Brusturoasa printre cele mai ridicate. Desigur însă că diferența de metodă utilizată pentru determinarea glicemiei ne impune să păstrăm rezerva cuvenită atunci cînd ne referim la datele altor autori.

Totuși, trebuie să amintim că populația din comuna Agăș, alăturată celei din Brusturoasa, a oferit și ea o valoare medie a glicemiei mai ridicată decît cea obținută în satul Panaci din Țara Dornelor [1], unde este situată Neagra Șarului.

Tabelul nr. 3

Valorile medii ale glicemiei în cîteva comunități cu altitudini diferite

Sexul	Fundata 1200 m	Bătrîna 920 m	Panaci 900 m	Cîmpul lui Neag 814 m	Neagra Șarului 800 m	Brusturoasa 600 m	Agăș 570 m	Nucșoara 516 m	Văgilești 400 m
Bărbați	0,85	0,75	0,85	0,90	0,79	0,94	0,89	1,05	1,05
Femei	0,77	0,75	0,82	0,94	0,81	0,98	0,95	1,05	1,03

Se conturează astfel diferențe zonale pentru variabilitatea glicemiei, în zona din valea Trotușului marcîndu-se o predispoziție la diabet, a cărui cauzalitate nu poate fi redusă desigur la un singur factor. În stadiul actual al investigațiilor noastre, factorul alimentar nu pare să justifice suficient tendința spre hiperglicemie a populației studiate de pe valea Trotușului. De asemenea, diferența de altitudine dintre cele două zone fiind numai de 200 m, nici factorul altitudine, considerat de unii autori ca hipoglicemiant, nu poate explica pe deplin diferența zonală înregistrată de noi. Incidența mai mare a obezității, în special a femeilor, din zona Trotuș în raport cu zona Dornelor poate să sugereze existența unor particularități metabolice, cauzate de unele elemente specifice ale genului de viață și eventual de unele caracteristici constituționale determinate ereditar.

VARIABILITÉ DE LA GLYCÉMIE SÉRIQUE CHEZ DEUX POPULATIONS DES CARPATES ORIENTALES

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient la variabilité des niveaux de la glycémie sérique chez la population du village Neagra Șarului (alt. de 800 m) ainsi que dans celle du village Brusturoasa (alt. 600 m).

[1] Cercetările pentru glicemie în satele Agăș și Panaci au fost făcute în colaborare cu Maria Istrate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

On constate une glycémie en moyenne plus élevée chez les deux sexes à Brusturoasa en comparaison de Neagra Şarului. En même temps, les femmes présentent des valeurs significativement supérieures à celles des hommes. Les valeurs moyennes de la glycémie augmentent avec l'âge, mais aux âges avancés apparaît une tendance à la diminution.

L'explication de la différence de la glycémie enregistrée chez les deux populations étudiées est assez difficile, le régime alimentaire étant assez semblable et la différence d'altitude étant seulement de 200 m. Il en résulte qu'il faut incriminer soit d'autres aspects écologiques, soit des facteurs héréditaires.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂLUŢĂ V., DINULESCU ELENA, DUMITRESCU H., *Unele constante biochimice*, în *Structura antropologică privită comparativ a satelor Nucşoara şi Cîmpul lui Neag*, Bucureşti, 1966.
2. DRĂGHICESCU TATIANA, ALOMAN S., *Cercetarea unor constante biochimice la populaţia rurală din Fundata*, St. cerc. antropol., 1968, 5, 2.
3. DUMITRESCU H., NEACŞU C., *Studiul biochimic al populaţiei satului Bătrîna*, în *Cercetări antropologice în ţinutul Pădurenilor*, Bucureşti, 1961.
4. TIBERA MARIA, MORŢUN MARIA, DRĂGHICESCU TATIANA, *Constantele biochimice din zona de deal din Oltenia*, St. cerc. antropol., 1965, 2, 1.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 3 martie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA LIPIDEMIEI ŞI COLESTEROLEMIEI LA POPULAŢIILE DIN SATELE NEAGRA ŞARULUI (ŢARA DORNELOR) ŞI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUŞULUI)

DE

MARIA ISTRATE şi ANA-CEZARINA BĂLTEANU

Lucrarea de faţă reprezintă continuarea studiului nostru privind influenţa sexului asupra variabilităţii cu vîrsta a lipidemiei şi colesterolemiei în populaţii cu condiţii ecologice diferite.

MATERIAL ŞI METODĂ

Materialul de studiu este reprezentat printr-un număr de 257 de subiecţi din Neagra Şarului (113 bărbaţi şi 144 femei) şi 311 subiecţi din Brusturoasa (138 bărbaţi şi 173 femei). Pentru lipide totale s-a utilizat metoda Chabrol-Charonnat, iar pentru colesterol metoda Huang-Etienne-Etienne.

REZULTATE ŞI DISCUŢII

Datele înscrise în tabelul nr. 1 ne relevă faptul că, la bărbaţii din ambele localităţi, cele mai crescute valori medii ale lipidemiei şi colesterolemiei le prezintă subiecţii de 40—59 de ani. Se constată totodată că, în majoritatea cazurilor, pentru etapele 20—39 de ani şi 60—79 de ani valorile medii sînt practic egale şi semnificativ inferioare etapei 40—59 de ani. Deci putem afirma încă o dată că la bărbaţi lipidemia şi colesterolemia cresc cu vîrsta pînă la 50—60 de ani, după care tendinţa generală este de diminuare a concentraţiei lor medii în serul sanguin.

Analiza comparativă a rezultatelor obţinute în cele două serii masculine studiate impune constatarea că, din punct de vedere valoric, bărbaţii din Brusturoasa prezintă la toate etapele de vîrstă nivele medii superioare celor din Neagra Şarului. Aceste diferenţe sînt testabile din punct de vedere statistic atît în etapa 20—49 de ani ($T = 4{,}9375$ pentru lipide şi $T = 5{,}4000$ pentru colesterol), cît mai ales în etapa 50—79 de ani ($T = 5{,}0833$ pentru lipide şi $T = 8{,}0000$ pentru colesterol).

La femei, în ambele comunităţi, valorile medii ale lipidelor totale şi colesterolului cresc continuu cu vîrsta, ceea ce face ca în etapa 50—79 de ani nivelele atinse să fie net superioare celor din etapa 20—49 de ani. Această superioritate valorică apare mai semnificativă la femeile din Neagra Şarului ($T = 8{,}3529$ pentru lipide şi $T = 13{,}0000$ pentru colesterol) decît la cele din Brusturoasa ($T = 6{,}2666$ pentru lipide şi $T = 9{,}6666$ pentru colesterol).

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 47—51

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Valorile medii ale lipidelor totale şi colesterolului în funcţie de sex şi vîrstă

Etapa de vîrstă (ani)	Bărbaţi						Femei					
	Neagra Şarului			Brusturoasa			Neagra Şarului			Brusturoasa		
	N	M	σ	N	M	σ	N	M	σ	N	M	σ
						Lipide totale						
20—39	32	6,13	1,08	17	6,61	1,16	51	5,57	1,05	45	6,48	0,54
40—59	54	6,45	1,38	73	7,14	1,34	76	7,16	1,47	97	7,35	1,59
60—79	27	6,09	1,19	48	6,81	1,03	17	6,96	1,43	31	7,39	2,02
20—49	58	6,32	1,35	62	7,11	1,41	95	6,09	1,19	105	6,76	1,39
50—79	55	6,22	1,18	76	6,83	1,04	49	7,51	1,66	68	7,70	1,70
						Colesterol						
20—39	32	1,98	0,32	17	2,09	0,37	52	1,81	0,32	45	2,07	0,31
40—59	55	2,05	0,39	73	2,34	0,48	76	2,16	0,39	98	2,36	0,44
60—79	27	1,97	0,38	48	2,22	0,34	17	2,22	0,45	31	2,41	0,52
20—49	58	2,04	0,38	62	2,31	0,52	96	1,91	0,35	106	2,18	0,39
50—79	55	2,00	0,37	76	2,24	0,34	49	2,30	0,41	68	2,47	0,47

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Repartiția valorilor individuale ale lipidemiei și colesterolemiei față de media ansamblului fiecărei populații analizate

Sex		Neagra Șarului				Brusturoasa			
		20–49 ani		50–79 ani		20–49 ani		50–79 ani	
		M − 3σ	M + 3σ	M− 3σ	M + 3σ	M − 3σ	M + 3σ	M − 3σ	M + 3σ
Lipide totale									
		M=6,18	σ=1,26	M=6,83	σ=1,57	M=6,89	σ=1,41	M=7,25	σ=1,46
Bărbați	N	27	31	42	14	29	33	47	29
	%	46,55	53,44	75,00	25,00	46,77	53,33	61,84	38,16
Femei	N	49	46	15	34	65	40	29	39
	%	51,57	48,42	30,61	69,38	61,90	38,10	42,64	57,36
Colesterol									
		M=1,96	σ=0,37	M=2,13	σ=0,42	M=2,23	σ=0,45	M=2,35	σ=0,42
Bărbați	N	28	30	35	21	30	32	46	30
	%	48,27	51,72	62,50	37,50	48,38	51,62	60,52	39,48
Femei	N	58	38	21	28	65	41	28	40
	%	60,41	39,59	42,85	57,15	61,32	38,67	41,17	58,83

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Comparînd cele două populaţii feminine în ceea ce priveşte nivelele medii ale indicatorilor analizaţi, constatăm o superioritate valorică a femeilor din Brusturoasa, îndeosebi pentru colesterolemie ($T = 13,5000$ pentru etapa 20—49 de ani şi $T = 4,2500$ pentru etapa 50—79 de ani). Valorile medii ale lipidemiei femeilor din Brusturoasa sînt semnificativ superioare celor din Neagra Şarului doar în etapa 20—49 de ani ($T = 5,5833$).

Procedînd la compararea nivelelor medii ale lipidelor totale şi colesterolului la cele două sexe din cadrul fiecărei comunităţi, se constată că în etapa 20—49 de ani dimorfismul sexual se exprimă prin valori mai mari la bărbaţi decît la femei. Însă, din punct de vedere statistic, aceste diferenţe sexuale sînt testabile pentru ambii indicatori numai la populaţia din Brusturoasa ($T = 2,3333$ pentru lipide şi $T = 3,2500$ pentru colesterol), la Neagra Şarului cele două sexe diferenţiindu-se semnificativ numai în privinţa colesterolemiei ($T = 4,3333$).

După 50 de ani, situaţia se inversează: dimorfismul sexual este exprimat prin valori mai mari la femei decît la bărbaţi, diferenţele fiind mai ample de astă dată atît la Brusturoasa ($T = 5,8000$ pentru lipide şi $T = 7,6000$ pentru colesterol), cît şi la Neagra Şarului ($T = 7,1666$ pentru lipide şi $T = 7,5000$ pentru colesterol).

Aceeaşi exprimare diferită a dimorfismului sexual în cele două etape mari de vîrstă este bine ilustrată şi de repartiţia valorilor individuale pe scara sigmatică a ansamblului populaţiei din fiecare comunitate analizată.

Din datele tabelului nr. 2 se poate observa că în ambele comunităţi pînă la 50 de ani un procent mult mai mare de bărbaţi prezintă valori ale lipidemiei şi colesterolemiei ce se plasează în intervalul $M + 3\sigma$, femeile plasîndu-se sub media ansamblului populaţiei acestei etape de vîrstă; populaţia din Neagra Şarului prezintă diferenţe mult mai accentuate. În etapa următoare, în intervalul $M + 3\sigma$, ponderea mare o au femeile, bărbaţii prezentînd în majoritate valori individuale sub media ansamblului populaţiei de 50—79 de ani din comunitatea respectivă, diferenţele sexuale fiind bine conturate în ambele comunităţi.

De altfel, chiar pe ansamblul vîrstelor (20—79 de ani), dimorfismul sexual privind sensul variabilităţii cu vîrsta a celor doi indicatori analizaţi reiese foarte bine şi din valorile coeficienţilor de corelaţie Brevais-Pearson. La bărbaţi, datorită diminuării nivelelor medii ale lipidelor totale şi colesterolului la vîrstele înaintate, coeficienţii de corelaţie prezintă valori nesemnificative, pe cînd la femei, datorită creşterii continue cu vîrsta a nivelelor medii ale celor doi indicatori, valorile acestor coeficienţi sînt semnificativ pozitive.

Referindu-ne la studiile noastre anterioare în aceleaşi zone, putem trage concluzia că, în privinţa variabilităţii lipidemiei şi colesterolemiei, populaţia din Neagra Şarului se comportă similar cu cea din Panaci, iar populaţia din Brusturoasa cu cea din Agăş. Valorile medii mai crescute la populaţiile din Agăş şi Brusturoasa faţă de cele din Panaci şi Neagra Şarului nu pot fi explicate prin diferenţa de altitudine şi nici prin regimul alimentar sau ocupaţional, sugerînd astfel o uşoară tendinţă ereditară a populaţiei de pe valea Trotuşului spre hiperlipidemie şi hipercolesterolemie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Coeficienţii de corelaţie şi regresie pentru lipide/vîrstă şi colesterol/vîrstă

Seria	Bărbaţi		Femei	
	r	R	r	R
Lipide totale				
Neagra Şarului	+0,0220	+0,0019	+0,5007	+0,0591
Brusturoasa	+0,0242	+0,0021	+0,2390	+0,0313
Colesterol				
Neagra Şarului	+0,0309	+0,0007	+0,4658	+0,0148
Brusturoasa	−0,0184	−0,0006	+0,3180	+0,0131

THE VARIABILITY OF LIPIDEMIA AND CHOLESTEROLEMIA IN THE POPULATIONS FROM THE NEAGRA ŞARULUI (DORNA REGION) AND BRUSTUROASA (THE UPPER VALLEY OF TROTUŞ) VILLAGES

ABSTRACT

The analysis of lipidemia and cholesterolemia variability in two populations from the Eastern Carpathians (Neagra Şarului and Brusturoasa) point out its durable dependence on sex and age. Though the sense of variability is the same, these two populations become differentiated by value, the Brusturoasa population having superior levels as compared with that from Neagra Şarului.

The sexual differences, emphasized in higher values for men up to the age of 50 years, are very marked in Brusturoasa. Beginning with the age of 50 years the situation is reverse, significantly higher values of lipidemia and cholesterolemia being noticed with women from both villages as compared to men.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU MARIA, ISTRATE MARIA, BĂLTEANU CEZARINA, *La variabilité de la lipidémie et de la cholestérolémie*, Ann. roum. Anthrop., 1976, **13**, 12—27.
2. ISTRATE MARIA, MIU GEORGETA, BĂLTEANU CEZARINA, *Noi contribuţii privind variabilitatea lipidemiei şi colesterolemiei în două populaţii din Dobrogea*, St. cerc. antropol., 1977, **14**, 42—55.
3. ISTRATE MARIA, ROŞCA MARIA-ELENA, BĂLTEANU CEZARINA, *Variabilitatea lipidemiei şi colesterolemiei în funcţie de sex şi vîrstă la două populaţii din zona Carpaţilor Orientali*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 71—75.
4. MOGA A., HĂRĂGUŞ ŞT., *Ateroscleroza*, Edit. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1963.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VARIABILITATEA HEMOGLOBINEI ŞI A HEMATOCRITULUI LA POPULAŢIILE DIN NEAGRA ŞARULUI (ŢARA DORNELOR) ŞI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUŞULUI)

DE

MARIA-ELENA ROŞCA, ANA ŢARCĂ şi MARIA ISTRATE

Cercetările complexe efectuate în zona Carpaţilor Orientali au inclus şi investigaţiile asupra variabilităţii hemoglobinei şi hematocritului, indicatori hematologici cu o mare sensibilitate ecologică.

MATERIAL ŞI METODĂ

Determinările valorilor de hemoglobină şi hematocrit s-au realizat pe un număr de 268 de subiecţi (117 bărbaţi şi 151 femei) la Neagra Şarului şi 327 de subiecţi (146 bărbaţi şi 181 femei) la Brusturoasa. În ambele localităţi, vîrsta persoanelor examinate este cuprinsă între 20 şi 79 de ani.

Dozarea hemoglobinei s-a efectuat cu hemoglobinometrul Sally, iar determinarea hematocritului prin centrifugare timp de 5 minute la 12 000 rotaţii/minut, utilizîndu-se centrifuga Janetzki.

Prelucrarea statistică a datelor a cuprins în principal calculul valorilor medii şi al abaterilor standard, pe sexe şi etape de vîrstă.

REZULTATELE OBŢINUTE

Din datele înregistrate în tabelul nr. 1, ca primă constatare se desprinde faptul că valorile medii ale hemoglobinei şi hematocritului în cele două populaţii se înscriu în limitele de normalitate admise în literatura de specialitate. Referindu-ne la seria de ansamblu (20—79 ani), aşa cum se vede din tabel, valorile medii la populaţia din Neagra Şarului sînt de 13,97 $g^0/_{00}$ Hb şi 44,57 % Hm la bărbaţi şi de 12,79 $g^0/_{00}$ Hb şi 41,12 % Hm la femei, iar la Brusturoasa de 14,14 $g^0/_{00}$ Hb şi 44,72 % Hm la bărbaţi şi de 13,18 $g^0/_{00}$ Hb şi 41,34 % Hm la femei. Atît valorile seriei de ansamblu, cît şi cele pe etape de vîrstă demonstrează că variabilitatea acestor indicatori hematologici înregistrează în general nivele apropiate în cele două populaţii, o diferenţiere semnificativă semnalîndu-se doar în ceea ce priveşte hemoglobina la seriile de femei, cu valori superioare la Brusturoasa în raport cu Neagra Şarului ($T = 5{,}57$ pentru eşantionul 20—79 ani).

În ceea ce priveşte diferenţa dimorfică, exprimată prin superioritatea valorilor la bărbaţi, ca şi în alte populaţii studiate, ea nu păstrează

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 53—57

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Valorile medii, abaterile standard şi diferenţa dimorfică pentru hemoglobină şi hematocrit

Vîrsta (ani)	Neagra Şarului							Brusturoasa						
	bărbaţi			femei			femei/ bărbaţi (%)	bărbaţi			femei			femei/ bărbaţi (%)
	N	M	σ	N	M	σ		N	M	σ	N	M	σ	
HEMOGLOBINĂ														
20—29	17	14,36	0,93	30	12,95	0,96	90,18	8	13,68	0,53	11	13,21	1,28	96,56
30—39	15	14,37	0,73	23	12,50	0,75	86,98	13	14,84	1,43	35	12,94	0,94	87,19
40—49	28	14,20	0,79	44	12,91	0,78	90,91	45	14,20	1,26	64	13,34	1,02	93,94
50—59	30	13,95	1,09	35	13,00	0,98	93,18	27	14,08	1,12	40	13,36	1,19	93,09
60—69	18	13,22	0,85	15	12,29	0,70	92,96	31	14,19	1,11	27	13,21	1,19	93,09
70—79	9	13,44	1,08	4	12,25	0,31	91,14	22	13,90	1,22	4	13,75	0,43	98,92
20—79	117	13,97	1,05	151	12,79	0,89	91,55	146	14,14	1,26	181	13,18	1,02	93,21
20—59	90	14,17	1,00	132	12,87	0,89	90,82	93	14,20	1,23	150	13,24	1,09	93,23
HEMATOCRIT														
20—29	17	44,97	3,34	30	41,39	3,05	92,03	8	44,05	2,43	11	41,00	4,09	93,07
30—39	15	45,71	2,69	23	40,63	3,00	88,88	13	45,60	2,98	35	41,51	2,94	91,03
40—49	28	45,45	2,03	44	41,07	2,47	90,36	45	44,76	3,51	64	41,35	4,19	92,38
50—59	30	44,47	2,63	35	41,37	2,22	93,02	27	45,23	2,67	40	41,18	3,57	91,04
60—69	18	42,68	3,17	15	40,85	2,67	95,71	31	44,84	4,68	27	41,08	3,11	91,61
70—79	9	44,57	2,33	4	41,45	2,23	92,99	22	43,77	3,67	4	43,95	2,06	100,41
20—79	117	44,57	2,84	151	41,12	2,66	92,25	146	44,72	3,60	181	41,34	3,59	92,44
20—59	90	45,07	2,69	132	41,16	2,66	91,28	93	44,95	3,16	150	41,31	3,76	91,90

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

aceeaşi valoare pe parcursul etapelor de vîrstă, diferenţa cea mai mare găsindu-se la 30—39 ani, cînd femeile au nivele medii de hemoglobină şi hematocrit, exprimate în procente din cele ale bărbaţilor, de numai 86,98% şi 88,88% la Neagra Şarului şi 87,19 şi 91,03% la Brusturoasa. Deficitul femeilor, prin nivelele de hemoglobină şi hematocrit, este compensat, după cum se cunoaşte, prin valoarea concentraţiei în hemoglobină a eritrocitelor. Din datele înscrise în tabelul nr. 2, cu privire la CHEM (raportul hemoglobină/hematocrit%) se constată că valorile femeilor se apropie mult de cele ale bărbaţilor, iar la unele etape de vîrstă chiar le depăşesc. Nivelele seriilor de ansamblu (20—79 ani), bine asigurate statistic, înscriu pentru femei valori ce reprezintă 99,23% din cele ale bărbaţilor la Neagra Şarului şi 100,85% la Brusturoasa.

Atît valorile în general mai mici ale diferenţei dimorfice, cît şi valorile ceva mai mari ale CHEM-ului la Brusturoasa în raport cu Neagra Şarului rezultă din uşoara superioritate a valorilor de hemoglobină la femeile din Brusturoasa, constatare semnalată deja mai sus.

Tabelul nr. 2

Valorile medii şi diferenţa dimorfică pentru CHEM

Vîrsta (ani)	Neagra Şarului			Brusturoasa		
	bărbaţi	femei	femei/ bărbaţi (%)	bărbaţi	femei	femei/ bărbaţi (%)
20—29	31,93	31,28	97,96	31,05	32,21	103,73
30—39	31,43	30,76	97,86	32,54	31,17	95,78
40—49	31,24	31,43	100,60	31,72	32,26	101,70
50—59	31,36	31,42	100,19	31,12	32,44	104,24
60—69	30,97	30,08	97,12	31,64	32,15	101,61
70—79	30,15	29,55	98,00	31,75	31,28	98,51
20—79	31,34	31,10	99,23	31,61	31,88	100,85
20—59	31,43	31,28	99,52	31,59	32,05	101,45

Referindu-ne în cele ce urmează la evoluţia cu vîrsta a acestor indicatori hematologici, pe care o vom analiza pînă la vîrsta de 69 de ani — deoarece la etapa 70—79 de ani numărul de subiecţi este în general insuficient asigurat —, remarcăm următoarele:

La bărbaţi se înregistrează o creştere a valorilor medii între 20—29 ani şi 30—39 ani, cu excepţia hemoglobinei la Neagra Şarului, cu nivele medii egale la cele două etape; începînd cu etapa 40—49 ani se instalează un proces de diminuare, ceva mai intens pentru hemoglobină decît pentru hematocrit. Valorile medii ale etapei 60—69 de ani, în raport cu cele ale etapei cu nivele maxime (30—39 ani), reprezintă 91,99% pentru hemoglobină şi 93,37% pentru hematocrit la Neagra Şarului şi, respectiv, 95,61% şi 98,33% la Brusturoasa. În valoare absolută, reducerea nivelelor celor doi indicatori reprezintă 1,15 g‰ Hb şi 3,03% Hm la Neagra Şarului şi 0,65 g‰ Hb şi 0,76 % Hm la Brusturoasa. Subliniem că ritmul de diminuare cu vîrsta este ceva mai intens la Neagra Şarului decît

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

la Brusturoasa. La femei, tabloul modificărilor cu vîrsta are un alt aspect, determinat în principal de existenţa unor nivele coborîte la etapa 30—39 de ani, în timp ce la bărbaţi la aceste vîrste se înregistrează nivelele maxime, precum şi de faptul că între 20—29 de ani şi 50—59 de ani (excepţînd, desigur, etapa 30—39) valorile medii se menţin foarte apropiate, etapa 50—59 de ani înregistrînd valori maxime, în special pentru hemoglobină. La etapa imediat următoare (60—69 ani) are loc o diminuare sensibilă la femeile din Neagra Şarului, valorile coborînd sub cele ale etapei 20—29 de ani (faţă de care reprezintă 94,90% pentru hemoglobină şi 98,69% pentru hematocrit), în timp ce la Brusturoasa femeile de 60—69 de ani au valori medii egale cu cele ale femeilor de 20—29 de ani. În valoare absolută, diminuarea înregistrată la Neagra Şarului reprezintă 0,66 $g\,^{0}/_{00}$ Hb şi 0,54 % Hm.

CONCLUZII

Analiza comparativă a nivelelor de hemoglobină şi hematocrit în cele două populaţii studiate a pus în evidenţă o variabilitate în general asemănătoare, cu unele deosebiri ce se referă la :

— existenţa unor nivele ceva mai mari de hemoglobină la Brusturoasa în raport cu Neagra Şarului, diferenţa fiind semnificativă statistic numai la femei ; aspectul se reflectă atît în diferenţa dimorfică (ceva mai mică), cît şi în concentraţia în hemoglobină a eritrocitelor, ceva mai mare la Brusturoasa în raport cu Neagra Şarului ;

— modificările cu vîrsta, mai ample la bărbaţi decît la femei, prezintă un ritm ceva mai intens în populaţia din Neagra Şarului decît în cea din Brusturoasa, la aceasta din urmă procesul de diminuare înregistrîndu-se numai la bărbaţi.

În determinismul acestei variabilităţi ar putea fi implicaţi unii factori ereditari sau de mediu (natural şi economico-social). Stadiul actual al cercetărilor noastre asupra populaţiilor din zona montană nu ne permite încă o analiză diferenţiată, care ne-ar putea conduce la evidenţierea factorilor cauzali.

THE VARIABILITY OF HAEMOGLOBIN AND HAEMATOCRIT IN THE POPULATIONS FROM THE NEAGRA ŞARULUI (DORNA REGION) AND BRUSTUROASA (THE UPPER VALLEY OF TROTUŞ) VILLAGES

ABSTRACT

The authors studied the variability of haemoglobin and haematocrit levels in two rural populations from the Eastern Carpathian Zone : Neagra Şarului and Brusturoasa.

There are pointed out an easy differentiation in higher values of haemoglobin especially for women, in the population from Brusturoasa, as well as a rate of changes with age, less in this population than in that in Neagra Şarului, concerning both haemoglobin and haematocrit.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. BERCEANU ŞTEFAN, *Hematologie clinică*, Edit. medicală, Bucureşti, 1977.
2. CRISTESCU MARIA, BĂLTEANU CEZARINA, ISTRATE MARIA, *Aspects de variabilité de l'hémoglobine et de l'hématocrite dans deux collectivités humaines*, Ann. roum. Anthrop., 1977, **14**, 35—39.
3. GHIGEA SILVIA, ISTRATE MARIA, SEVASTRU P., *Aspecte ale variabilităţii hemoglobinei în trei colectivităţi umane din Delta Dunării*, St. cerc. antropol., 1979, **16**, 37—40.
4. ROŞCA MARIA-ELENA, ISTRATE MARIA, ŢARCĂ ANA, *Variabilitatea hemoglobinei şi a hematocritului la o populaţie din zona Carpaţilor Orientali (satul Panaci)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 49—54.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

UNELE ASPECTE PRIVIND STRUCTURA ALIMENTARĂ A POPULAȚIILOR DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

CEZARINA BĂLTEANU și MARIA ISTRATE

În cadrul studiului antropologic complex al populațiilor din Neagra Șarului și Brusturoasa, structura alimentației și starea de nutriție a acestora ocupă un loc important. Lucrarea de față cuprinde rezultatele investigațiilor noastre pentru stabilirea mediei de consum individual la principalele trofine (protide, glucide, lipide), precum și a caloriilor corespunzătoare acestora.

MATERIAL ȘI METODĂ

În acest scop s-au întreprins zilnic, pe o perioadă de 7 zile, anchete alimentare de tip familial la domiciliu privind alimentele consumate. Au fost efectuate 42 de anchete alimentare la Neagra Șarului și 33 la Brusturoasa. S-a folosit metodologia recomandată de Ministerul Sănătății, de Academia de științe medicale și de Institutul de igienă și sănătate publică (1).

REZULTATELE OBȚINUTE

Media valorilor individuale zilnice privind consumul de proteine, lipide, glucide, precum și a caloriilor corespunzătoare acestora este redată în tabelul nr. 1.

Din compararea datelor obținute se remarcă la populația analizată din Neagra Șarului o superioritate a mediei individuale de consum pentru

Tabelul nr. 1

Media valorilor individuale zilnice ale consumului de trofine și calorii la populațiile studiate

Satul	Protide totale	Protide animale	Protide vegetale	Lipide totale	Lipide animale	Lipide vegetale	Glucide	Calorii
Neagra Șarului	110,4	58,8	50,4	114,7	69,0	47,6	388,3	3109
Brusturoasa	88,6	32,0	58,9	86,2	47,4	48,6	446,0	2973

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 59—62

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

proteinele totale comparativ cu cea de la Brusturoasa, aceasta realizîndu-se, aşa cum reiese din tabelul nr. 1, pe baza consumului mai mare de proteine animale. Pentru proteinele vegetale se evidenţiază, din contră, o superioritate a mediei de consum individual la eşantionul din Brusturoasa comparativ cu cel din Neagra Şarului, deşi consumul de proteine totale este aici mai mic.

Cele două populaţii studiate se comportă diferit şi în privinţa consumului de lipide. Astfel, la eşantionul din Neagra Şarului, media de consum a lipidelor totale este mai mare comparativ cu cea obţinută la Brusturoasa, aceasta pe seama consumului sporit de lipide saturate (animale). Şi în acest caz se remarcă la eşantionul din Brusturoasa o medie de consum a lipidelor vegetale (nesaturate) mai mare decît la Neagra Şarului, deşi consumul de lipide totale este mai mic.

În privinţa consumului de glucide, s-a observat o medie individuală zilnică mai mare la eşantionul din Brusturoasa comparativ cu cea de la Neagra Şarului.

Superioritatea consumului de proteine şi mai ales de lipide totale (cele mai calorigene trofine) înregistrată la eşantionul studiat din Neagra Şarului explică şi valoarea medie calorică mai mare aici decît la Brusturoasa.

Ponderea trofinelor în alimentaţia zilnică la cele două populaţii analizate este redată în tabelul nr. 2.

Aşa cum reiese din tabel, la Neagra Şarului, spre deosebire de Brusturoasa, se constată un consum mediu optim de protide totale (valorile stabilite pentru o alimentaţie raţională sînt de 13—18%) şi mai ales de proteine animale (care trebuie să fie jumătate sau trei sferturi din consumul de proteine vegetale) (1).

Tabelul nr. 2

Ponderea trofinelor în alimentaţia celor două eşantioane studiate

Satul	Prot. totale	Prot. animale	Lipide totale	Lipide nesat.	Glucide
	Calorii	Prot. totale	Calorii	Lipide totale	Calorii
Neagra Şarului	14,20	53,26	33,12	41,49	50,00
Brusturoasa	11,92	36,11	26,01	56,38	60,00

În privinţa consumului de lipide totale, se remarcă un exces la eşantionul din Neagra Şarului, spre deosebire de situaţia de la Brusturoasa (în mod normal, lipidele totale trebuie să reprezinte 20—30% din totalul caloric) (1). Tot aici remarcăm şi o predominanţă a consumului de lipide nesaturate (proporţia optimă dintre lipidele nesaturate şi cele saturate este de o treime sau jumătate) (1). Consumul sporit de proteine animale şi lipide saturate la Neagra Şarului se datorează folosirii în alimentaţie într-o măsură mai mare a cărnii, dar mai ales a brînzeturilor grase, a laptelui nesmîntînit, precum şi a untului şi smîntînii grase, regiunea fiind renumită în creşterea vitelor.

Referindu-ne la aportul glucidelor în alimentaţia celor două eşantioane studiate, acestea sînt mai bine reprezentate la Brusturoasa decît la Neagra Şarului (normal, 55—60% din aportul caloric) (1).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Analiza alimentaţiei la cele două populaţii studiate pune în evidenţă valoarea calorică a trofinelor mai mare la Neagra Şarului decît la Brusturoasa, aşa cum reiese şi din tabelul nr. 1.

Deoarece necesarul caloric al organismului este în legătură directă cu sexul, vîrsta şi mai ales cu ocupaţia individului, pe baza acestor date s-a calculat şi excedentul caloric. Acest excedent caloric este după cum urmează : la Neagra Şarului, la bărbaţi + 153,9 calorii, iar la femei + 81,2 calorii ; la Brusturoasa, la bărbaţi + 76,9 calorii, iar la femei + 81,2 calorii. Se înregistrează astfel la Neagra Şarului excedente calorice uşor superioare atît la femei, cît şi la bărbaţi.

CONCLUZII

Cele două eşantioane de populaţie sînt situate în două zone cu condiţii geografice deosebite, prezentînd în acelaşi timp şi tradiţii diferite în alimentaţie. Astfel, populaţia din Neagra Şarului beneficiază de o alimentaţie bogată în proteine, bazată pe produsele derivate ale laptelui, aici practicîndu-se intens creşterea vitelor. Situaţia nu este similară la Brusturoasa, unde, deşi condiţiile de mediu ar fi propice pentru creşterea animalelor, aceasta se practică destul de limitat.

Folosirea în alimentaţie a grăsimilor animale (unt, grăsimi din lapte şi smîntînă, carne) „încarcă" cu lipide tabloul alimentaţiei eşantionului din Neagra Şarului.

În privinţa glucidelor, pentru alimentaţia ambelor eşantioane studiate ar fi de recomandat folosirea mai multor legume şi fructe şi mai puţin a zahărului.

Deşi aportul caloric al trofinelor este destul de crescut la cele două eşantioane, totuşi, datorită muncilor fizice depuse, excedentul de calorii este moderat la ambele sexe.

SUR QUELQUES ASPECTS DE LA STRUCTURE ALIMENTAIRE CHEZ LA POPULATION DES VILLAGES DE NEAGRA ŞARULUI (PAYS DES DORNA) ET DE BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DU TROTUŞ)

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient les moyennes de la consommation individuelle cotidienne des trophines et des calories chez deux populations vivant dans des conditions géographiques et économiques qui ne sont pas toujours les mêmes, ainsi que la structure du régime alimentaire.

Les résultats trouvés sont inscrits dans les tableaux 1 et 2. On constate en général que les besoins en trophines et en calories sont satisfaits dans les deux échantillons, mais on remarque à Brusturoasa une consommation plus réduite en protéines, tandis qu'à Neagra Şarului la consommation des lipides est assez excessive.

En moyenne, l'excédent calorique est modéré.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. MIHĂILESCU MIHAI, ZAGHIE V., NICOLAU N., PÎRVAN C., *Studiul alimentaţiei şi al stării de nutriţie a populaţiei*, Metodologia investigaţiei, Institutul de igienă şi sănătate publică, 1979.
2. PAVEL I., SDROBICI D., *Obezitatea, boală cu extindere în masă*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1970.
3. TRÉMOLIÈRES J., *L'image de l'aliment comme apport calorico-azoté*, Cah. Nutr. et Diet., Presse univ. de France, Paris, 1974, *3*, 173—179.
4. TRÉMOLIÈRES J., *Baptisons bien nos aliments*, Cah. Nutr. et Diet., Presse univ. de France, Paris, 1975, *3*, 126—165.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL DERMATOGLIFELOR DIGITALE LA POPULAȚIILE DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

ANA ȚARCĂ

Studiul nostru se înscrie pe linia cercetărilor antropologice complexe efectuate de colectivul ieșean asupra populațiilor umane din zona Carpaților Orientali. Ne-am oprit în nota de față asupra populațiilor din satele Neagra Șarului și Brusturoasa.

MATERIAL ȘI METODĂ

Studiul dermatoglific al populațiilor din cele două sate se bazează pe examinarea unui eșantion de 400 de subiecți, din care 200 (100 ♂ și 100 ♀) din Neagra Șarului și 200 (100 ♂ și 100 ♀) din Brusturoasa. Toți subiecții luați în studiu sînt originari din cele două sate cu o ascendență de cel puțin trei generații. Fiecare caracteristică a fost examinată din punctul de vedere al simetriei bilaterale, al dimorfismului sexual și al variației în cadrul diverselor grupe etnice.

Sistemul de notație și clasificare este cel propus de Cummins și Midlo (2).

REZULTATE OBȚINUTE

Trebuie să subliniem de la început că, sub aspectul caracteristicilor dermatoglifice digitale analizate, cele două populații studiate prezintă un înalt grad de similitudine.

Referindu-ne mai întîi la frecvența desenelor digitale clasice (tabelul nr. 1), care apare cu aceeași ierarhizare în ambele comunități : L > V > A, aceasta înscrie valori destul de apropiate la cele două populații atît pe ansamblu, cît și pe sexe.

Astfel, lațurile în totalitate ating un procent de 58,70 la Neagra Șarului și de 60,00 la Brusturoasa. Dintre acestea, lațurile ulnare dețin o frecvență de 55,70 în primul sat și de 56,95 în cel de-al doilea, lațurile radiale avînd frecvențe egale în cele două sate. Ușoare diferențe, fără a fi semnificative din punct de vedere statistic, se semnalează pentru vîrtejuri, care ating o pondere de 31,65% la Neagra Șarului și 33,25%

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 63—68

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul n 1

Frecvența desenelor digitale clasice la populația din Neagra Șarului și Brusturoasa

Sexul	Satul	A	T	ΣA	Lr	Lu	ΣL	V
Bărbați	Neagra Șarului	2,50	4,90	7,40	3,50	51,10	59,60	33,00
	Brusturoasa	2,20	2,50	4,70	3,50	55,60	59,10	36,20
Femei	Neagra Șarului	6,80	5,10	11,90	2,50	55,30	57,80	30,30
	Brusturoasa	4,10	4,70	8,80	2,60	58,30	60,90	30,30
Total	Neagra Șarului	4,65	5,00	9,65	3,00	55,70	58,70	31,65
	Brusturoasa	3,15	3,60	6,75	3,05	56,95	60,00	33,25

Tabelul nr. 2

Repartiția desenelor digitale după mînă și sex

Satul	Sexul	Mîna	A	T	ΣA	Lr	Lu	ΣL	V
Neagra Șarului	♂	stg.	2,60	4,40	7,00	3,00	62,00	65,00	28,00
		dr.	2,40	5,40	7,80	4,00	50,20	54,20	38,00
	♀	stg.	7,80	6,00	13,80	2,00	56,20	58,20	28,00
		dr.	5,80	4,20	10,00	3,00	54,40	57,40	32,60
Brusturoasa	♂	stg.	1,80	2,80	4,60	2,60	61,60	64,20	31,20
		dr.	2,60	2,20	4,80	4,40	49,60	54,00	41,20
	♀	stg.	5,20	5,20	10,40	2,60	58,80	61,40	28,20
		dr.	3,00	4,20	7,20	2,60	57,80	60,40	32,40

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

la Brusturoasa, şi pentru arcuri, care sînt mai frecvente la Neagra Şarului (9,65) faţă de Brusturoasa (6,75%).

Referitor la cele două sexe, bărbaţii din ambele sate se comportă mai omogen în privinţa laţurilor decît femeile, remarcîndu-se o uşoară diferenţiere pentru arcuri, care sînt mai numeroase la Neagra Şarului, şi pentru vîrtejuri, care sînt mai frecvente la Brusturoasa. Femeile din cele două comunităţi deţin frecvenţe egale pentru vîrtejuri; în schimb se deosebesc puţin prin arcuri şi laţuri, primele fiind mai frecvente la Neagra Şarului şi celelalte la Brusturoasa. Din cele două categorii de arc, la ambele populaţii arcurile adevărate apar mai des la femei, iar cele cu tendinţă la bărbaţi.

Repartiţia desenelor digitale după mînă şi sex (tabelul nr. 2) în ambele populaţii este conformă cu schema clasică dimorfică, prezentînd valori destul de apropiate pe sexe între cele două sate.

Remarcăm din tabelul nr. 2 că amplitudinea diferenţelor bilaterale este mai ridicată la sexul masculin decît la cel feminin, în special pentru laţuri şi vîrtejuri.

Distribuţia desenelor pe cele cinci degete cumulată de la ambele mîini, pe care am ilustrat-o în figurile 1 şi 2, respectă în general ordinea din schema clasică. Subliniem totuşi inversiunea $V > IV > I$ în loc de $I > IV > V$ pentru arcuri la ambele sexe.

Dimorfismul sexual şi diferenţele bilaterale privind frecvenţa desenelor digitale în cadrul fiecărei colectivităţi apar mai concludente cînd analizăm indicii de model clasici (tabelul nr. 3).

Remarcăm valorile mult mai ridicate pentru indicele Dankmeijer la femei în ambele sate, cu deosebire la Neagra Şarului, unde arcurile sînt mai numeroase, şi pentru indicele Furuhata la bărbaţi, în special la Brusturoasa, unde este mai mare procentul de vîrtejuri.

Indicele intensităţii de model al lui Cummins prezintă valori uşor mai ridicate la Brusturoasa, dimorfismul sexual fiind însă dirijat în ambele sate în acelaşi sens (indicele ceva mai mare la bărbaţi) şi avînd din acest punct de vedere aceeaşi intensitate.

Dintre aspectele cantitative, am analizat mărimea desenelor digitale, exprimată prin valorile cantitative (individuală, maximă şi medie pe fiecare deget) imaginate de Kristinne Bonnevie (tabelul nr. 4). După cum rezultă din tabel, mediile valorilor cantitative analizate sînt în general apropiate în cele două sate atît la bărbaţi cît şi la femei, cu nivele uşor mai ridicate pentru populaţia din Brusturoasa, tot ca urmare a unei frecvenţe mai mari a vîrtejurilor.

Toate valorile cantitative analizate sînt mai ridicate la bărbaţi în ambele sate, diferenţele dintre cele două sexe fiind înalt semnificative din punct de vedere statistic, după cum rezultă din testul Student.

Cele mai ilustrative în exprimarea mărimii desenelor digitale sînt valorile cantitative medii pentru fiecare din cele cinci degete. Mediile cele mai ridicate în ambele sate şi la ambele sexe le găsim pe degetele I şi IV, pe care predomină vîrtejurile, urmate, în ordine descrescătoare a valorii, de degetele III şi V, pe care predomină laţurile. Media cea mai scăzută o deţine degetul II, pe care se întîlnesc cel mai des arcurile sau laţurile radiale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Valorile principalilor indici de model clasici

Satul	Indicele Dankmeljer			Indicele Furuhata			Indicele Cummins		
	bărbați	femei	total	bărbați	femei	total	bărbați	femei	total
Neagra Șarului	22,42	39,27	30,49	55,40	52,42	53,92	12,56	11,84	12,20
Brusturoasa	12,98	29,04	20,30	61,25	49,75	55,41	13,15	12,15	12,65

Tabelul nr. 4

Mediile valorilor cantitative

Valorile cantitative	Sex	Neagra Șarului					Brusturoasa				
		M	m	σ	V	t	M	m	σ	V	t
Individuală	♂	14,92	0,26	4,46	21,42	5,34	15,60	0,25	4,25	27,24	5,43
	♀	12,76	0,31	5,26	41,22		13,52	0,29	4,86	35,94	
Maximă	♂	22,81	0,24	4,00	17,53	7,33	23,29	0,28	4,70	20,18	6,63
	♀	20,16	0,27	4,64	23,01		21,35	0,27	4,58	21,45	
Medie pe degetul I	♂	19,84	0,30	5,05	25,45	9,46	19,96	0,32	5,40	27,05	6,78
	♀	15,26	0,38	6,46	42,33		16,94	0,31	5,33	31,46	
Medie pe degetul II	♂	12,35	0,37	6,21	50,28	3,79	12,64	0,36	6,14	48,57	2,73
	♀	10,31	0,39	6,55	63,53		11,19	0,39	6,52	58,26	
Medie pe degetul III	♂	12,74	0,36	6,06	47,56	3,14	14,42	0,31	5,27	36,54	5,64
	♀	11,16	0,35	5,89	52,77		11,70	0,37	6,26	53,50	
Medie pe degetul IV	♂	16,37	0,31	5,23	31,94	3,76	17,98	0,32	5,36	29,81	3,83
	♀	14,73	0,35	5,96	40,46		16,19	0,34	5,78	35,70	
Medie pe degetul V	♂	14,05	0,27	4,61	32,81	3,82	13,96	0,27	4,48	32,09	3,81
	♀	12,42	0,32	5,65	45,49		12,44	0,29	4,87	39,14	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

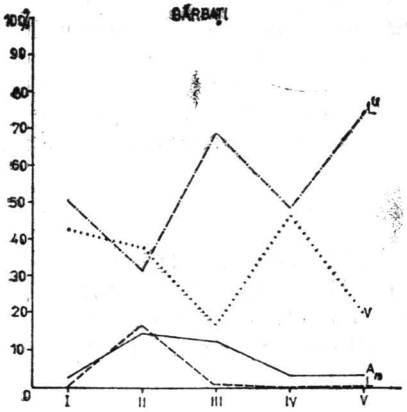

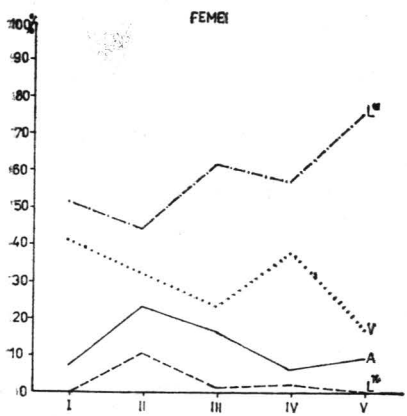

Fig. 1. — Distribuţia principalelor desene pe cele cinci degete individuale la seria de bărbaţi şi femei din Neagra Şarului.

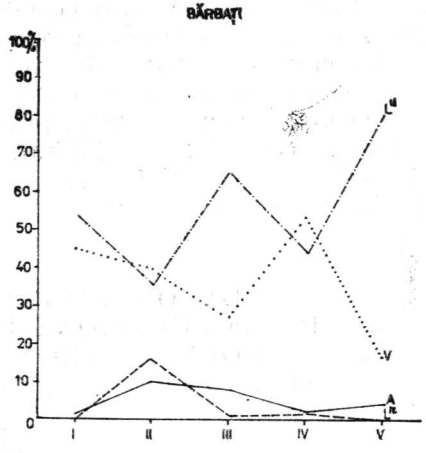

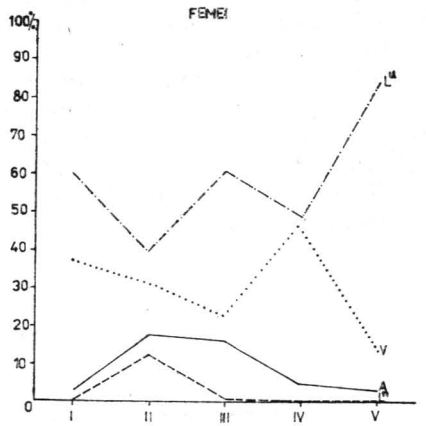

Fig. 2. — Distribuţia principalelor desene pe cele cinci degete individuale la seria de bărbaţi şi femei din Brusturoasa.

CONCLUZII

Din analiza comparativă a dermatoglifelor digitale la populaţiile din Neagra Şarului şi Brusturoasa, rezultă că cele două populaţii prezintă un mare grad de asemănare, exprimat prin valorile destul de apropiate pentru toţi indicatorii analizaţi.

Ca şi în alte populaţii româneşti din zonele montană şi submontană (3), (6), (7), la care adăugăm zona noastră de studiu (4), semnalăm ca particularitate un uşor deficit în frecvenţa laţurilor (58,70 la Neagra Şarului şi 60,00 la Brusturoasa), ceea ce ne conduce la o creştere uşoară a procentului de vîrtejuri (31,65 la Neagra Şarului şi 33,25 la Brusturoasa). În privinţa arcurilor, frecvenţele găsite de noi (9,65 la Neagra Şarului şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

6,75 la Brusturoasa) situează cele două populații studiate alături de populațiile românești cu valori în general ridicate pentru acest model.

Pe harta distribuției desenelor digitale la populațiile europene, prin arcuri populațiile studiate de noi se situează în limitele de variabilitate normală la europeni (4—9%), prin lațuri în limitele de variabilitate pentru Europa centrală, spre limita superioară (50—61%), iar prin vîrtejuri în limitele de variabilitate pentru Europa centrală și regiunea Balcanilor, spre limita inferioară (30—40%).

STUDY ON DIGITAL DERMATOGLYPHICS IN THE POPULATIONS FROM THE NEAGRA ȘARULUI (DORNA REGION) AND BRUSTUROASA (THE UPPER VALLEY OF TROTUȘ) VILLAGES

ABSTRACT

The present raport deals with the digital dermatoglyphic study of 200 males and females respectively, living in two villages, Neagra Șarului and Brusturoasa.

All dermatoglyphic digital features considered were found for the most part to be very similar in both populations. Also, we must emphasize that these populations have a very low frequency of loops (58.7 and 60.0) just increasing for whirls (31.6 and 33.2).

The frequencies of the three classical digital patterns are included in European variability limits.

BIBLIOGRAFIE

1. CHAMLA M. C., *La répartition géographique des crêtes papillaires digitales dans le monde, nouvel essai de synthèse*, Anthropologie, 1962, **66**, *5*, 526; 1963, **67**, *1*, 2.
2. CUMMINS H., MIDLO CH., *Finger prints, palms and soles*, New York, 1961.
3. ȚARCĂ ANA, *Studiul dermatoglifelor digitale la populația de pe Valea Marei (jud. Maramureș)*, St. cerc. antropol., 1979, **16**, 57—63.
4. ȚARCĂ ANA, *Studiul dermatoglifelor digitale la două populații din zona Carpaților Orientali (regiunea Dornelor și valea superioară a Trotușului)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 77—81.
5. ȚURAI C., LEONIDA I., *Amprente papilare, palmoscopia și plantoscopia în medicină*, Edit. medicală, București, 1979.
6. VULPE C., RUDESCU AL., *Contribution à l'étude des empreintes digitales et plantaires chez la population de cinq villages de la zone du bassin supérieur du Téléajen*, Ann. roum. Anthrop., 1968, **5**, 81—97.
7. VULPE C., *Observation sur les dermatoglyphes digitaux chez une série des populations du nord-est de la Munténie*, Ann. roum. Anthrop., 1977, **14**, 62—64.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie

Primit în redacție la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ASPECTE ALE EVOLUȚIEI STRUCTURII DEMOGRAFICE A POPULAȚIILOR DIN SATELE NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

SILVIA GHIGEA, D. BOTEZATU, CEZARINA BĂLTEANU, EMILIA URÎTU, MARIA ȘTIRBU și GEORGETA MIU

Între mișcarea naturală a populației și structura ei demografică, raportul este dialectic : o anumită repartiție a populației după sex și vîrstă determină o anumită intensitate a fenomenelor demografice și, dimpotrivă, un anumit regim demografic (sinteză a natalității și mortalității) imprimă într-o perioadă lungă de timp o anumită structură a populației după vîrstă. Sînt populații „tinere" în care ponderea o deține grupa de vîrstă de 0—19 ani, ceea ce conduce la fenomene favorabile nupțialității și natalității. Alte populații sînt atinse de procesul de îmbătrînire demografică, devenind astfel favorabile unui indice mai ridicat al mortalității. Structura demografică a populației prezintă de asemenea particularități teritoriale, generînd, la rîndul ei, o serie de consecințe economico-sociale (3).

În acest context se înscrie și lucrarea de față, care face parte din cercetarea complexă realizată de noi asupra populațiilor din satele Brusturoasa și Neagra Șarului.

MATERIAL ȘI METODĂ

În ambele comunități, datele au fost extrase din registrele agricole, iar pentru o mai bună înțelegere a evoluției în timp a structurii populațiilor datele au fost grupate în perioade a cîte zece ani (1959, 1969, 1979).

Calculele statistice au inclus repartiția procentuală a populației în cadrul categoriilor mari de vîrstă, mediana de vîrstă, indicele de masculinitate și piramidele de vîrstă.

REZULTATELE OBȚINUTE

La data la care s-a realizat ancheta noastră (iulie — august 1980), populația satului Neagra Șarului totaliza un număr de 2147 de locuitori (1095 bărbați și 1052 femei), iar cea a satului Brusturoasa 2938 de locuitori (1478 bărbați și 1460 femei). Urmărind modificările volumului demografic pe parcursul celor trei etape studiate de noi (tabelul nr. 1), constatăm pentru populația satului Neagra Șarului o creștere de 368 de locuitori din 1959 pînă în 1979 și, dimpotrivă, o reducere de 549 de locuitori la populația satului Brusturoasa. Semnificativ pentru cele două comunități este și ritmul de realizare a modificărilor de volum demografic. În

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 69—74

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

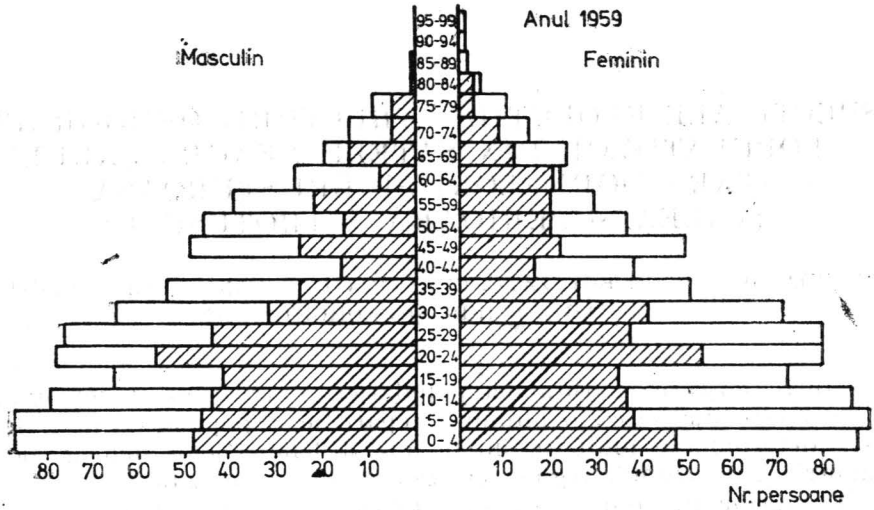

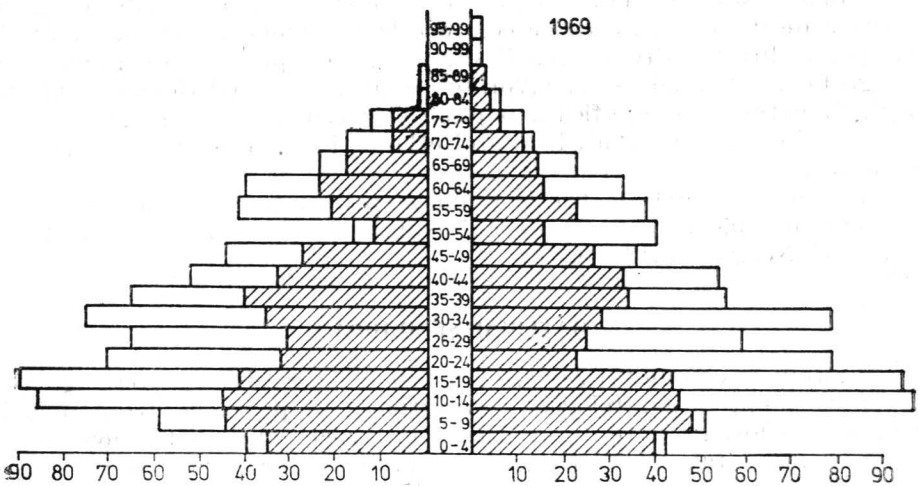

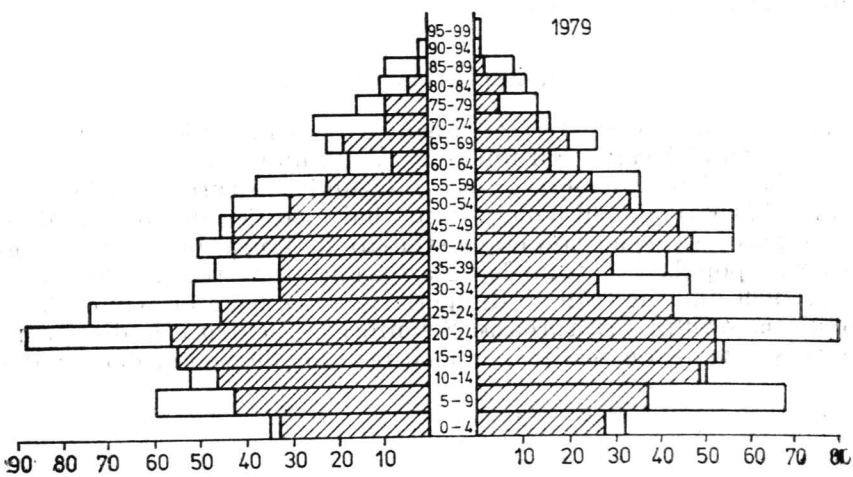

Fig. 1. — Populaţia pe vîrste şi sexe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

timp ce la Brusturoasa, datorită migrării spre centre industriale sau zone urbanizate, reducerea numărului total de locuitori se realizează cu procente aproximativ egale de la o decadă la alta, la Neagra Şarului numărul locuitorilor creşte foarte puţin din 1959 pînă în 1969 şi abia în ultima etapă asistăm la o creştere importantă a acestora.

Examinarea piramidelor de vîrstă realizate la cele trei momente evidenţiază de asemenea particularităţi caracteristice fiecărei populaţii în parte. În ansamblu, piramidele de vîrstă (fig. 1) sînt la populaţia din Brusturoasa mai înalte şi mai uniforme şi, dimpotrivă, mai joase şi cu mai multe întrînduri la populaţia din Neagra Şarului, ceea ce denotă o mai mare proporţionalitate între grupele de vîrstă la populaţia din Brusturoasa în raport cu cea din Neagra Şarului.

De remarcat însă că în ambele comunităţi au loc de la o etapă la alta modificări în configuraţia piramidelor, modificări care afectează îndeosebi cele două extremităţi şi care constau în îngustarea bazei concomitent cu lărgirea vîrfului, ceea ce constituie pentru amîndouă populaţiile o mărturie a tendinţei de îmbătrînire demografică. Analizînd concomitent şi schimbările procentuale survenite pe parcursul perioadei studiate, la nivelul efectivului de 0—4 ani, care constituie baza de alimentare a unei populaţii, şi al efectivului de 60 — X ani, care caracterizează gradul de îmbătrînire a populaţiei, putem conchide că în ambele comunităţi îmbătrînirea demografică este consecinţa efectului combinat al reducerii natalităţii şi mortalităţii, fenomene care, fiind mai marcante la Brusturoasa, fac ca şi procesul de îmbătrînire să fie mai intens decît la Neagra Şarului.

Astfel, în timp ce la Brusturoasa populaţia de 0—4 ani a scăzut din 1959 pînă în 1979 cu aproximativ 7%, iar cea de 60 — X ani a crescut cu 10%, la populaţia din Neagra Şarului acest lucru s-a realizat în proporţie doar de 4% pentru efectivul de 0—4 ani şi de 2% pentru cel de 60 — X ani.

În ceea ce priveşte repartiţia locuitorilor în cadrul categoriilor mari de vîrstă, datele din tabelul nr. 1 ne indică la ambele populaţii o repartiţie similară, în sensul că ponderea locuitorilor aparţine categoriei de vîrstă 25—29 ani, urmată de categoriile 0—19 ani şi 65 — X ani, cele două populaţii deosebindu-se totuşi din punctul de vedere al valorilor procentuale din cadrul fiecărei categorii de vîrstă.

Judecînd după proporţia populaţiei tinere de 0—19 ani şi a populaţiei vîrstnice de 60 — X ani, se poate spune că la nivelul anului 1959 populaţia satului Brusturoasa era o populaţie relativ mai tînără decît a satului Neagra Şarului, situaţie care se schimbă însă la nivelul etapelor următoare (1969, 1979), cînd populaţia din Brusturoasa ne apare ca o populaţie mai îmbătrînită în raport cu cea din Neagra Şarului, consecinţă a diminuării de la o etapă la alta, din cauza migrării spre zone urbanizate, a procentului de populaţie tînără concomitent cu creşterea celei vîrstnice. De remarcat că, în timp ce la Brusturoasa populaţia tînără scade, iar cea vîrstnică creşte, la Neagra Şarului în 1969 asistăm chiar la o creştere a populaţiei tinere faţă de 1959, cea vîrstnică înregistrînd însă, ca şi la Brusturoasa, o creştere însemnată. În etapa următoare, populaţia tînără de 0—19 ani scade şi la Neagra Şarului, numai că, în raport cu Brusturoasa, reducerea este mai mică şi totodată este însoţită şi de redu-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Repartiţia locuitorilor în categoriile mari de vîrstă

Grupa de vîrstă (ani)	Brusturoasa			Neagra Şarului		
	nr.	%	B/F	nr.	%	B/F
			anul 1959			
0—19	1397	42,06	1,08	686	38,56	1,17
20—59	1649	48,28	1,18	935	52,55	1,02
60—X	441	9,66	0,52	158	8,80	0,81
Nr. total	3487	—	1,03	1779	—	1,06
			anul 1969			
0—19	1145	35,16	1,06	727	39,53	1,24
20—59	1557	47,81	1,25	781	42,46	1,29
60—X	554	17,01	0,53	331	17,99	0,53
Nr. total	3256	—	1,02	1839	—	1,08
			anul 1979			
0—19	770	26,20	1,03	704	32,68	1,05
20—59	1586	53,98	1,29	1208	56,26	1,06
60—X	582	19,80	0,49	235	10,94	0,86
Nr. total	2938	—	1,01	2147	—	1,04

cerea populaţiei vîrstnice (60 —X ani), fapt pentru care şi fenomenul de îmbătrînire demografică ne apare mai intens la Brusturoasa faţă de Neagra Şarului.

Diferenţe între cele două populaţii se remarcă şi din punctul de vedere al proporţiei efectivului de 20—59 ani, care reprezintă de fapt populaţia de vîrstă de muncă. Aşa cum se vede din tabelul nr. 1, la nivelul anului 1959 populaţia satului Neagra Şarului avea un procent de populaţie adultă superior celui din Brusturoasa, ceea ce constituia, fără îndoială, un avantaj pentru populaţia din Neagra Şarului. Cu toate acestea, zece ani mai tîrziu asistăm la Neagra Şarului la o reducere spectaculoasă a populaţiei adulte — consecinţă probabilă a unei migraţii intense către oraş în vederea unor locuri de muncă —, aspect ce nu se înregistrează şi la Brusturoasa, astfel că la această etapă populaţia din Neagra Şarului devine deficitară sub acest aspect celei din Brusturoasa.

Asigurarea unor locuri de muncă în profil teritorial (întreprinderi forestiere şi miniere) a dus în 1979 la redresarea efectivului de populaţie adultă, proporţia acesteia crescînd însă din 1969 pînă în 1979 cu 14% la Neagra Şarului şi numai cu 6% la Brusturoasa.

Indicaţii preţioase privind evoluţia structurii populaţiilor ne sînt oferite şi de mediana de vîrstă, valoarea acesteia crescînd din 1959 pînă în 1979 de la 25,3 ani la 29,4 ani la populaţia din Neagra Şarului şi de la 24,3 ani la 31,2 ani la Brusturoasa, argument în plus al fenomenului de îmbătrînire diferenţiat în cele două colectivităţi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În ceea ce privește distribuția sexelor, indicele de masculinitate, calculat pe ansamblul populației (tabelul nr. 1), ne indică în ambele comunități, la toate cele trei momente studiate, un raport între sexe destul de echilibrat. Pe grupe mari de vîrstă remarcăm însă ușoara prevalență a sexului masculin în primele două categorii, 0—19 ani și 20—59 ani, ceea ce constituie un aspect pozitiv pentru ambele populații, aceste categorii fiind cele care asigură forța de muncă, și, dimpotrivă, prevalența celui feminin în ultima grupă, 60 — X ani, acest ultim aspect fiind consecința pierderilor umane din cel de-al doilea război mondial, care au afectat în primul rînd populația masculină.

CONCLUZII

Analiza retrospectivă a structurii demografice a populațiilor din cele două comunități umane a evidențiat, pe de o parte, unele corespondențe în comportamentul lor demografic, iar pe de altă parte unele diferențe, generate de particularitățile biologice, precum și de factori economico-sociali.

Pe parcursul perioadelor studiate, ambele populații au înregistrat importante modificări de volum demografic, sensul și mecanismul de realizare a acestora variind însă de la o populație la alta. În timp ce la Neagra Șarului are loc o creștere a volumului demografic, determinată în special de o imigrație mai intensă, la Brusturoasa asistăm la o reducere a volumului demografic.

Modificările de la o etapă la alta în configurația piramidelor, evoluția medianelor de vîrstă, precum și schimbările procentuale din cadrul categoriilor mari de vîrstă ne indică la ambele populații o tendință de îmbătrînire demografică, rezultat al efectului combinat al reducerii natalității și mortalității (împingerea mortalității către vîrste tot mai mari), fenomene care, fiind mai marcante la Brusturoasa, fac ca și procesul de îmbătrînire să fie mai intens decît la Neagra Șarului.

Indicele de masculinitate evidențiază la ambele populații un raport echilibrat între sexe, pe grupe mari de vîrstă existînd însă o ușoară prevalență a sexului masculin la grupele de vîrstă tînără și adultă și, dimpotrivă, a celui feminin la grupa de vîrstă înaintată.

QUELQUES ASPECTS DE L'ÉVOLUTION DE LA STRUCTURE DÉMOGRAPHIQUE DES POPULATIONS DES VILLAGES NEAGRA ŞARULUI (PAYS DES DORNA) ET BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DU TROTUŞ)

RÉSUMÉ

L'analyse rétrospective de la structure démographique de ces deux populations des Carpates Orientales met en évidence l'existence d'une certaine réduction du volume démographique à Brusturoasa et, au contraire, son augmentation à Neagra Şarului, cette dernière étant une loca-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

lité à plus grande ouverture démographique. Les deux populations présentent un phénomène de vieillissement démographique plus important à Brusturoasa, à la suite d'une réduction relative de la natalité (par émigration vers les centres urbains des jeunes couples) et en premier lieu à' la suite d'un sensible prolongement de la durée de la vie (étant donné lamélioration des conditions d'existence). L'indice de masculinité indiq ue un rapport bien équilibré entre les deux sexes, pour l'ensemble des d eux populations, mais il faut signaler qu'il existe une certaine prévalence du sexe masculin dans les groupes d'âge jeunes et, au contraire, celle du s exe féminin dans le groupe adulte.

BIBLIOGRAFIE

1. CRISTESCU M., BOTEZATU D., ROŞCA M.-E., BĂLTEANU C., GHIGEA S., MIU G., SEVASTRU P., *Aspecte demografice la populaţia din Crişan*, St. cerc. antropol., 1975, **12**, 19—23.
2. IONESCU C., *Omul, societatea, socialismul*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1973.
3. MEASNICOV I., HRISTACHE I., TREBICI VL., *Demografia oraşelor României*, Edit. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1977.
4. SEVASTRU P., GHIGEA S., *Aspecte demografice privind două comunităţi din Dobrogea*, St. cerc. antropol., 1977, **14**, 54—58.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

EVOLUȚIA DURATEI VIEȚII ÎN DECURSUL SECOLULUI XX LA POPULAȚIILE DIN NEAGRA ȘARULUI (ȚARA DORNELOR) ȘI BRUSTUROASA (VALEA SUPERIOARĂ A TROTUȘULUI)

DE

MARIA ȘTIRBU, MARIA CRISTESCU, GEORGETA MIU, EMILIA URÎTU și SILVIA GHIGEA

Marile progrese de ordin economic și de asistență medicală realizate în țara noastră s-au repercutat favorabil asupra stării de sănătate și, implicit, asupra unor indici demografici. Printre aceștia, speranța de viață a înregistrat modificări spectaculare. Variabilitatea lor în profil teritorial, precum și mecanismele care stau la baza acestora reprezintă unul dintre aspectele inserate în tematica abordată în cadrul studiului complex — ecologic, demografic și antropologic — întreprins la populațiile din Carpații Orientali.

MATERIAL ȘI METODĂ

Datele privind evoluția mortalității în perioada cuprinsă între anii 1896 și 1979, care fac obiectul studiului nostru, ne-au fost puse la dispoziție de consiliile populare ale comunelor Neagra Șarului (Țara Dornelor) și Brusturoasa (valea Trotușului), prin registrele de stare civilă.

Pentru evidențierea evoluției în timp a mortalității s-a calculat pe deceniu, în cadrul fiecărui sex, frecvența deceselor pe grupe de vîrstă raportată la totalul deceselor. S-a calculat, de asemenea, vîrsta medie de deces atît pentru toată populația, cît și pentru cohorta care a depășit vîrsta adultă.

Nu s-au utilizat indicii clasici de mortalitate din considerentul că nu dispunem pentru trecut de date asupra structurii vîrstelor populației la diferite momente, iar pe de altă parte mișcările intense de populație care au avut loc în ultimul deceniu în comunitățile noastre rurale ar fi putut influența defavorabil prelucrarea matematică, aceasta cu atît mai mult cu cît este vorba de micropopulații.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

În tabelele nr. 1 și 2 am înscris evoluția frecvenței absolute și relative a deceselor pe grupe de vîrstă și sex.

Din analiza evoluției deceselor pe grupele mari de vîrstă, 0—19 ani, 20—59 ani și 60 — X ani, reiese că, în timp ce curba deceselor la grupa de vîrstă de 0—19 ani este, în ansamblu, descendentă, cea de la grupa de vîrstă de 60 — X ani este, din contră, ascendentă. Putem remarca, de asemenea, și faptul că, în timp ce mortalitatea la grupa de vîrstă de 0—19 ani este mai redusă la Neagra Șarului față de Brusturoasa, la grupa de vîrstă de 60 — X ani, dimpotrivă, în prima comună mortalitatea prezintă o frecvență mai mare față de cea de-a doua.

STUD. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 75—80

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Frecvența absolută și relativă a deceselor pe grupe de vîrstă, pe sex și pe decenii la populația din Brusturoasa

Deceniul	Sexul	Vîrsta (ani)													
		0—1		1—4		5—19		20—59		60—69		70—79		80—X	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1979—1970	B	6	4,65	2	1,55	1	0,77	22	17,05	23	17,82	56	43,41	19	14,72
	F	9	7,62	3	2,54	—	—	15	12,71	24	20,33	32	27,11	35	29,66
1969—1960	B	13	11,71	4	3,60	3	2,70	26	23,42	24	21,62	30	27,02	11	9,90
	F	6	5,76	3	2,88	1	0,96	18	17,30	23	22,11	30	28,84	23	22,11
1959—1950	B	48	33,10	17	11,72	5	3,44	21	14,48	20	13,79	22	15,16	12	8,27
	F	44	29,33	18	12,00	6	4,00	29	19,33	12	8,00	24	16,00	17	11,33
1949—1940	B	56	28,86	20	10,30	12	6,18	50	25,77	25	12,88	17	8,76	14	7,21
	F	53	29,28	16	8,83	10	5,52	46	25,41	23	12,70	19	10,49	14	7,73
1939—1930	B	70	38,88	29	16,11	14	7,77	24	13,33	12	6,66	18	10,00	13	7,22
	F	61	34,46	34	19,20	19	10,73	27	15,25	16	9,03	14	7,90	6	3,38
1929—1920	B	81	41,32	28	14,28	15	7,65	38	19,38	16	8,16	12	6,12	6	3,06
	F	68	43,03	21	13,29	16	10,12	31	19,62	10	6,32	10	6,32	2	1,26
1919—1910	B	70	32,71	35	16,35	24	11,21	38	17,45	12	5,60	14	6,54	21	9,81
	F	41	23,03	33	18,53	35	19,66	26	14,60	12	6,74	15	8,42	16	8,98
1909—1900	B	61	32,97	16	8,64	17	9,18	48	25,94	9	4,86	18	9,72	16	8,64
	F	50	31,84	29	18,47	18	11,46	32	20,38	2	1,27	16	10,19	10	6,36
1899—1896	B	18	19,56	9	9,78	22	23,91	24	26,08	4	4,34	8	8,69	7	7,60
	F	18	25,71	7	10,00	14	20,00	15	21,42	3	4,28	5	7,14	8	11,42

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Frecvența absolută și relativă a deceselor pe grupe de vîrstă, pe sex și pe decenii la populația din Neagra Șarului

Deceniul	Sexul	Vîrsta (ani)													
		0—1		1—4		5—19		20—59		60—69		70—79		80—X	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1979—1970	B	3	3,41	1	1,14	1	1,14	19	21,59	12	13,64	27	30,68	25	28,40
	F	—	—	—	—	—	—	9	13,04	11	15,94	22	31,88	27	39,13
1969—1960	B	6	8,95	—	—	2	2,98	11	16,41	18	26,86	9	13,45	21	31,34
	F	7	11,11	—	—	—	—	5	7,93	13	20,64	23	36,51	15	23,81
1959—1950	B	17	20,98	3	3,75	2	2,46	19	23,45	15	18,51	12	14,81	13	16,04
	F	15	18,78	4	5,00	2	2,50	13	16,25	11	13,75	24	30,00	11	13,75
1949—1940	B	41	26,79	9	5,88	8	5,22	45	29,42	10	6,54	17	11,11	23	15,04
	F	28	22,76	9	7,32	4	3,26	23	18,69	19	15,45	18	14,64	22	17,88
1939—1930	B	38	29,45	19	14,72	7	5,43	20	15,50	11	8,53	22	17,06	12	9,31
	F	31	28,97	9	8,41	6	5,60	17	15,88	13	12,14	18	16,82	13	12,14
1929—1920	B	42	42,00	6	6,00	1	1,00	25	25,00	10	10,00	11	11,00	5	5,00
	F	30	29,12	2	1,95	3	2,92	29	28,15	19	18,44	10	9,71	10	9,71
1919—1910	B	42	25,45	20	12,12	10	6,06	32	19,39	19	11,51	22	13,33	20	12,12
	F	25	15,62	23	14,37	15	9,37	39	24,37	23	14,37	10	6,25	25	15,62
1909—1900	B	43	27,92	18	11,69	16	10,39	32	20,77	16	10,39	14	9,09	15	9,74
	F	40	26,32	12	7,89	12	7,89	39	25,65	13	8,55	24	15,79	12	7,89
1899—1896	B	22	44,00	3	6,00	1	2,00	9	18,00	4	8,00	7	14,00	4	8,00
	F	16	31,37	3	5,88	3	5,88	12	23,52	6	11,76	4	7,84	7	13,72

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

În ceea ce privește frecvența deceselor la grupa de vîrstă de 20—59 ani, aceasta oscilează de-a lungul timpului în limite destul de restrînse față de celelalte grupe de vîrstă.

Revenind la grupele de vîrstă de 0—19 ani și 60 — X ani, de care ne vom ocupa mai în detaliu, trebuie să subliniem că, în timp ce reducerea mortalității la grupa de vîrstă de 0—19 ani se datorește, în special, unei reduceri considerabile a deceselor la copiii de 0—1 an, urmată de cei de 1—4 ani și, în ultimă instanță, de cei de 5—19 ani, creșterea mortalității la grupa de vîrstă de 60 — X ani se datorește, în principal, unei creșteri mai importante a numărului de decese la vîrstele de 70—79 de ani și 80 — X ani.

Analizînd mortalitatea copiilor sub 1 an, remarcăm că, dacă la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru mortalitatea ca pondere era oscilantă, mai ales la Brusturoasa, începînd din deceniul al IV-lea al secolului nostru are loc o scădere progresivă pînă în zilele noastre cu un singur accident, la Brusturoasa, în deceniul 1950—1959.

Reducerea mortalității infantile se exprimă și prin valorile indicelui de mortalitate infantilă, care scade de la o maximă de 237,50%, înregistrată la sfîrșitul secolului trecut (1896—1899), la o minimă de 6,13%, atinsă în ultimul deceniu al secolului nostru la Neagra Șarului, și de la 207,52% în 1920—1929 la 20,83% în 1970—1979 la Brusturoasa (fig. 1).

Privitor la creșterea mortalității la grupa de vîrstă de 60 — X ani trebuie să subliniem că în ambele comunități, în ultimele decenii ale secolului nostru, frecvența deceselor atinge procente mari la grupele de vîrstă de 70—79 de ani (mai ales pentru populația de la Brusturoasa) și 80 — X ani (în special pentru populația din Neagra Șarului).

În această ordine de idei menționăm că mortalitatea la grupa de vîrstă de 70—79 de ani în ultimul deceniu al secolului nostru este dublă ca frecvență față de grupa de vîrstă de 60—69 de ani, cu excepția populației feminine de la Brusturoasa, care însă prezintă o mortalitate mai mare la vîrsta de 80 — X ani. Schimbarea centrului în ceea ce privește ponderea mortalității la grupa de vîrstă de 60 — X ani de la 60—69 de ani la 70—79 de ani începe încă din deceniul 1950—1959.

O frecvență mai mare a mortalității o regăsim și la octogenari, mai ales în ultimele două decenii ale secolului nostru. Această situație este mai evidentă la populația din Neagra Șarului comparativ cu cea de la Brusturoasa.

Mortalitatea mai mare la vîrstnici reflectă, desigur, o speranță de viață la 20 de ani mai mare, care reiese de altfel și din valorile vîrstelor medii de deces.

Am calculat vîrsta medie de deces atît pentru cohorta decedaților de 20 — X ani, cît și pentru cea de 0 — X ani. Evoluția în timp a acestui indicator am ilustrat-o în figura 2, *a* și *b*. Așa cum reiese din figură, curbele vîrstei medii de deces la ambele cohorte sînt în ansamblu ascendente, valorile maxime fiind atinse în ultimul deceniu al secolului nostru. Într-adevăr, dacă în ultimul deceniu vîrstele medii de deces sînt la bărbați de 66,81 de ani la Neagra Șarului și de 64,00 de ani la Brusturoasa, în deceniul al treilea al secolului nostru acestea atingeau doar 29,95 de ani în primul caz și 22,80 de ani în cel de-al doilea caz. Seriile feminine prezintă și ele același progres, dar, în timp ce la Neagra Șarului durata medie

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

de viață este, atît în ultimul deceniu cît și începînd de la sfîrșitul secolului trecut, mai ridicată decît la bărbați (37,00 de ani în perioada 1896—1909 și 74,00 de ani în 1970—1979), la Brusturoasa vîrsta minimă este mai coborîtă decît la bărbați (19,55 de ani față de 22,80 de ani), iar cea maximă ușor mai ridicată (64,75 de ani față de 64,00 de ani).

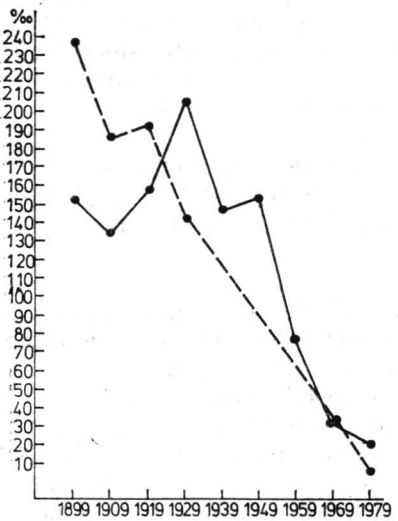

Fig. 1.—Evoluția indicelui de mortalitate infantilă.
—— Brusturoasa
---- Neagra Șarului

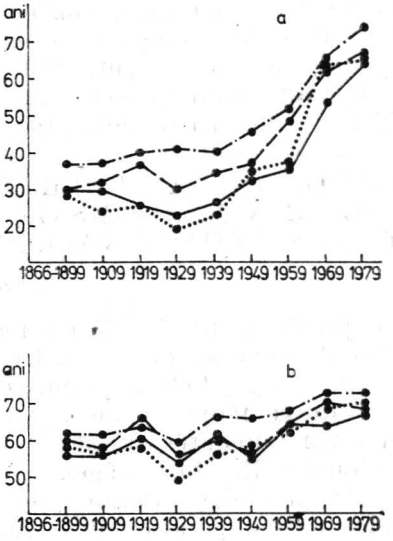

Fig. 2. — Evoluția vîrstei medii de deces:
a, pentru cohorta decedaților de 0—X ani;
b, pentru cohorta decedaților de 20—X ani.
—— ♂; ···· ♀ Brusturoasa;
---- ♂; ·-·-· ♀ Neagra Șarului.

Întrucît vîrsta medie de deces crește considerabil în ultimul deceniu și la cohorta decedaților de 20 —X ani (cu 14 ani la populația feminină din Neagra Șarului și cu 13 ani la populația masculină și cu 20 de ani la cea feminină din Brusturoasa, față de minima înregistrată în deceniul 1920—1929), reiese că aceasta nu se datorește numai reducerii mortalității generațiilor tinere, dar și măririi mortalității vîrstnicilor.

CONCLUZII

Din analiza evoluției duratei vieții în secolul XX în cele două comunități desprindem următoarele concluzii:

1. În ambele comunități există tendința generală de reducere a mortalității generațiilor tinere și de creștere a mortalității vîrstnicilor.

2. Vîrsta medie de deces este, atît prin valorile minime cît și prin valorile maxime, mai ridicată la populația din Neagra Șarului față de cea din Brusturoasa. Menționăm aici că atît minima, cît și maxima se

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

înregistrează în ambele comunităţi în aceeaşi perioadă istorică, exceptînd doar populaţia feminină din cohorta decedaţilor de 0 — X ani de la Neagra Şarului, care deţine valoarea minimă în perioada 1896—1909.

3. Frecvenţa mortalităţii şi valorile vîrstei medii de deces înregistrează de-a lungul timpului diferenţe sexuale, care sînt evidente şi în favoarea sexului feminin la Neagra Şarului, dar atenuate şi oscilante la Brusturoasa.

4. În ambele comunităţi, în ultimul deceniu al secolului nostru, speranţa de viaţă a crescut considerabil atît prin reducerea mortalităţii infantile, cît şi prin creşterea proporţiei deceselor la vîrstele înaintate. Această situaţie este, desigur, strîns legată de marile transformări economico-sociale din ultimul deceniu în ţara noastră, în sensul unei îmbunătăţiri evidente a condiţiilor de viaţă şi a asistenţei medicale.

ÉVOLUTION DE LA DURÉE DE LA VIE, AU COURS DU XXe SIÈCLE, À NEAGRA ŞARULUI (RÉGION DES DORNA) ET BRUSTUROASA (VALLÉE SUPÉRIEURE DU TROTUŞ)

RÉSUMÉ

Le problème fut étudié au moyen de l'analyse des variations des moyennes de l'âge au décès ainsi que de celle des proportions des décès par groupes d'âge. Cela a permis de constater que, au cours de notre siècle, la durée moyenne de la vie a considérablement augmenté dans ces deux communautés rurales, tout en présentant certaines particularités régionales. En effet , l'âge moyen au décès de la population de Neagra Şarului est plus élevé, autant par ses valeurs maximales que par celles minimales en comparaison de celui de Brusturoasa, mais les premières aussi bien que les secondes sont enregistrées aux mêmes périodes. Dans les deux communautés les différences sexuelles sont en faveur du sexe féminin, ce phénomène étant cependant plus marqué à Neagra Şarului. Enfin, l'espérance de vie a considérablement augmenté au cours de la dernière décennie, autant par une réduction de la mortalité infantile que par une augmentation de la proportion des décès aux âges avancés, ce qui reflète une très sensible amélioration des conditions de vie et de l'assistance médicale.

BIBLIOGRAFIE

1. GHEŢĂU V., *Observaţii asupra evoluţiei duratei medii a vieţii în ţara noastră,* Revista de statistică, 1971, **9**, 3—10.
2. GHEŢĂU V., *Speranţa de viaţă a populaţiei din România,* Viitorul social, 1978, **1**, 5—9.
3. HRISTACHE I., *Speranţa medie de viaţă a populaţiei R. S. România (1969—1972),* Revista de statistică, 1974, **2**, 14—21.
4. PRUTEANU P., *Durata medie a vieţii ca indicator al stării de sănătate (analiză interregională),* Revista de statistică, 1963, **3**, 13—20.
5. TREBICI VL., *Mica enciclopedie de demografie,* Edit. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1975.
6. TREBICI VL., *Demografia,* Edit. ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1979.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleoantropologie

Primit în redacţie la 20 februarie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ONTOGENEZĂ, ENCULTURAȚIE, SOCIALIZARE
Cercetări de antropologie aplicată biomedicală și social-cultural-axiologică (I)

DE

TH. ENĂCHESCU și V. V. CARAMELEA

Perspectivele teoretice și realitățile practice orientează în mod obligatoriu studiul ontogenezei ființei umane — în înțelesul ei limitativ de transformări fizice — către interdisciplinaritatea cu mediul social, în care au loc ontogeneza, enculturația și socializarea ca un proces integrat.

ASPECTE TEORETIC-METODOLOGICE

Din punct de vedere strict antropologic, ca și biologic general, limitarea studiului ontogenezei numai la transformările fizice ale oricărei ființe, cu atît mai mult ale celei umane, doar la un segment al curbei ontogenetice — fie copilărie (cu subîmpărțirile sale), fie maturitate, fie bătrînețe — înseamnă a practica un studiu irelevant atît pentru individ cît și pentru specie, legitatea biologică nefiind îndeplinită decît de studiul *ab ovo ad exitum*. Iată de ce ne propunem ca în viitor într-un program autentic antropologic orice segment ontogenetic să fie încadrat în întreaga ontogeneză cu perspectiva filogenetică necesară ca o condiție *sine qua non* pentru situarea și interpretarea corectă a procesului. De exemplu, nounăscutul nu poate fi înțeles fără antecedentele sale prenatale și nici ca stadiu de realizare ontogenetică fără raportarea la devenirea finală, la adult, la *imago*. În plus, este absolut necesară o referire filogenetică. La fel, bătrînul nu poate fi încadrat și interpretat corect decît prin raportare a sa la tot ciclul anterior de viață, începînd cît mai timpuriu cu putință. Dar creșterea și diferențierea ontogenetică nu sînt fenomene „în sine", simple „programe genetice". Realizarea acestora este condiționată de factorii de dezvoltare în sens larg — ecologic spunem astăzi —, în cadrul cărora mediul social este principalul factor de presiune selectivă și, în consecință, de transformări cu semnificație de diferențiere ereditară. Aceasta nu numai în zilele noastre, ci de îndată ce omul, depășind stadiul animalic — încă de la apariția sa ca australoantrop —, se adaptează din ce în ce mai puțin prin corpul său și din ce în ce mai mult prin mintea sa. Focul, uneltele, îmbrăcămintea, locuința, domesticirea animalelor, cultura cerealelor, olăritul, țesutul, scrisul, deprinderea experienței generațiilor anterioare, cu alte cuvinte a obiceiurilor tradiționale, iar în prezent ergonomia, informatica, cibernetica, astronautica etc. duc la ultima consecință ponderea presiunii selective a factorilor sociali în evoluție,

ST. CERC. ANTROPOL., 1981, T. 18, P. 81—86

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

prin noi şi noi forme de adaptare a fiinţei umane. Diversitatea şi complexitatea factorilor sociali, precum şi adaptările corespunzătoare cerinţelor sociale concrete obligă la constituirea unui cadru adecvat de observaţie şi experiment, concretizat prin termenii de enculturaţie şi socializare, pe care *în mod programatic* trebuie să-i definim, ei reprezentînd o poziţie nouă, foarte avansată, constructivă în studiile ontogenetice din perspectiva şi prospectiva pe care societatea modernă o aşteaptă şi o pretinde numai de la o antropologie integrală — teoretică şi aplicativă —, care concepe omul ca natură — societate — cultură — istorie pe plan biologic, psihologic, socio-cultural, ontic şi axiologic.

Enculturaţia este procesul prin care omul internalizează în cursul întregii sale vieţi valorile culturii în care el trăieşte şi pe care o trăieşte, pentru a se realiza ca personalitate în direcţia dezvoltării societăţii. Procesul începe din cea mai fragedă copilărie şi continuă pînă la finele vieţii [1]. De aici şi zicala : „Omul învaţă toată viaţa şi tot neînvăţat moare". Procesul începe cu „Nani-nani, puiul mamii, / Căci mama te-a legănat, / Te-a-nfăşat şi te-a scăldat, / Să te faci un voinicel mare / Ca Domnul Ştefan cel Mare".

Socializarea este procesul prin care societatea, în cadrul diferitelor ei unităţi, în principiu organizate, formale, controlabile (familie, vecinătate, sat, grădiniţă, şcoală, mass media), ajută ca individul — începînd din primele zile ale vieţii — să înveţe, să internalizeze valorile tradiţionale (1) şi mai ales emergente ale culturii în contextul căreia el trebuie educat pentru ca să se integreze cît mai bine, să se adapteze, să se realizeze ca personalitate, să poată fi util lui şi societăţii în direcţia în care aceasta se dezvoltă (2).

INTERDISCIPLINARITATE FIZICĂ ŞI SOCIALĂ ÎN CEI PESTE 50 DE ANI DE CERCETARE ANTROPOLOGICĂ LA BUCUREŞTI [2]

Antropologia din Bucureşti a fost fundată de profesorul Rainer sub forma unui muzeu-laborator.

Pentru Rainer, cadrul studiului antropologic nu putea fi decît cel social, soluţionînd relaţia de ordonare-subordonare a celor două direcţii de cercetare — biologică şi socială — prin acel *modus in rebus* : „Orice concepţie a vieţii izvorîtă numai din biologie este subumană, dar nici o concepţie a vieţii nu trebuie să fie în contradicţie cu biologia" (20).

Necesitatea de integrare a biologicului în social este deplin gîndită şi relevată practic de Rainer prin includerea cercetărilor sale populaţioniste în studiile complexe ale Şcolii sociologice monografice „Dimitrie

[1] Enculturaţia nu este acelaşi lucru cu aculturaţia, deşi adeseori unii prezintă aceşti termeni ca fiind interschimbabili. Aculturaţia este procesul ce se desfăşoară în cadrul contactului a două culturi, din care una devine dominantă. Din amalgamarea acestora rezultă un facies cultural specific.

[2] Preocupări similare de integrare a cercetărilor de antropologie fizică cu cele de antropologie socială s-au manifestat şi se manifestă puternic în cadrul colectivului antropologic de la Iaşi, unde remarcăm în mod deosebit investigaţiile ecologice iniţiate de prof. Olga Necrasov şi dezvoltate de Maria Cristescu, precum şi la Cluj-Napoca în cadrul activităţii interdisciplinare a fostei societăţi de antropologie iniţiată de Emil Racoviţă, întemeiată şi dezvoltată de Victor Papilian şi pleiada colaboratorilor săi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Gusti" sub denumirea de „anchete" (20). Cu acest prilej, constatînd o diferență staturală neobișnuit de mare între sexe, statura femeilor fiind mult prea mică în raport cu cea a bărbaților, Rainer spune: „La Drăguș, femeile au drept îndatorire, în afară de acelea normale ale menajului și maternității, și pe aceea a unei bune părți, a celei mai mari părți, a grelelor lucrări ale cîmpului. Și aceste lucrări încep pentru ele de foarte timpuriu. Aceasta influențează, după toate aparențele, creșterea și, în orice caz, înălțimea discurilor intervertebrale" (20).

În 1926, Valentina Roșca (22), în teza sa de doctorat condusă de prof. Rainer, intitulată *Dintr-o anchetă somatologică într-o școală normală de fete*, demonstra că în succesiunea generațiilor efectul unor carențe alimentare la copii, carențe cauzate de condițiile grele de război, se traduce prin reducerea taliei. De asemenea, ea sublinia că sedentarismul școlar are drept efect nociv micșorarea progresivă a ampliației respiratorii toracice, care „scade din an în an", astfel încît fetele din ultima clasă de liceu, deși prezintă cele mai mari dimensiuni toracice, au capacitatea respiratorie cea mai mică.

După moartea profesorului Rainer, survenită în august 1944, și în urma reorganizării cercetării antropologice din București în 1950, sub egida Academiei R. S. România și sub direcția științifică a acad. Șt.-M. Milcu, s-a acordat o mare pondere cercetărilor populaționiste de determinare etnică, precum și celor de creștere și dezvoltare a copilului și adolescentului. Pe linia acestei preocupări, reținem profilarea sub forma unei anchete eco-antropologice a cercetărilor de creștere și dezvoltare, formulată de Suzana Grințescu-Pop și Th. Enăchescu [3].

Cercetările noastre îndelungate ne-au condus la următoarele concluzii:

A. Stadiul copilăriei

a. *Nou-născut*

— Acțiunea factorilor sociali asupra dezvoltării fizice a nou-născutului (ontogeneza repetă filogeneza sub forma dezvoltării prioritare a polului anterior al corpului, respectiv encefalul) (3).

— Factorii de mediu sînt modelatori ai gabaritului și ai părților moi, nu și ai proporțiilor corporale (4), (5).

— Procesul de accelerare este specific stadialității, manifestată printr-o supradezvoltare a ceea ce se dezvoltă mai activ în momentul considerat, și anume calota cefalică și trunchiul (17).

— Accelerația dezvoltării fizice este supusă legii dimorfismului sexual, în sensul că aceasta este mai puternică la băiat („gabarit"), mai slabă și de natură ponderală (adipoasă) la fetiță (17).

— Accelerația este întîrziată la sat față de oraș, mai puțin pentru băiat decît pentru fetiță (17).

— Răsturnarea raportului „sex-ratio" la copilul „nedorit", ca o consecință a capacității inferioare de adaptare a băiatului la condiții grele de mediu intrauterin (12).

---

[3] Suzana Grințescu-Pop și Th. Enăchescu, *Țara Loviștei si concepția unei anchete antropologice în lumina experienței de teren*, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din București, 1951, nr. 332/1977, 1—19, 18 anexe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

b. *Copilul de grădiniţă şi şcolar mic*

— Întîrzierea (cu un an) a creşterii şi dezvoltării atinge gradul cel mai accentuat în mediul rural de munte (21).

c. *Stadiul peripuberal*

— Statura este indicatorul de program genetic, fiind strîns corelată cu apariţia menstruaţiei (9).

B. **Stadiul maturităţii (adult)**

— S-a pus în evidenţă acţiunea *endogamiei* asupra formării tipului antropologic (14), (15), a *ocupaţiei* (7) ca factor selectiv constituţional, a *migraţiei* ca factor de intensificare a tipului antropologic, atunci cînd migraţia se face într-o zonă socio-economică şi într-un areal climatic asemănător.

— Pentru realizarea adaptării în cuplul „om-maşină", se aplică criteriile de „design" diferenţiat în funcţie de ocupaţie şi de zonarea socio-etnografică (16).

— Constituţia diferenţiată în funcţie de profesiunile intelectuale, demonstrată diacronic (8).

C. **Stadiul bătrîneţii**

— S-a demonstrat relaţia dintre longevitate, presiunea selectivă şi tipul antropologic. Acesta din urmă este o formă de adaptare corporală la un climat definit, beneficiind de o longevitate crescută (18).

— Factorii de morbiditate sînt interpretaţi ca o formă de presiune selectivă asupra polimorfismului tipologic natural (18).

În acest sens este semnificativă poziţia anatomiei patologice moderne, care, pe căi independente, ajunge tot la o concepţie de tip antropologic, aşa cum aceasta este formulată de profesorul Ion Moraru: „Pentru a înţelege mai bine biologia şi patologia umană nu trebuie să se piardă din vedere nici o clipă postulatul că obiectul de studiu al medicinii este specia denumită *Homo sapiens* şi că aceasta este tot atît de strîns integrată în biosferă ca orice alt grup animal. Implicit, ea se supune aceloraşi legi de organizare internă şi evoluţie ca toate celelalte specii cu care se înrudeşte".

Tocmai intuirea integrală, lipsită de rezerve de ordin extraştiinţific, a acestei apartenenţe la biosferă, urmată de tot cortegiul său de consecinţe asupra gîndirii, permite medicului modern să capete intuiţia corectă a legităţii care guvernează comportamentul biologic al omului, inclusiv complicaţiile ce apar datorită dezvoltării hipertrofiate a activităţii nervoase superioare, rezultate din evoluţia organizării creierului uman. Tot această intuiţie, bazată pe cunoştinţe concrete interconectate logic, oferă posibilitatea orientării în majoritatea cazurilor limită şi furnizează criteriul necesar pentru a şti unde există terenul adecvat pentru a postula, în deplină justificare şi chiar obligaţie logică, existenţa sau non-existenţa analogiilor şi omologiilor cu situaţii cunoscute la alte specii (19).

De o importanţă deosebită în procesul concret de integrare a antropologiei fizice cu antropologia socială este seria lucrărilor premergătoare „Atlasului antropologic axiologic al poporului român" (3), care, pe lîngă cunoaşterea unor probleme de ordin naţional, cum ar fi unitatea culturii,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

diversitatea în unitate, schimbare și continuitate etc., contribuie la înțelegerea și dirijarea unor procese de interes antropologic aplicativ în educație (de enculturație, socializare).

Aceste date vor fi folosite în continuare atît la nivelul cercetărilor-pilot în stațiunile București, Bran (14), Berevoești — Cîmpulung (2), cît și la nivel național.

ONTOGENESIS, ENCULTURATION, SOCIALIZATION RESEARCHES OF BIOMEDICAL AND SOCIO-CULTURAL AXIOLOGIC APPLIED ANTHROPOLOGY (I)

SUMMARY

It is a first contribution in which theoretico-methodologic problems are given of some important, integral anthropologic works of applicative, biomedical and cultural-educative interest.

By presenting the experience and achievements in the past, a step forward is made by an interdisciplinary approach of the problems with adequate concepts and investigation tools.

BIBLIOGRAFIE

1. CARAMELEA V. VASILE, *Mass media, enculturation et formation de la personnalité des jeunes*, Ann. roum. Anthrop., 1971, **8**, 131—143.
2. CARAMELEA V. VASILE, ANGHEL REMUS, NĂSTĂSEANU LILI, BERCHINĂ DOINA, BORTUN DUMITRU, CĂLIN IOANA, COJOCARU SILVIA, GOIAN ION, LUPEI ION, NEGOESCU FLORENTINA, VOINEA T. MARIA, *Aspects of the enculturation and socialization process in the Berevoești pilot station (Department of Argeș)*, Ann. roum. Anthrop., 1973, **10**, 111—117.
3. CARAMELEA V. VASILE, ROȘCULEȚ-BOERIU SILVIA, PÂRCIU ELENA, ENESCU ANCA, GHERMAN RODICA, KOHN IRINA, POPA VIORICA, CIOARĂ MIRCEA, ROȘCULEȚ GHEORGHE, ȘERBĂNESCU STELUȚA, OLTEANU ION, PLOEȘTEANU GEORGETA, STĂNESCU GABRIEL, GEANĂ GHEORGHIȚĂ, *Nouvelles contributions à l'Atlas axiologique de la culture du peuple roumain*, Ann. roum. Anthrop., 1977, **14**, 77—114.
4. ENĂCHESCU TH., *Supravegherea antropologică a populațiilor. Constituire și realizări în stațiunea Bran (jud. Brașov)*, St. cerc. antropol., 1980, **17**, 3—7.
5. ENĂCHESCU TH., POP S., *Variabilitatea caracterelor metrice ale noului-născut și semnificația ei biologică din punct de vedere filogenetic și ontogenetic*, Probleme de antropologie, 1956, **II**, 181—197.
6. ENĂCHESCU TH., POP S., *Variabilitatea dimensională a nou-născutului, în funcție de condițiile de mediu*, Probleme de antropologie, 1957, **III**, 161—174.
7. ENĂCHESCU TH., GRINȚESCU-POP SUZANA, GEORGESCU VL., *Contribution à l'étude de la différenciation somatique en fonction du spécifique de travail chez un lot d'ouvriers forestiers*, Ann. roum. Anthrop., 1967, **IV**, 131—144.
8. ENĂCHESCU TH., POPESCU AURELIA, FLORU GABRIELA, *Étude sur la discrimination entre développement accéléré et développement retardé chez les filles en période péripubérale à l'aide des critères physiologique (ménarche), anthropométrique et chronologique*, Ann. roum. Anthrop., 1976, **13**, 43—47.
9. ENĂCHESCU TH., GRINȚESCU-POP SUZANA, *Acceleration, Micro-evolution and Professional Selection*, Journal of Human Evolution, 1977, **6**, 127—130.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

10. ENĂCHESCU TH., POPESCU AURELIA, SEGHEDI VIORICA, *Contribution à l'étude de l'effet sélectif du climat sur les populations contemporaines*, Ann. roum. Anthrop., 1979, **16**, 27—29.
11. ENĂCHESCU TH., GLAVCE CRISTINA, RUSU O., BULAT EMILIA, DECIU LILIANA, *Sex-ration and the adaptative capability of the newborn*, Ann. roum. Anthrop., 1980, **17**, 15—20.
12. GLAVCE CRISTINA, *Studiul mixt longitudinal al copiilor de vîrstă preşcolară şi şcolară mică (5—8 ani) provenind din localităţi cu grade diferite de urbanizare şi altitudine*, teză de doctorat, Univ. „Al. I. Cuza", Iaşi, 1979.
13. GRINŢESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contributions à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines du Roumanie*, Ann. roum. Anthrop., 1966, **3**, 47—64.
14. GRINTZESCU-POP SUSANNE, ENĂCHESCU TH., *Contribution à l'étude du processus de dinarisation*, Actes du VII-ème Congrès internat. scientif. d'Anthropologie et Etnologie, Izdatelistvo Nauka, Moscou, 1964, vol. III, 1968, 155—158.
15. GRINŢESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., GLAVCE CRISTIANA, *Spécificité ontogénétique du nouveau-né. Centre de Recherches Anthropologiques du Ministère de l'Education et de l'Enseignement de Bucarest, Roma, Istituto Italiano di antropologia, Citta Universitaria*, Rivista di Antropologia, 1972—1973, **LVIII**, 363—380.
16. GRINŢESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., BERONIADE SIMONA, DRĂGHICESCU TATIANA, RADU ELENA, SCHMIDT H., VLĂDESCU MARIA, VULPE C., *Contribuţie la prospectarea ergonomico-antropometrică a României*, St. cerc. antropol., 1973, **10**, 23—34.
17. GRINŢESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contribution à l'étude de la relation entre longévité, type anthropologique et pression sélective dans un climat de montagne de Roumanie*, Ann. roum. Anthrop., 1975, **12**, 31—36.
18. MORARU ION, *Anatomie patologică*, Edit. medicală, Bucureşti, 1980, p. 9.
19. POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contribuţii la studiul variabilităţii conformaţiei corporale a nou-născutului, în funcţie de condiţiile de dezvoltare (Nota III)*, Probleme de antropologie, 1959, **IV**, 233—244.
20. RAINER FR. I., *Enquêtes anthropologiques dans trois villages des Carpathes*, Travaux de l'Institut d'Anatomie et d'Embriologie, Monitorul Oficial, Bucureşti, 1937.
21. RIGA TH. I., CĂLIN GHEORGHE, *Dr. Fr.-I. Rainer*, Edit. ştiinţifică, Bucureşti, 1966, p. 101.
22. ROŞCA VALENTINA, *Dintr-o anchetă somatologică într-o şcoală normală de fete*, teză de doctorat, Institutul de anatomie şi embriologie, Bucureşti, 1926.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 2 aprilie 1981

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

JOHN van WILLIGEN, *Anthropology in use. A bibliographic chronology of the development of applied anthropology*, Redgrave Publishing Company, New York, 1980

„Antropologia aplicată" a lui John van Willigen este o lucrare al cărei conținut îl formează o bibliografie cronologică privind dezvoltarea antropologiei aplicate.

Autorul pornește de la un set limpede de premise care generează totodată fundamentul motivațional al lucrării : a) antropologia aplicată are un cîmp de cercetare din ce în ce mai divers ; b) pe de altă parte, interesul pentru antropologia aplicată crește și în acest sens se prevede, precizează autorul, că viitorul va aparține cu prioritate cercetărilor de antropologie aplicată. Acest interes deosebit generează necesitatea unei viziuni mai largi asupra naturii antropologiei aplicate, ca și asupra rolului și contribuției potențiale a antropologiei ca știință utilă pentru politică ; c) în sfîrșit, pornind de la constatarea că antropologii manifestă în general o săracă înțelegere a devenirii în timp a antropologiei aplicate, autorul consideră că o cunoaștere temeinică a istoriei unei discipline acoperă cel puțin un scop practic (necesitatea de a nu reedita greșelile trecute) și unul teoretic (premisă pentru o viitoare dezvoltare a acestei discipline).

Evidențiind aceste premise, autorul consideră că dezvoltarea tematică a antropologiei aplicate nu este susținută și de o dezvoltare conceptuală și metodologică corespunzătoare și astfel apare *nevoia unei documentații complete* ca punct de plecare pentru a acoperi două necesități importante : a) îmbunătățirea accesului la studiile de antropologie aplicată existente ; b) descrierea schematică a istoriei antropologiei aplicate.

„Antropologia aplicată" își propune, așadar, să prezinte diferite documente (rapoarte scrise, articole de ziar, știri și note, studii istorice, rapoarte tehnice) privind evenimentele importante din istoria antropologiei aplicate. Fiind conștient de faptul că documentația propusă este incompletă și în parte greu accesibilă, van Willigen pornește de la descrierea în ordine cronologică a unor evenimente de importanță deosebită pentru dezvoltarea în timp a antropologiei aplicate și anexează de fiecare dată : a) una sau mai multe lucrări citate al căror conținut se raportează la evenimentul respectiv ; b) localizarea geografică a evenimentului.

Bibliografia cuprinde lucrări privind cele trei etape ale istoriei antropologiei aplicate, după J. van Willigen :

Etapa I (pînă la 1860) este caracterizată prin folosirea studiului culturii în rezolvarea problemelor practice și prin formarea primelor asociații interesate în proiecte de cercetare practică.

Etapa a II-a (1860— 1941) începe prin a identifica antropologia ca o disciplină distinctă și se termină prin desprinderea antropologiei aplicate ca o ramură separată (prin fundarea Societății de antropologie aplicată — Society for Applied Anthropology). Această etapă marchează, după autor, creșterea rolului antropologului în sprijinirea rezolvării unor probleme de politică sau de administrație, statutul său fiind acela de consultant competent în guvern ; paralel se formează și cadrul instituțional pentru dezvoltarea antropologiei aplicate (de exemplu : „Direcția de antropologie" în Mexic în timpul Revoluției, „Institutul de etnografie" din U.R.S.S.).

Etapa a III-a (din 1941 pînă astăzi) are drept caracteristică principală extinderea evidentă atît a funcției antropologiei aplicate prin dezvoltarea de către antropologi a acțiunii menționate, cît și a demersului privind intervenția socială. Astfel, conținutul cercetărilor s-a diversificat, cuprinzînd și dezvoltarea comunităților, schimbările culturale, variabilitatea în orientările de valoare, intervenția, problemele de sănătate publică, migrațiile, viața urbană, alimentația, mișcările religioase, alcoolismul, relațiile etnice, educația bilingvă etc.

Autorul evidențiază că în această perioadă au apărut acte normative care au efect direct asupra muncii antropologului (și sînt incluse ca documente în bibliografie).

Înțelegînd prin antropologia aplicată „un complex de activități instrumentale, bazate pe cercetare, care produc schimbarea social-dezirabilă sau stabilitatea în sisteme culturale specifice printr-o acumulare de date, inițierea unor acțiuni directe și/sau prin formularea unei politici", J. van Willigen se înscrie în orientarea care susține că antropologia aplicată este o antropologie implicată.

Lăcrămioara Olteanu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Revista „Studii și cercetări de antropologie" publică lucrări originale de nivel științific superior din următoarele domenii : paleoantropologie, antropologie contemporană, antropologie aplicată, antropologie socială și culturală. Sumarele sînt completate cu alte rubrici, ca : *Viața științifică*, în care prin note scurte sînt aduse la cunoștința cititorilor unele manifestări din domeniul de specialitate (congrese, simpozioane, consfătuiri, schimburi de experiență între cercetătorii români și străini etc.), *Recenzii*, care cuprind prezentări ale celor mai recente lucrări de specialitate apărute în țară și peste hotare.

NOTĂ CĂTRE AUTORI

Autorii sînt rugați să înainteze articolele, notele și recenziile dactilografiate la două rînduri, în două exemplare. Bibliografia, tabelele și explicația figurilor vor fi dactilografiate pe pagini separate, iar diagramele vor fi executate în tuș pe hîrtie de calc. Tabelele vor fi numerotate cu cifre arabe. Figurile din planșe vor fi numerotate în continuarea celor din text. Numărul de ilustrații și în special de fotografii va fi redus la minimum posibil. Se va evita repetarea acelorași date în text, tabele și grafice. Referințele bibliografice, grupate la sfîrșitul articolului, vor fi clasate în ordine alfabetică. Referirile la un articol vor conține numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), numele periodicului, prescurtat conform uzanțelor internaționale, anul, volumul (subliniat cu două linii), fascicula (subliniată cu o linie) și paginile. Referirea la o carte va cuprinde numele și inițiala autorilor, titlul lucrării (subliniat cu o linie), volumul, editura, orașul, anul și pagina.

Lucrările vor fi însoțite de o prezentare de maximum 10 rînduri într-o limbă de circulație internațională. Textele lucrărilor, inclusiv bibliografia, explicația figurilor și tabelele, nu trebuie să depășească 8 pagini.

Responsabilitatea asupra conținutului articolelor revine în exclusivitate autorilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MARIA CRISTESCU, **Aspecte ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor din Republica Socialistă România**, 1969, 287 p., 16,50 lei.

OLGA NECRASOV, **Originea şi evoluţia omului**, 1971, 277 p., 28 lei.

DARDU NICOLĂESCU-PLOPŞOR, WANDA WOLSKI, **Elemente de demografie şi ritual funerar la populaţiile vechi din România**, 1975, 292 p., 1 pl., 23 lei.

EMIL POP, RADU CODREANU (sub redacţia), **Istoria ştiinţelor în România. Biologia**, 1975, 286 p., 13,50 lei.

EUGENIA ZAHARIA, **Populaţia românească în Transilvania în secolele VII—VIII**, 1977, 138 p., 10,75 lei.

MARIA COMŞA, **Cultura materială veche românească (aşezările din secolele VIII — X de la Bucov-Ploieşti)**, 1978, 182 p., 30 lei.

SEBASTIAN MORINTZ, **Contribuţii arheologice la istoria tracilor timpurii. I. Epoca bronzului în spaţiul carpato-balcanic**, 1978, 216 p., 27 lei.

LIGIA BÂRZU, **Continuitatea creaţiei materiale şi spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii**, 1979, 112 p., 6 lei.

RADU POPA, MONICA MĂRGINEANU-CÂRSTOIU, **Mărturii de civilizaţie medievală românească**, 1979, 164 p., 28 lei.

ŞT.-M. MILCU, B. DUŢESCU (sub redacţia), **Istoria ştiinţelor în România. Medicina**, 1980, 292 p., 12,50 lei.

St. cerc. antropol., Bucureşti, tomul 18, 1981

I. P. Informaţia c. 1295

43 881

Lei 35

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro